

Извјештај о финансијској стабилности

2018

ИЗДАВАЧ

СЦентрална банка Босне и Херцеговине
Маршала Тита 25, 71000 Сарајево
тел. (387 33) 278 100
факс (387 33) 278 299
Интернет: www.cbbh.ba
e-mail: publications@cbbh.ba

За све информације контактирати:
Одјељење за финансијску стабилност

Уредништво:
др. Сенад Софтић
др. Милица Лакић
Желимира Распудић
мр. Ернадина Бајровић
Весна Папић
др. Дејан Ковачевић
др. Белма Чолаковић
мр. Амир Хаџиомерагић

Припрема за штампу:
Visia д.о.о.

Штампа:
Штампарија Фојница

Тираж:
50 примјерака

Публиковање и умножавање у образовне и некомерцијалне
сврхе је дозвољено уз обавезно навођење извора.

Централна банка Босне и Херцеговине | сва права задржана

Садржај

■	Скраћенице	6
■	Увод	8
■	Извршни сажетак	9
■	1. Трендови и ризици из међународног окружења	11
	1.1 Трендови у међународном окружењу	11
	1.2 Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони	15
	1.2.1 Ефекти на банкарски сектор	15
	1.2.2 Ефекти на реалну економију	17
■	2. Макроекономски трендови у БиХ	21
■	3. Влада	28
■	4. Домаћинства	32
■	5. Предузећа	40
■	6. Финансијски посредници	47
	6.1 Банкарски сектор	47
	6.2 Небанкарски финансијски сектор	63
■	7. Финансијска инфраструктура	66
	7.2 Регулаторни оквир	66
■	Статистички додатак	70

Табеле:

- Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста
- Табела 3.1: Индикатори фискалне одрживости
- Табела 3.2: Потраживања комерцијалних банака од сектора владе
- Табела 4.1: Потраживања од становништва, картице
- Табела 4.2: Искориштени лимит по дебитној картици
- Табела 4.3: Кредити становништву, рочна и валутна структура
- Табела 5.1: Кредити предузећима – рочна и валутна структура остатка дуга
- Табела 6.1: Вриједност имовине финансијских посредника
- Табела 6.2: Поједностављени биланс стања микрокредитних организација
- Табела 7.1: Трансакције у платном промету
- Табела 7.2: Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (НН)

Графикони:

- Графикон 1.1: Кретање референтних каматних стопа ФЕД-а и ЕЦБ-а
- Графикон 1.2: Кретање курса USD према EU
- Графикон 1.3: Цијене хране и нафте
- Графикон 1.4: Учешће некавалитетних у укупним кредитима у одабраним земљама EU
- Графикон 1.5: Кретање цијена дионица банака мајки домаћих банака
- Графикон 1.6: Промјене у јавном дугу израженом у процентима БДП-а у 2018. години
- Графикон 1.7: Приноси десетогодишњих државних обвезница
- Графикон 1.8: Кретање главних тржишних индекса
- Графикон 1.9: Стопа незапослености у EU
- Графикон 1.10: Извоз БиХ у земље главне трговинске партнере
- Графикон 2.1: Финансирање дефицита текућег рачуна
- Графикон 2.2: Просјечна номинална нето плата и индекс потрошачких цијена
- Графикон 2.3: Стопе раста просјечне нето плате и незапослености
- Графикон 2.4: Промјене у броју запослених по дјелатностима
- Графикон 2.5: Стопа незапослености у земљама из окружења
- Графикон 2.6: Дугорочна незапосленост и однос радне снаге према неактивном становништву
- Графикон 2.7: Обим промета некретнина стамбене намјене у староградњи
- Графикон 2.8: Индекс цијена некретнина, годишњи просједи, 2008 = 100
- Графикон 2.9: Промјена ранга и оцјене индекса конкурентности 2017. - 2018.
- Графикон 3.1: Буџетски салдо сектора генералне владе БиХ, у процентима БДП-а
- Графикон 3.2: Јавни дуг БиХ, у процентима БДП-а
- Графикон 3.3: Утицај платнобилансних ставки на промјене у девизним резервама
- Графикон 3.4: Трошкови сервисирања спољног дуга, у процентима БДП-а
- Графикон 3.5: Промет на бх. тржиштима капитала
- Графикон 4.1: Задуженост становништва према финансијским институцијама
- Графикон 4.2: Задуженост становништва према институцијама и типу задужења, 2018.
- Графикон 4.3: Кредити становништву по намјени и кредитни раст
- Графикон 4.4: Новоодобрени кредити становништву
- Графикон 4.5: Валутна структура кредита становништву
- Графикон 4.6: Некавалитетни кредити у сектору становништва по намјени
- Графикон 4.7: Некавалитетни у укупним кредитима становништву по банкама
- Графикон 4.8: Квартална стопа defaulta
- Графикон 4.9: Новоодобрени кредити и просјечне пондерисане каматне стопе
- Графикон 4.10: Просјечне каматне стопе на дугорочне кредите становништву одобрене у 2018. години, по банкама

- Графикон 4.11: Каматне стопе на новоодобрене дугорочне кредите према обиму кредитирања становништва, по банкама
- Графикон 4.12: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе
- Графикон 4.13: Депозити становништва по рочности и стопе раста депозита
- Графикон 4.14: Орочени депозити становништва и каматне стопе на депозите
- Графикон 5.1: Потраживања од предузећа према типу задужења на крају 2018.
- Графикон 5.2: Потраживања од предузећа према типу и дјелатности
- Графикон 5.3: Уговорена и преостала рочност класичних кредита по дјелатностима у 2017. и 2018.
- Графикон 5.4: Просјечна задуженост предузећа по одабраним дјелатностима у 2017. и 2018.
- Графикон 5.5: Просјечно доспијеће по кредитима
- Графикон 5.6: Годишња стопа defaulta
- Графикон 5.7: Каматне стопе на кредите предузећима, по банкама
- Графикон 5.8: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе
- Графикон 6.1: Актива и кредити у процентима БДП-а
- Графикон 6.2: Промјена најважнијих ставки биланса банкарског сектора
- Графикон 6.3: Актива банкарског сектора
- Графикон 6.4: Изложеност ка сектору владе, по банкама, у 2018. години
- Графикон 6.5: Страна актива и пасива комерцијалних банака
- Графикон 6.6: Токови стране пасиве у банкарском сектору
- Графикон 6.7: Секторска структура депозита
- Графикон 6.8: Структура укупних депозита по преосталој рочности
- Графикон 6.9: Дијаграм индикатора финансијског здравља банкарског сектора
- Графикон 6.10: Ефекат смањења регулаторног капитала на CAR, по банкама
- Графикон 6.11: Квалитет кредитног портфеља
- Графикон 6.12: Стопа defaulta у сектору предузећа, по банкама у 2018. години
- Графикон 6.13: Стопа defaulta у сектору становништва, по банкама у 2018. години
- Графикон 6.14: Учешће неквалитетних у укупним кредитима, по банкама на крају 2018.
- Графикон 6.15: Добит банкарског сектора
- Графикон 6.16: Индикатори профитабилности
- Графикон 6.17: Индикатори ликвидности
- Графикон 7.1: Учешће банака у међубанкарском платном промету у 2018. години

Текстни оквир:

- Текстни оквир 1: Трговински рат САД-а и Кине
- Текстни оквир 2: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност
- Текстни оквир 3: Мрежна анализа прелијевања системских ризика
- Текстни оквир 4: Израчун индикатора капитализованости у складу са новим законским и регулаторним оквиром
- Текстни оквир 5: Тестови на стрес

Статистички додатак:

- Табела А1: Промјене сувереног рејтинга
- Табела А2: Индекс цијена некретнина
- Табела А3: Преглед највећих задужености по класичним кредитима према КД БиХ 2010., 31.12.2018.
- Табела А4: Главне ставке спољнотрговинске размјене роба
- Табела А5: Преглед потраживања од предузећа по типу и дјелатности
- Табела А6: Кредити предузећима, валутна структура дуга по дјелатностима на крају 2018.
- Табела А7: Статусне промјене у банкама у периоду од 2001. до 2018. године

Скраћенице

АБРС	Агенција за банкарство Републике Српске	ФБА	Агенција за банкарство Федерације Босне и Херцеговине
АОД	Агенција за осигурање депозита	ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине
БДП	Бруто домаћи производ	FED	Систем федералних резерви
БХАС	Агенција за статистику БиХ	FTSE	Индекс лондонске берзе (Financial Times Stock Exchange)
БиХ	Босна и Херцеговина	GBP	Британска фунта
BIS	Банка за међународна поравнања	HHI	Herfindahl–Hirschman Indeks
BLSE	Бањалучка берза	ILO	Међународна организација рада (International Labor Organization)
CAC 40	Индекс француске берзе (Cotation Assistée en Continu)	JPTP	Јединствени регистар трансакционих рачуна
CAR	Стопа адекватности капитала (Capital Adequacy Ratio)	KM	Конвертибилна марка
ЦББиХ	Централна банка Босне и Херцеговине	KWD	Кувајтски динар
СЕТ 1	Основни капитал првог реда (Common Equity Tier 1)	МФТ БиХ	Министарство финансија и трезора БиХ
CHF	Швајцарски франак	МКО	Микрокредитне организације
COREP J	јединствени оквир за извјештавање капитала (Common Reporting Framework)	ММФ	Међународни монетарни фонд
CPI	Индекс потрошачких цијена	MONEYVAL	Комитет Савјета Европе за евалуацију борбе против прања новца и финансирања терористичких активности
CRD IV	ЕУ Директива о капиталним захтјевима (Capital Requirements Directive)	NACE	Статистичка класификација економских дјелатности у ЕУ
ЦРК	Централни регистар кредита	NPL	Неквалитетни кредити (Nonperforming loans)
CRR	Регулатива о капиталним захтјевима (Capital Requirements Regulations)	OPEC	Организација земаља извозница нафте
DAX	Индекс на берзи хартија од вриједности у Франкфурту (Deutscher Aktien Index)	ROAA	Поврат на просјечну активу (Return on Average Assets)
EBA	Европска банкарска агенција (European Banking Authority)	ROAE	Поврат на просјечни капитал (Return on Average Equity)
ЕЦБ	Европска централна банка	PC	Република Српска
EDIS	Европски систем осигурања депозита (Euroian Deposit Insurance System)	БПРВ	Бруто поравнање у реалном времену (Real Time Gross Settlement)
EFTA	Европско удружење за слободну трговину (Euroian Free Trade Association)	S&P	Standard & Poor's
EONIA	Просјечна евро преконоћна каматна стопа (Euro Overnight Index Average)	САД	Сједињене Америчке Државе
€STR	Евро краткорочна каматна стопа (Euro short-term rate)	SASE	Сарајевска берза
ЕУ	Европска унија	СТО	Свјетска трговинска организација
EUR	Евро	TLTRO 3	Таргетирани дугорочни кредити за банке (Targeted longer-term refinancing operations III)
FATF	Радна група за финансијске мјере против прања новца (Financial Action Task Force)	УИО	Управа за индиректно опорезивање
		USD	Амерички долар
		WEO	Свјетски економски преглед (World Economic Outlook)

Земље:

BG	Бугарска	HR	Хрватска	SI	Словенија
CY	Кипар	IE	Ирска	SK	Словачка
ES	Шпанија	IT	Италија	TR	Турска
FR	Француска	PT	Португалија		
GR	Грчка	RS	Србија		

**ИЗВЈЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОЈ
СТАБИЛНОСТИ ЗА 2018. ГОДИНУ**

Увод

Под финансијском стабилношћу ЦББиХ подразумијева стање у којем финансијски систем може апсорбовати шокове без значајних поремећаја у свом тренутном и будућем функционисању и чије функционисање нема негативне утицаје на економију.

Мандат ЦББиХ за праћење стабилности финансијског система индиректно произлази из Закона о ЦББиХ. ЦББиХ има активну улогу у развоју и имплементацији политике стабилности и одрживог економског раста БиХ, кроз осигурање стабилности домаће валуте и укупне финансијске и економске стабилности у земљи. Једна од темељних задаћа ЦББиХ је успостава и одржавање одговарајућих платних и обрачунских система као дијела финансијске инфраструктуре. ЦББиХ доприноси очувању финансијске стабилности кроз законом утврђену надлежност координације дјелатности ентитетских агенција за банкарство. ЦББиХ, у складу с одлуком Управног одбора, учествује у раду међународних организација које раде на учвршћивању финансијске и економске стабилности кроз међународну монетарну сарадњу. Активности ЦББиХ на пољу праћења стабилности финансијског система обухватају и специјализовану комуникацију с релевантним међународним и домаћим институцијама којом се осигурава континуитет процеса праћења системских ризика. Допринос очувању финансијске стабилности ЦББиХ даје у оквиру чланства у Сталном комитету за финансијску стабилност БиХ.

Публиковањем Извјештаја о финансијској стабилности ЦББиХ настоји допринијети финансијској стабилности у БиХ кроз:

- » Унапређење разумијевања и подстицање дијалога о ризицима за финансијске посреднике у макроекономском окружењу;
- » Упозоравање финансијских институција и других учесника на тржишту на могући колективни утицај њихових појединачних акција;
- » Стварање консензуса о финансијској стабилности и побољшање финансијске инфраструктуре.

Иако је фокус овог извјештаја на догађајима из 2018. године, његов обухват је проширен и на најважнија дешавања из прве половине 2019. године, у складу с доступним подацима у вријеме израде. Извјештај о финансијској стабилности за 2018. годину је организован по поглављима. У извршном сажетку су наглашени најважнији ризици по стабилност финансијског система. У првом поглављу су представљени главни трендови и ризици из међународног окружења. У склопу овог поглавља посебно су издвојени главни ризици из ЕУ и еврозоне те су описани њихови ефекти на банкарски сектор и реалну економију овог географског подручја, с фокусом на ризике који могу имати утицај на банкарски сектор и реалну економију БиХ. Друго поглавље даје преглед трендова и потенцијалних ризика из домаћег окружења који се одражавају на функционисање финансијског система у БиХ. Треће поглавље даје преглед главних трендова и ризика који долазе из фискалног сектора. Четврто поглавље илуструје ефекте ризика идентификоване у претходним поглављима на потраживања од становништва. Фокус петог поглавља су ефекти идентификованих ризика на сектор правних лица. У шестом поглављу се оцјењују ефекти ризика на стабилност финансијског сектора, с фокусом на банкарски сектор. Седмо поглавље илуструје основне трендове у финансијској инфраструктури: платним системима и регулаторном оквиру. Извјештај о финансијској стабилности за 2018. годину садржи пет текстних оквира: Трговински рат САД-а и Кине, Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност, Мрежна анализа прелијевања системских ризика, Израчун индикатора капитализованости у складу с новим законским и регулаторним оквиром и Тестови на стрес.

На крају, потребно је нагласити да се овај извјештај бави искључиво питањима од значаја за системски ризик, јер је надзор пословања финансијских посредника, у складу с важећим законима у БиХ, задатак надлежних супервизора за финансијски сектор. Његов основни циљ је да укаже на ризике који долазе из финансијског система, као и макроекономског окружења те процијени способност система да апсорбује те шокове.

Извршни сажетак

Основне карактеристике глобалне економије у 2018. години и првој половини 2019. године јесу: умјерени глобални економски раст подстакнут значајнијим растом економије САД, успоравање економског раста еврозоне и земаља у развоју, и даље ниска инфлација у ЕУ и еврозони, наставак нормализације монетарне политике FED-а и акомодативне монетарне политике ЕЦБ-а те раст напетости усљед ескалације трговинског рата између САД и Кине. Појачане неизвјесности везане за Брегзит, раст фискалних и финансијских ризика у Италији, слабљење индустријске производње у Њемачкој као и политичка нестабилност у Француској, уз и даље прекомјерну задуженост појединих земаља, представљају најзначајније ризике по финансијску стабилност еврозоне и ЕУ.

У 2018. години у БиХ је забиљежен благи опоравак економске активности, смањење укупног спољног дуга, благо побољшање на тржишту рада те фискални суфицит као резултат значајнијег раста буџетских прихода у односу на раст буџетске потрошње. Спољне рањивости које произилазе из платнобилансне позиције земље су ублажене усљед благог смањења учешћа дефицита текућег рачуна у односу на БДП. Међутим, висока стопа незапослености, неповољно пословно окружење, ниска конкурентска позиција земље, неефикасан јавни сектор и ниска куповна моћ становништва и даље не омогућавају значајније ублажавање ризика из домаћег макроекономског окружења. Иако је кредитни рејтинг земље остао непромијењен, изгледи су почетком 2019. године побољшани са стабилних на позитивне због очекиваног развоја економске перспективе БиХ.

Благи раст потрошње у сектору домаћинства, уз побољшане индикаторе на тржишту рада и постепено оживљавање активности на тржишту некретнина, допринијели су порасту укупне задужености домаћинства која је у највећој мјери посљедица раста задужености становништва по кредитима од банака. Тражња за кредитима је благо повећана, чему доприноси и снижавање активних каматних стопа и велика понуда ненамјенских и замјенских кредита с повољнијим условима отплате. У 2018. години наставио се тренд раста укупних депозита становништва, али је у структури депозита штедња становништва у виду орочених депозита стагнирала због ниског нивоа расположивог дохотка

и настављеног снижавања пасивних каматних стопа. Квалитет кредитног портфела у сегменту становништва је побољшан, на што су у великој мјери утицале активности банака на отпису неквалитетних потраживања и репрограмирања постојећих кредита. Међутим, с обзиром на значајно учешће кредита одобрених с варијабилном каматном стопом или с периодом фиксације каматне стопе до једне године, каматни ризик, иако ублажен, и даље представља потенцијални ризик за сектор домаћинства.

Основна обиљежја сектора предузећа у 2018. години су слабија кредитна активност у односу на претходну годину и смањење кредитног ризика. У финансирању својих пословних активности сектор предузећа се, као и претходних година, највише ослањао на кредитну подршку банака. Иако је учешће неквалитетних кредита у укупним кредитима предузећа и даље релативно високо, у 2018. години је дошло до побољшања овог индикатора у већини дјелатности. У 2018. години просјечне каматне стопе су задржале опадајући тренд, што је предузећима пружало могућност да се задужују по релативно повољнијим условима. Каматни ризик у сектору предузећа, иако благо смањен због интензивнијег кредитног задуживања уз фиксну каматну стопу, и даље је значајан, док валутни ризик не представља значајнији извор ризика.

У 2018. години у банкарском сектору настављено је слабљење ризика по финансијску стабилност. Забиљежени су виши индикатори капитализованости, побољшање квалитета активе те висок ниво ликвидности, а индикатори профитабилности задржани су на високом нивоу. Зауостављен је дугогодишњи тренд интензивног раста оперативних прихода, који су у посљедњих неколико година били значајан генератор профитабилности банкарског сектора. Иако је забиљежено смањење кредитног ризика, ниво неквалитетних кредита је и даље релативно висок, нарочито у сектору нефинансијских предузећа, у којем је забиљежена слабија кредитна активност у односу на претходну годину. У 2018. години настављено је смањење преостале рочности укупних обавеза банкарског сектора. У условима и даље ниских каматних стопа, није дошло до материјализације каматног ризика у секторима нефинансијских предузећа

и становништва, али је изложеност ризику и даље значајна и представља потенцијалну изложеност банака кредитном ризику. Резултати top-down тестова на стрес, проведених за банкарски сектор БиХ, на основу података с краја 2018. године, указују да би банкарски сектор био адекватно капитализован и у случају материјализације потенцијалних екстремних шокова.

У 2018. години ЦББиХ је извршавала своју законску обавезу и одржавала одговарајуће платне и обрачунске системе у оквиру којих су се међубанкарске трансакције одвијале несметано кроз системе жироклиринга и бруто поравнања у реалном времену. Дневним ажурирањем и одржавањем Централног регистра кредита (ЦРК), ЦББиХ је омогућила финансијским институцијама да кроз

праћење кредитне историје и изложености клијената боље управљају кредитним ризиком. Јединствени регистар трансакционих рачуна пословних субјеката је унапријеђен и у њему се сада налазе сви рачуни пословних субјеката, што ће корисницима омогућити бољи увид у статус ових рачуна. Реализација трансакција путем међународног клиринга плаћања с иностранством се такође одвијала несметано.

У 2018. и првој половини 2019. години домаће институције су наставиле с примјеном постојећег законског оквира за рад банака и других финансијских организација те на доношењу нових подзаконских аката којима је у значајној мјери комплетиран кључни сет регулаторних прописа у овој области.

1. Трендови и ризици из међународног окружења

Основне карактеристике глобалне економије у 2018. години јесу: умјерени глобални економски раст, у највећој мјери подржан нешто значајнијим растом економије САД; успоравање економског раста еврозоне и земаља у развоју; још увијек ниска инфлација у ЕУ и еврозони; наставак нормализације монетарне политике FED-а и акомодативне монетарне политике ЕЦБ-а; политичке и геополитичке неизвјесности које укључују ризике везане за Брегзит; ескалација трговинских сукоба између САД и Кине те погоршане економске прилике у Италији услед раста фискалних и финансијских ризика. Услови у макроекономском окружењу су наставили слабити у првој половини 2019. године и извјесно је да се њихово побољшање не може очекивати у кратком временском периоду, чему у прилог говоре и актуелне пројекције успоравања економског раста у свим групама земаља у наредне двије године, али и реторика водећих централних банака у погледу могућих даљњих попуштања у монетарним политикама.

1.1 Трендови у међународном окружењу

Након снажнијег економског опоравка у 2017. години, раст глобалне економије у 2018. години је ослабио, те је стопа економског раста износила 3,6%. Према пројекцијама ММФ-а из априла 2019. године, предвиђа се успоравање раста укупне свјетске економије у 2019. години на 3,3% БДП-а, те благи опоравак у 2020. и враћање на ниво из 2018. године. У односу на пројекције из октобра 2018. године, у скоро свим посматраним земљама забиљежен је пад пројекција за наредне двије године. У САД-у је забиљежен снажнији раст БДП-а у односу на 2017. годину у износу од 0,7%, првенствено под утицајем опоравка приватне потрошње и инвестиција који су били потакнути provedбом мјера експанзивне фискалне политике и пакета пореских реформи усвојених крајем 2017. године. Међутим, прве пројекције за наредне двије године говоре о томе да се и у САД-у очекује успоравање привредног раста. БДП развијених економија у 2018. години је био на нивоу 2,2% и процјене су да ће се успоравање раста БДП-а наставити и у наредне двије године. Код земаља у развоју ситуација је нешто повољнија и за ове земље се у 2020. години предвиђа раст, након благог слабљења економске активности у 2019. години (табела 1.1).

Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста

	Реални БДП, годишња стопа раста					Пројекција у односу на пројекцију из октобра 2018.		
	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2018.	2019.	2020.
Свијет	3,4	3,8	3,6	3,3	3,6	-0,1	-0,3	-0,1
Развијене економије	1,7	2,4	2,2	1,8	1,7	-0,1	-0,3	0,0
САД	1,6	2,2	2,9	2,3	1,9	0,0	-0,2	0,1
ЕУ	2,1	2,7	2,1	1,6	1,7	-0,1	-0,5	-0,1
Еврозона	2,0	2,4	1,8	1,3	1,5	-0,2	-0,6	-0,1
Велика Британија	1,8	1,8	1,4	1,2	1,4	0,0	-0,3	-0,1
Јапан	0,6	1,9	0,8	1,0	0,5	-0,3	0,0	0,2
Земље у развоју и тржишта у настајању	4,6	4,8	4,5	4,4	4,8	-0,1	-0,3	-0,1
Русија	0,3	1,6	2,3	1,6	1,7	0,6	-0,2	-0,1
Кина	6,7	6,8	6,6	6,3	6,1	0,0	0,1	-0,1
Европске земље у развоју и тржишта у настајању	3,3	6,0	3,6	0,8	2,8	-0,2	-1,2	0,0
Главни спољнотрговински партнери								
Њемачка	2,2	2,5	1,5	0,8	1,4	-0,5	-1,1	-0,1
Хрватска	3,5	2,9	2,7	2,6	2,5	-0,1	0,0	0,1
Србија	3,3	2,0	4,4	3,5	4,0	0,4	0,0	0,0
Италија	1,1	1,6	0,9	0,1	0,9	-0,3	-0,9	0,0
Словенија	3,1	4,9	4,5	3,4	2,8	0,0	0,0	0,0
Аустрија	2,0	2,6	2,7	2,0	1,7	-0,1	-0,2	0,2
Црна Гора	2,9	4,7	4,5	2,8	2,5	0,8	0,3	-0,5

Извор: World Economic Outlook, IMF, April 2019, калкулација ЦББиХ

Слабљење глобалне економске активности у 2018. години последица је слабог економског раста свих група земаља. Слабљење раста индустријске производње, у највећој мјери усљед увођења строжег емисионог стандарда у њемачкој аутоиндустрији, нестабилност на финансијским тржиштима и смањење инвестиционе активности у Италији, као и неизвјесност везана за излазак Велике Британије из ЕУ, били су главни разлози слабљења економске активности у еврозони и ЕУ у 2018. години.

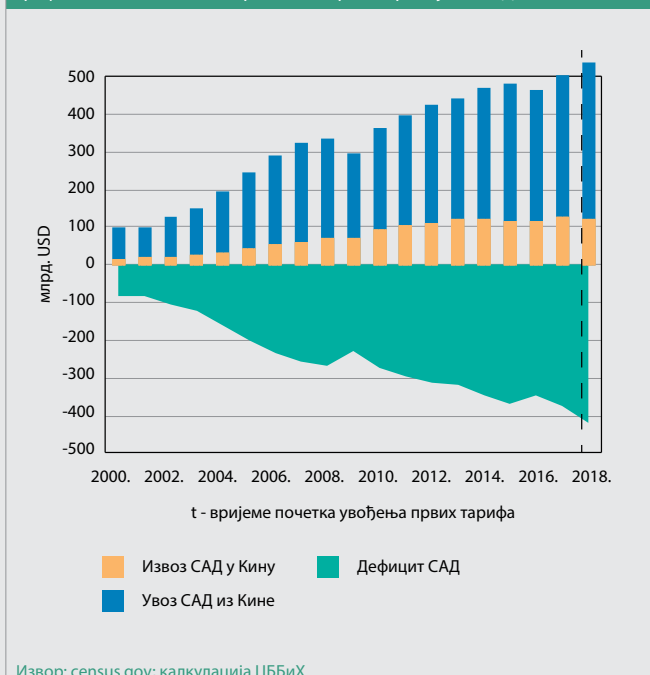
Земље у развоју су забиљежиле благо успоравање економске активности, првенствено усљед слабљења економског раста у Кини, уласка Аргентине у рецесију, стагнације опоравка економије Бразила након прошлогодишњег изласка из рецесије те наставак

рецесије у Венецуели. Успоравање кинеске економије првенствено је последица трговинског рата са САД-ом и увођења царинских тарифа. У циљу ублажавања притисака на привредну активност, кинеске власти су најавиле доношење бројних мјера фискалне и монетарне политике те напредак у спровођењу структурних реформи. Изгледи за наставак економског раста у Русији под снажним су утицајем дешавања на свјетским тржиштима нафте, а могуће је да ће се пад цијена нафте крајем 2018. године одразити на економску активност 2019. године. Значајан пад економске активности у групи европских земаља у развоју, под доминантним је утицајем неповољних економских прилика у Турској, која у 2018. биљежи раст БДП-а од 2,6%, који је нижи за чак 4,8% у односу на 2017. годину.

Текстни оквир 1: Трговински рат САД-а и Кине

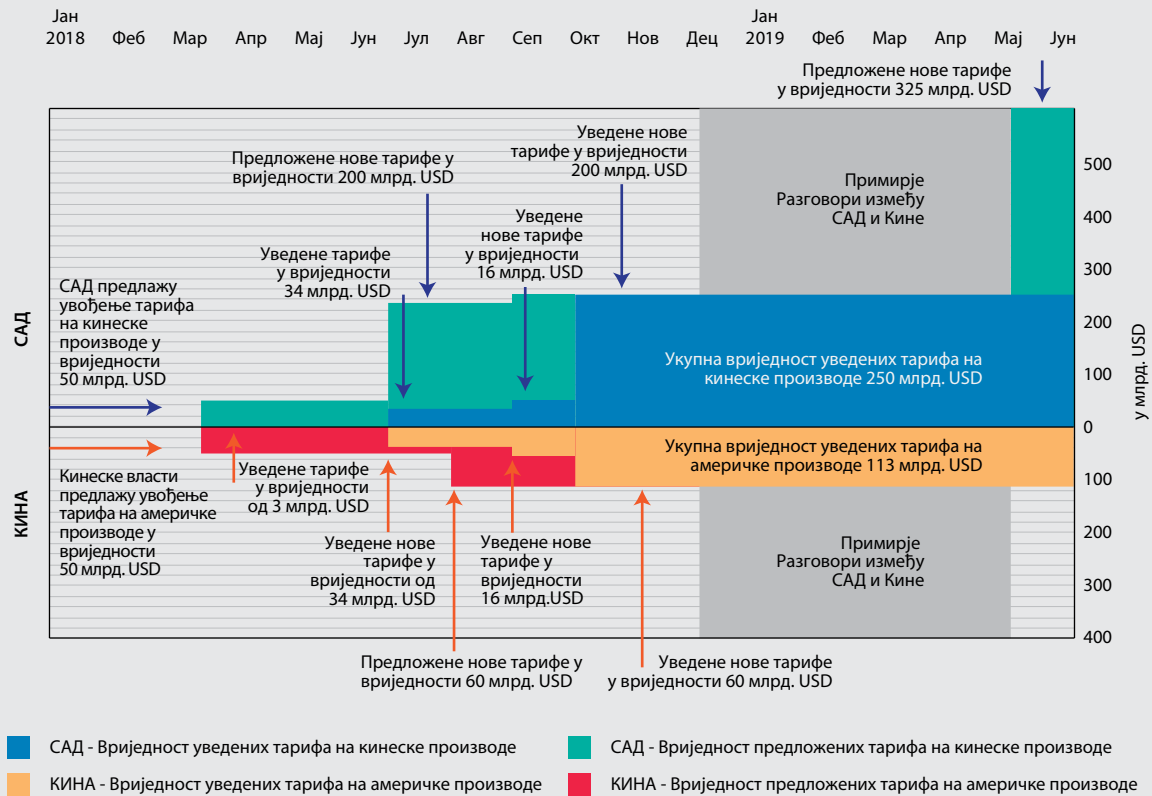
Након што је Кина приступила Свјетској трговинској организацији (СТО) у децембру 2001. године, обим спољнотрговинске размјене између САД и Кине почиње значајно да расте, а сарадња између земаља развија се кроз низ билатералних економски стратешких дијалога на високом нивоу у области трговине и инвестиција. Кина постаје највећи извозник роба и услуга у САД и у 2018. години учествовала је са 21,2% у укупном америчком увозу. Укупан обим спољнотрговинске размјене роба и услуга између САД и Кине у 2018. години износио је 737,1 милијарду USD. САД су из Кине у 2018. години увезле 557,9 милијарди USD вриједне робе и услуга док су у Кину извезле 179,3 милијарди USD, што представља спољнотрговински дефицит САД-а према Кини у износу од 378,6 милијарди USD и покривеност увоза извозом од само 32%.

Графикон ТО 1.1: Спољнотрговинска робна размјена САД-а и Кине

Након увођења тарифа, ситуација у међусобним односима ове двије водеће свјетске силе се значајно мијења, одражавајући се на свјетске економске токове успоравањем глобалног раста, јачањем нестабилности и ризика од будуће рецесије. Економска активност у Кини је успорила у 2018. години, а остварена стопа раста од 6,6% представља најнижи ниво кинеског раста још од 1990. године. Инфлација је порасла за 50 б.п. на 2,1% а јавни дуг се повећао 8% у односу на 2017. годину, уз апрецијацију домаће валуте и смањивање суфицита текућег рачуна. Тарифе које су САД увеле Кини нису зауставиле кинеске извознике у САД, него се десило управо супротно. Извоз Кине у САД је растао а амерички трговински робни дефицит с Кином је крај 2018. године дочекао на историјском максимуму. Милијарде долара увозних тарифа су на крају платили амерички увозници те грађани и компаније које купују увозне кинеске производе. Према подацима Канцеларије трговинског представника САД-а, САД су у 2018. години из Кине увозиле робу (електричне и друге машине, намјештај, играчке, спортску опрему и производе од пластике) у износу од 539,5 милијарди USD, што је више за 6,7% у односу на 2017. годину, односно 59,7% у односу на 2008. годину или чак 427% више у односу на 2001. годину, када је Кина приступила СТО. Док је кинески извоз у САД растао, амерички извоз у Кину је падао, усљед чега је трговински робни дефицит САД-а с Кином на крају 2018. године нарастао на рекордних 419,2 милијарде USD (43,6 милијарди USD или 11,6% више него у 2017. години). У 2018. години Кина је била треће по реду извозно тржиште за робу из САД, а укупан извоз америчке робе (авиони, електричне и друге машине, оптички и медицински инструменти, возила) износио је 120,3 милијарде USD, што је за 7,4% мање него у 2017. години. Укупан дефицит спољнотрговинске размјене САД и Кине донекле је ублажен суфицитом САД-а оствареним у сектору услуга у износу од 40,5 милијарди USD у 2018. години. Извоз услуга је износио 58,9 милијарди USD док је увоз из Кине износио 18,4 милијарде USD или 5,5% више него 2017. године.

Графикон ТО 1.2: Временски приказ трговинског рата САД-а и Кине увођењем тарифа на робе

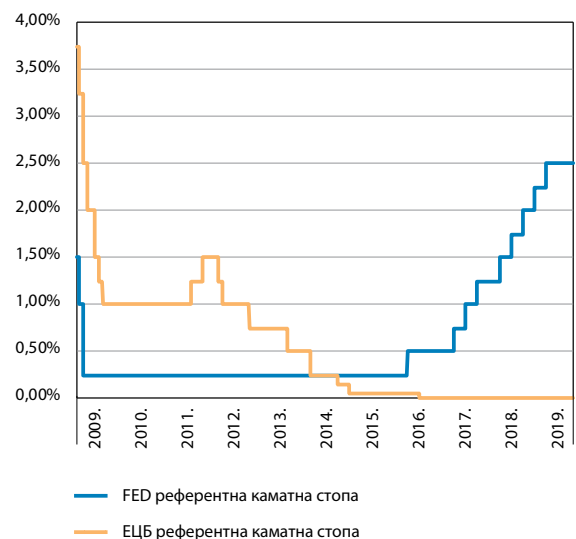
Извор: ustr.gov, gss.mof.gov.cn, калкулација ЦББиХ

Ескалација кинеско-америчког трговинског рата довела је до великог пада вриједности азијских берзанских индекса, смањења глобалне производње и великих корпорацијских трошкова, већих трошкова задуживања услјед повећаних ризика и успоравања глобалног раста. Имајући у виду да производња САД-а и Кине заједно чини 40% свјетског

БДП-а, уколико преговори између САД-а и Кине пропадну и уколико се трговински рат настави увођењем нових тарифа, које би досегле износ комплетног кинеског извоза у САД, могло би доћи до новог, знатно већег потреса како на тржиштима ове двије водеће економије тако и на свим осталим тржиштима, повећавајући ризик од глобалне рецесије.

У току 2018. и првој половини 2019. године наставила су се дивергентна кретања монетарних политика водећих централних банака. Настављено је заоштравање монетарне политике FED-а који је, уз јачање економске активности и тржишта рада уз постигнуту стопу циљане инфлације, подизао референтну каматну стопу чак четири пута у току 2018. године. Референтна каматна стопа је сваки пут повећана за 25 б.п, тако да је са 1,5% колико је износила на почетку године порасла на 2,5% у децембру 2018. Почетком 2019. године, FED је објавио да до краја године неће бити нових повећања каматне стопе. Главни разлози за задржавање каматних стопа на постојећем нивоу су ревидиране пројекције FED-а економског раста САД-а на ниже за 2019. годину са 2,3% на 2,1% те очекивања да ће инфлација бити на нивоу од 1,8%, што је ниже од циљаног нивоа. Песимистичан тон у погледу наставка нормализације монетарне политике задржан је и у наставку године, да би у јуну преовладао очекивања тржишта како би FED већ у току јула могао смањити референтну каматну стопу, услед ниже инфлације и успоравања економског раста.

Графикон 1.1: Кретање референтних каматних стопа FED-а и ЕЦБ-а

Извор: FED, ЕЦБ

С друге стране, ЕЦБ није мијењала референтне каматне стопе упркос окончању програма откупа обвезница крајем године. Наставила је с вођењем акомодативне монетарне политике, а почетком 2019. најавила је наставак програма откупа обвезница те средином јуна чак и могућност даљњег смањења депозитне каматне стопе. ЕЦБ је у јуну 2018. године објавила Методологију за израчунавање нове евро краткорочне каматне стопе (€STR), која би се користила као замјена за просјечну евро преконоћну каматну стопу (EONIA), чија примјена би требала почети од октобра 2019. године, након што прође све фазе тестирања и анализе. Циљ је да се примјеном нове евро краткорочне каматне стопе уклоне сви недостаци коју су идентификовани у актуелној методологији израчунавања EONIA-е, а очекује се да ће евро краткорочна каматна стопа (€STR) постати једна од главних референтних каматних стопа на тржиштима еврозоне.

У 2018. и првој половини 2019. године Банка Јапана је наставила проводити акомодативну монетарну политику, док је референтна каматна стопа задржана на -0,1%. Банка Енглеске је под утицајем повољних услова на тржишту рада и пораста инфлације изнад циљаног нивоа од 2%, подигла референтну каматну стопу у августу 2018. године за четвртину процентног поена на 0,75%, што представља највиши ниво од 2009. године.

Усљед повећања референтних каматних стопа FED-а, депрецијација евра је била посебно изражена у односу на амерички долар. На крају године забиљежен је курс од 1,147 EUR/USD што представља депрецијацију од 5% у односу на почетак 2018. године. Такође, депрецијација евра је забиљежена и у односу на јапански јен и у мањој мјери швајцарски франак. Евро је истовремено знатно ојачао у односу на већину валута земаља у развоју, посебно у односу на кинески јуан, турску лиру и аргентински пезо, које су снажније депрецирале у односу на амерички долар. Евро је у 2018. години апрецирао око 2% и у односу на британску фунту која је слабила услед пораста политичких тензија и немогућности проналазак договора око изласка Велике Британије из ЕУ. Депрецијација евра у односу на амерички долар је настављена и у првој половини 2019. године, тако да је крајем маја евро забиљежио најнижу вриједност у односу на долар од половине 2017. године.

Графикон 1.2: Кретање курса USD према EUR

Извор: Bloomberg

У јануару 2018. цијена злата износила је 1.363 USD за унцу, што је било и највиша забиљежена вриједност у 2018. години. Раст цијена злата је био подстакнут снажном депрецијацијом долара у односу на евро и друге валуте трговинских партнера САД почетком године те увођењем царина на увоз појединих добара како би се ојачала њихова производња у САД. Након сталних осцилација у првом и другом кварталу, цијена злата је почетком трећег квартала била у константом паду усљед апрецијације долара у односу на евро и друге валуте те очекивања да ће FED повећати референтну каматну стопу, тако да је средином августа забиљежила износ од 1.177 USD за унцу, што уједно представља и најнижу вриједност од јануара 2017. Иако је крајем 2018. године забиљежен благи опоравак цијене злата од 1.280 USD за унцу, она је и даље била испод нивоа с почетка године, тако да је кумулативан пад цијене злата у 2018. години износио 2,65%. У првој половини 2019. године забиљежен је значајан тренд раста цијене злата, тако да је цијена злата крајем јуна достигла вриједност од 1.410 USD за унцу, што представља повећање од око 10% у односу на цијену злата забиљежену крајем 2018. године.

На глобалном нивоу, инфлација је и даље ниска, упркос благом расту у односу на претходну годину. Успоравање глобалне инфлације почело је у новембру 2018. услед значајнијег пада цијена нафте. Кретања цијена нафте у 2018. години била су условљена снажном глобалном потражњом и смањеним залихама. Просјечна цијена сирове нафте у 2018. години је износила 68,3 USD по барелу, што представља повећање од 29,36% на годишњем нивоу у односу на просјечну цијену из претходне године. У првој половини 2018. године цијене нафте су постепено расле након што су 22 земље ОПЕСа и произвођачи изван земаља ОПЕСа постигли договоре о смањењу производње. Највиша просјечна мјесечна цијена сирове нафте од 76,73 USD по барелу је забиљежена у октобру, након што су САД поново увеле санкције Ирану и након наглог пада извоза нафте. Ипак, дошло је до значајног пада цијена нафте крајем децембра услед повећања производње у САД-у, појединим земљама ОПЕСа и у Руској Федерацији, тако да је најнижа просјечна мјесечна цијена сирове нафте забиљежена у децембру 2018. године (53,96 USD по барелу), што представља смањење од 12% у односу на исти период претходне године. Почетком 2019. године, због повећане тражње и уведених санкција на извоз нафте Ирану и Венецуели, дошло је до поновног раста цијена нафте, да би у мају 2019. године цијена почела падати због немогућности постизања договора око смањивања производње те раста залиха у САД. Цијене метала и прехранбених производа биле су углавном стабилне у првој половини 2018. године, док су цијене осталих сировина падале. Међутим, јачањем напетости због трговинског спора, потражња из Кине се смањивала, што је довело до пада цијена метала и пољопривредних производа у другој

половини године. Цијене прехранбених производа су такође почеле падати услед раста глобалне понуде, тако да је просјечан пад индекса цијена хране на крају године износио 5%.

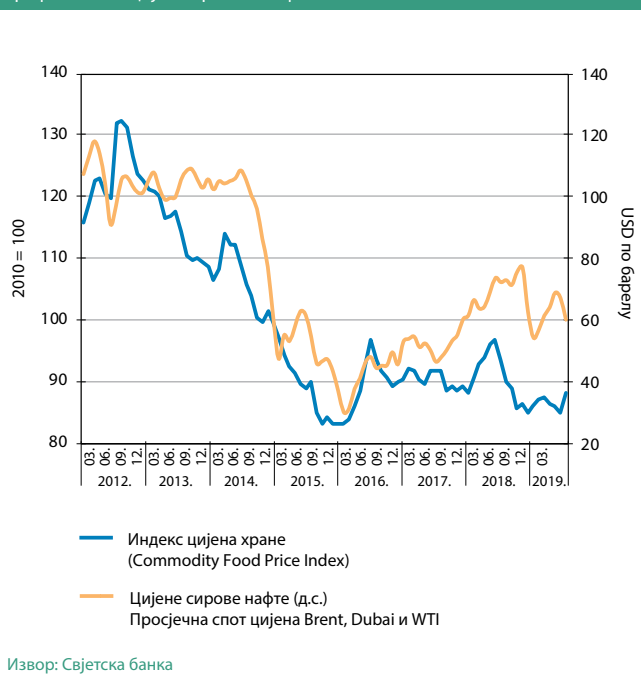
1.2 Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони

Као главни ризици у Европској унији у 2018. години издвајају се неизвјесности повезане с процесом Брежита, раст ризика у Италији повезаних с фискалном позицијом земље и турбуленцијама на финансијским тржиштима, пад индустријске производње у Њемачкој, политичке нестабилности у Француској, пораст евроскептицизма и очекивања резултата избора за ЕУ парламент. Ризици по финансијску стабилност еврозоне огледају се у волатилности цијена финансијске имовине услед политичких и економских нестабилности у еврозони и другим земљама према којима је финансијски сектор изложен, те у вези с тим и могућем порасту премије за ризик у Италији и тржиштима у развоју, и даље прекомјерној задужености појединих земаља еврозоне, потешкоћама банака да остваре адекватан ниво прихода из основне дјелатности те појачаном ризику ликвидности у сектору инвестиционих фондова.

1.2.1 Ефекти на банкарски сектор

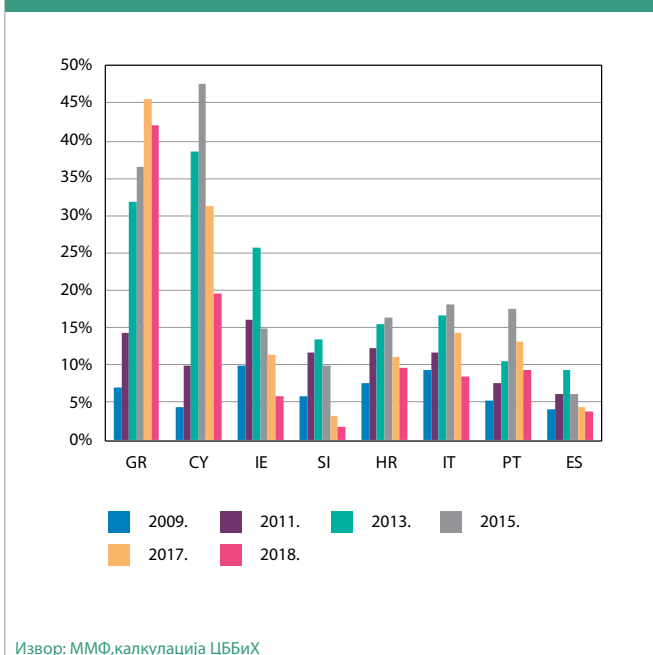
Банкарски сектор еврозоне је успјешно апсорбовао постојеће ризике из макроекономског окружења у 2018. години. Активности јачања регулаторног оквира за пословање банака подузете у претходним годинама резултирале су очувањем стабилности главних индикатора финансијског здравља. Солвентност је задржана на приближно истом нивоу као претходне године, док су благо повећани коефицијент покрића ликвидности и поврат на капитал. Забиљежено је значајно смањење нивоа некавалитетних кредита услед провођења свеобухватне европске стратегије за рјешавање проблема некавалитетних кредита, тако да кредитни ризик више не представља један од системских ризика. У 2018. године некавалитетни кредити су се смањили за 142,4 милијарде EUR, а учешће некавалитетних у укупним кредитима у еврозони на крају године износило је 3,8%, што представља смањење од 1,13 процентних поена у односу на крај 2017. Процес рјешавања проблема некавалитетних кредита ликвидацијама, отписима или опоравком убрзао се или се наставио истом динамиком у већини земаља с високом стопом некавалитетних кредита. Такође, активности на секундарним тржиштима

Графикон 1.3: Цијене хране и нафте

за имовину умањене вриједности су знатно допринијеле смањењу неквалитетних кредита. Посматрано по земљама, активности продаје ове имовине су и даље биле најснажније у Италији и Шпанији. Учешће неквалитетних у укупним кредитима у Италији смањено је са 14,4% на крају 2017. на 8,4% на крају 2018. године. Поједине земље, попут Грчке и Кипра, и даље су оптерећене значајним нивоом неквалитетних кредита који ограничавају добит банака, чине их мање отпорнима и смањују њихову способност да финансирају економске активности.

Графикон 1.4: Учешће неквалитетних у укупним кредитима у одабраним земљама ЕУ

Извор: ММФ, калкулација ЦББиХ

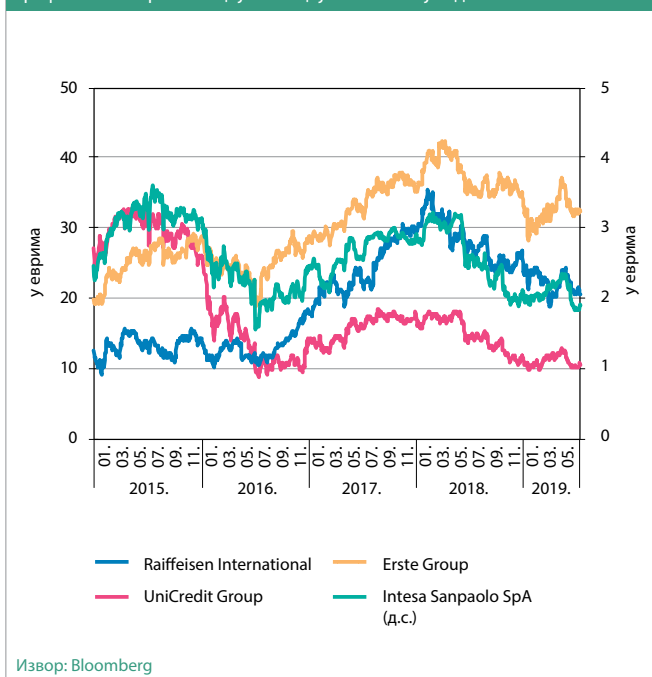
Кључни ризик по финансијску стабилност еврозоне представља наставак притисака на профитабилност банака, који би могли угрозити капацитете банкарског сектора у финансијском посредовању. У 2018. години настављено је јачање кредитне активности банака еврозоне те је забиљежен кредитни раст од 6%, квалитет aktive значајно је побољшан, међутим снажнији раст профитабилности је изостао. Ниске каматне стопе и даље представљају ограничавајући фактор за повећање нето каматних маржи и раст профитабилности. С друге стране, притисак на профитабилност банака врши увођење додатних капиталних захтјева за ризике везане за трговину хартијама од вриједности усљед значајних волатилности цијена финансијске имовине које су посљедица раста премије за ризик у Италији и тржиштима у развоју те увођење додатних заштитних слојева капитала за глобално важне системске банке.

У банкарском сектору Италије евидентан је појачани ризик који произилази из значајне изложености

италијанских банака сектору домаће владе и који би се могао прелити кроз канале међубанкарских изложености банака еврозоне. Проблеми у фискалном сектору Италије, резултирали су растом приноса на државне обвезнице који су достигли највећи ниво у задњих пет година. Домаће банке и друге финансијске институције су постале највећи кредитор италијанске владе и процјењује се да банке посједују 48% италијанског јавног дуга на крају 2018. године. Banca d'Italia држи додатних 17% јавног дуга, искључујући 3% италијанских обвезница које се налазе у оквиру ЕЦБ програма. Процјењује се да су током 2018. године нерезиденти продали око 40 милијарди евра италијанских дужничких хартија од вриједности, док су купци примарно италијанске банке и Banca d'Italia. Према подацима ЕБА, изложеност италијанских банака према италијанској влади на крају 2018. године износила је 234 милијарде евра. Истовремено, појачане политичке тензије између Италије и Француске крајем 2018. и почетком 2019. године пријетиле су додатним угрожавањем стабилности еврозоне имајући у виду повезаност ове двије економије, као и велику међубанкарску изложеност. Наиме, према подацима Банке за међународна поравнања (BIS) на крају 2018. године, француске банке су највећи инострани власници италијанског дуга јер држе 319 милијарди долара италијанског дуга, од чега је дуг према италијанским банкама 24,6 милијарде долара и према приватном сектору 231 милијарду долара.

Тренд раста акција највећих банкарских групација из 2017. године наставио се почетком 2018. године, међутим средином другог квартала акције су почеле континуирано падати усљед повећане политичке неизвјесности и турбуленција на тржиштима те је на крају године забиљежен значајан пад цијена акција банака еврозоне. Када је ријеч о банкарским групацијама које послују у БиХ, највећи пад цијена су имале акције италијанских банкарских групација UniCredit S.p.A и Intesa Sanpaolo S.p.A које су на крају 2018. године забиљежиле пад од 36% и 30% ретроспективно у односу на крај претходне године, док су цијене акција Erste Group на крају 2018. године биле ниже за 20%. Иако су на крају 2018. године индикатори пословања Raiffeisen Bank International AG побољшани у односу на 2017., првенствено у погледу добити која је повећана за 14% и смањења неквалитетних кредита у укупним кредитима, цијене њених акција забиљежиле су пад у износу од 26% у односу на крај претходне године.

Графикон 1.5: Кретање цијена акција банака мајки домаћих банака

Кредитни рејтинзи банкарских групација које послују у БиХ су непромијењени, међутим италијанским банкарским групацијама су промијењени изгледи у погледу кредитног рејтинга на негативне. Рејтинг агенција S&P је у октобру 2018. потврдила Италији дугорочни рејтинг БББ. Изгледи су промијењени са стабилних на негативне услед одступања у вођењу буџетске политике владе од препорука Савјета Европске уније, раста јавног дуга, стагнације италијанске привреде и званичног уласка у рецесију. Посљедично, изгледи 11 финансијских институција Италије укључујући и банкарске групације UniCredit S.p.A и Intesa Sanpaolo S.p.A такође су смањени на негативне. У мају 2019. године дугорочни кредитни рејтинг Нове Љубљанске банке повећан је са ББ+ на БББ- са стабилним изгледима. Прелазак из спекулативног у инвестициони ниво је посљедица смањења ризика у словеначком банкарском сектору те смањења државног власништва у банкама и јачања банкарске супервизије. Словеначка влада је у 2018. години продала 65% акције Нове Љубљанске банке и према споразуму с Европском комисијом до краја 2019. године треба да прода још 10% свог учешћа.

Комплетирање банкарске уније успостављањем европског система за осигурање депозита (EDIS) није било могуће реализовати ни у 2018. години, тако да ће ове активности бити настављене и у 2019. години. У 2018. години наставило се с активностима око формирања банкарске уније израдом регулаторног пакета који обухвата директиве и уредбе којима се прописују омјер финансијске

полуге банака, додатни капитални захтјеви за ризике по основу трговања хартијама од вриједности те капитални захтјеви за глобално системски важне банке како би се повећали њихови капацитети за покриће губитака.

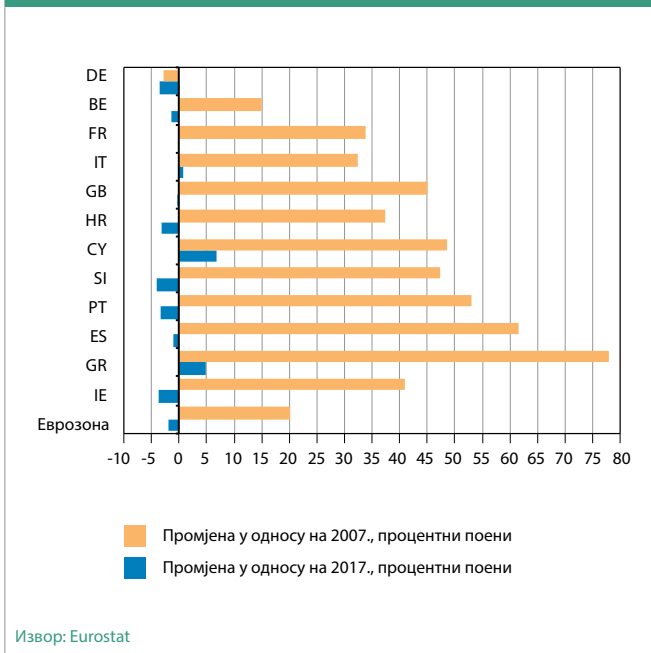
У посљедњих неколико година присутан је раст ризика по финансијску стабилност еврозоне који произилазе из небанкарског сектора. Овај ризик односи се на могуће ликвидносне притиске у сектору инвестиционих фондова. Од укупне имовине којом располаже финансијски сектор на сектор инвестиционих фондова односи се готово 20%. За мање од десет година укупна имовина инвестиционих фондова је порасла више него двоструко, са 5,7 билиона EUR на крају 2008. године на 13,8 билиона EUR колико је износила средином 2018. године. Инвестициони фондови су и у 2018. години наставили улагати у ризичну имовину. С растом њихових улагања, истовремено су се смањиле резерве ликвидности, чиме је повећана њихова рањивост на евентуалне шокове који би се могли десити на финансијским тржиштима. С обзиром на све већи тржишни утицај сектора инвестиционих фондова, расте забринутост да би повећање ликвидносног ризика могло проузроковати и друге повезане цикличне ризике.

1.2.2 Ефекти на реални сектор

Након нешто снажнијег економског раста у 2017. години, економска активност у еврозони је успорена у 2018. години, а стопа раста износила је 1,8%. Раст домаће тражње био је главни контрибутор економског раста у 2018. години услед настављеног тренда побољшања услова на тржишту рада који се огледа у умјереном расту плата и смањењу стопе незапослености у ЕУ (најнижи ниво од 2008. године) те раста инвестиционе потрошње нефинансијских предузећа. Међутим, на слабији економски опоравак утицало је успоравање спољнотрговинске размјене еврозоне, у значајној мјери услед смањења иностране потражње, које је почело у трећем кварталу 2018. године. Стопа инфлације је у децембру 2018. године износила 1,6%, док је у мају 2019. инфлација забиљежила значајан пад и износила је 1,2% под утицајем пада цијена енергената и услуга.

У 2018. години се наставио тренд смањења буџетског дефицита, као и тренд смањења јавног дуга еврозоне. И поред постепеног смањења, јавни дуг еврозоне је и даље висок и присутна је забринутост за одрживост јавног дуга појединих земаља еврозоне (Грчка, Италија, Португал, Шпанија, Кипар и Белгија).

Графикон 1.6: Промјене у јавном дугу израженом у процентима БДП-а у 2018. години

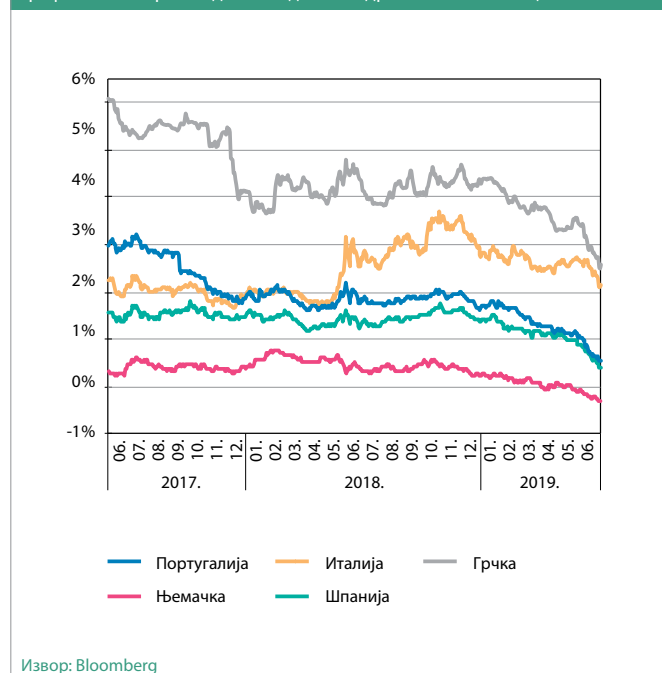

Буџетски дефицит земаља еврозоне изражен у процентима БДП-а у 2018. години је смањен у односу на исти период прошле године за 50 базних поена и износи 0,5%, док је у земљама ЕУ забиљежено смањење од 40 базних поена и у 2018. години износи 0,4% БДП-а. У 2018. години је забиљежено смањење буџетског дефицита испод 3% код свих земаља ЕУ изузев Кипра који је 2018. годину завршио с буџетским дефицитом од 4,8%, иако је у 2017. години имао суфицит од 1,8% што представља пад за 66 базних поена.

Након стабилизације на тржишту дужничких хартија од вриједности земаља еврозоне у 2017. години, која се огледала у смањењу распона приноса на обвезнице земаља с периферије еврозоне у односу на приносе на њемачке државне обвезнице те раста приноса на обвезнице почетком 2018. године, крајем другог квартала 2018. дошло је до прекида позитивних трендова и до нових волатилности на тржишту. Неизвјесност везана за формирање италијанске владе, утицала је на оштар раст приноса на десетогодишње италијанске обвезнице крајем маја 2018. године, што се одразило и на раст приноса на обвезнице осталих земаља с периферије еврозоне. Посљедично, дошло је до раста тражње за обвезницама сигурнијих земаља, па су приноси на десетогодишње њемачке обвезнице пали на 0,26% (распон приноса десетогодишњих италијанских у односу на десетогодишње њемачке обвезнице износио је 290 б.п). Иако је у кратком року дошло до дјелимичне стабилизације приноса на тржишту, приноси на италијанске обвезнице нису

се значајније смањили. Приноси су задржани на високом нивоу, услед неизвјесности о усвајању прорачуна нове италијанске владе који је значајно одступао од препорука Савјета Европске уније. Проблеми у фискалном сектору су утицали на раст перцепције ризика инвеститора у италијански јавни дуг и током прве половине 2019. године. Неизвјесност која проистиче из трговинског рата, очекивања инвеститора о евентуалном уласку десничарских странака у ЕУ парламент и неефикасности преговора везаних за Брексит, утицала је на повећану потражњу за сигурнијим инвестицијама, што је вршило притисак на континуирани пад приноса на обвезнице земаља еврозоне, од почетка 2019. године. Овај притисак додатно је појачан почетком марта 2019. године, након што је ЕЦБ објавила одлуку о увођењу новог круга таргетираних дугорочних кредита за банке (TLTRO 3) с периодом отплате од двије године, чија се имплементација очекује у септембру текуће године, а биће расположив све до марта 2021. године. Такође, пролонгирана су претходна очекивања да би до подизања референтне каматне стопе ЕЦБ могло доћи током љета 2019. те је из ЕЦБ саопштено да ће референтна каматна стопа остати непромијењена најмање до краја 2019. године. Већ крајем марта 2019. године приноси на десетогодишње њемачке обвезнице кретали су се у негативној зони, да би у јуну, након изјаве ЕЦБ-а да постоји спремност на подузимање свих мјера за очување цјеновне стабилности, што подразумемијева и могућност смањења депозитне каматне стопе и додатни откуп обвезница, досегли рекордну ниску негативну вриједност од -0,32%.

Графикон 1.7: Принос десетогодишњих државних обвезница

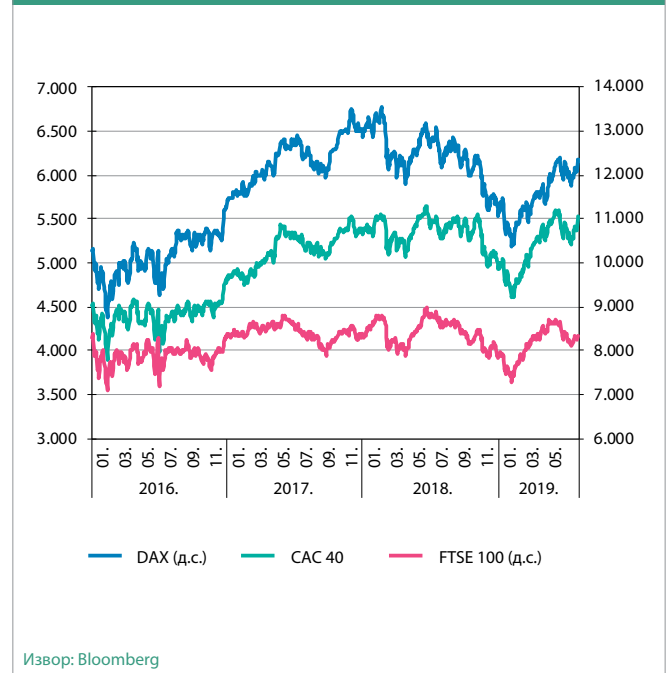

У другој половини 2018. године и првој половини 2019. године рејтинг агенција S&P побољшала је кредитне рејтинге Грчке, Португала и Кипра услјед економског опоравка и раста економске активности те наставка фискалне консолидације. Грчка се, и поред повећања рејтинга, још увијек налази у шпекулативном рангу с дугорочним кредитним рејтингом Б+. Кредитни рејтинг Италије је остао исти али су изгледи смањени на негативне усљед повећања ризика због високе стопе задужености, стагнације економског раста те уласка у рецесију. Рејтинг агенција S&P је, још једном, потврдила кредитни рејтинг Велике Британије АА с негативним изгледима због повећања напетости и неизвјесности у преговорима који се воде око изласка Велике Британије из Европске уније. Што се тиче земаља у региону, S&P је у 2019. години повећао кредитни рејтинг Хрватске на БББ- (стабилни изгледи) због смањења јавног дуга, напретка у спровођењу структурних реформи те стабилног економског раста. Кредитни рејтинг Србије (ББ) је потврђен крајем 2018. године, с тим да су изгледи, који су били стабилни, побољшани на позитивне због јачег економског раста те ниске и стабилне инфлације, а у 2019. години потврђени су кредитни рејтинзи Црне Горе и Албаније (Б+ са стабилним изгледима).

Успорена економска активност и негативна дешавања на глобалном нивоу, повећана политичка несигурност, трговински рат између САД-а и Кине утицали су и на кретање цијена на тржиште акција и довеле су до знатног пада главних тржишних индекса у 2018. години. Њемачки DAX који је 2017. године имао највећи раст од 12,51%, у 2018. је забиљежио највећи пад од 18,26%, за њим слиједе француски CAC 40 који је након раста од 9,26% у 2017. години, у 2018. забиљежио пад од 12,69%. Усљед неизвјесности у рјешавању питања око Бреگزита као и других негативних кретања у земљи, британски FTSE је забиљежио пад од 12,69% у 2018. години. Почетком 2019. године индекси су се почели благо опорављати, међутим њихово кретање је волатилно, а у другом кварталу дошло је до њиховог поновног пада усљед заостравања геополитичких тензија на Блиском

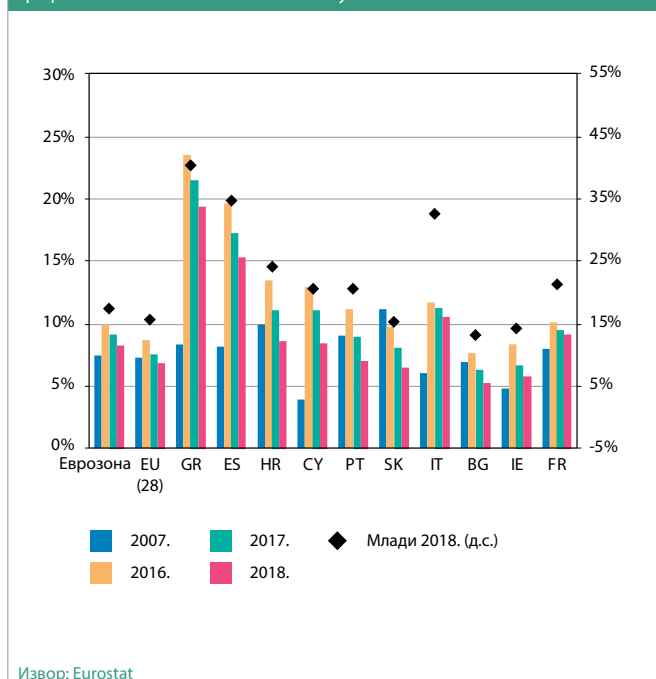
истоку, неизвјесности везаних за трговински рат, као и песимистичних прогноза водећих централних банака у погледу глобалног економског раста.

Графикон 1.8: Кретање главних тржишних индекса

Тренд смањења стопе незапослености ЕУ и еврозоне уз умјерени раст плата наставио се и у 2018. години, чиме су се наставили побољшавати услови на тржишту рада. Стопе незапослености у развијеним земљама и земљама с тржиштима у настајању наставиле су се смањивати, а у многим земљама пале су на најниже вриједности забиљежене након кризе. Мањак радне снаге постао је примјетан у неколико развијених земаља, посебно када је ријеч о специјализованим и висококвалификованим радницима. У земљама еврозоне стопа незапослености смањила се са 9,1% колико је износила 2017. на 8,2% у 2018. години. У ЕУ стопа незапослености је смањена са 7,6% на 6,8% у 2018. години, иако неке земље и поред смањења и даље биљеже високе, изнадпросјечне стопе незапослености (Грчка 19,3%; Шпанија 15,3%; Италија 10,6%). Између осталог, у овим земљама стопа незапослености младих је и даље изразито висока и изнад просјека ЕУ (Грчка 39,9%; Шпанија 34,3%; Италија 32,2%).

Графикон 1.9: Стопа незапослености у ЕУ

Извор: Eurostat

Допринос спољног сектора економском расту еврозоне у 2018. је био знатно слабији него у 2017. години.

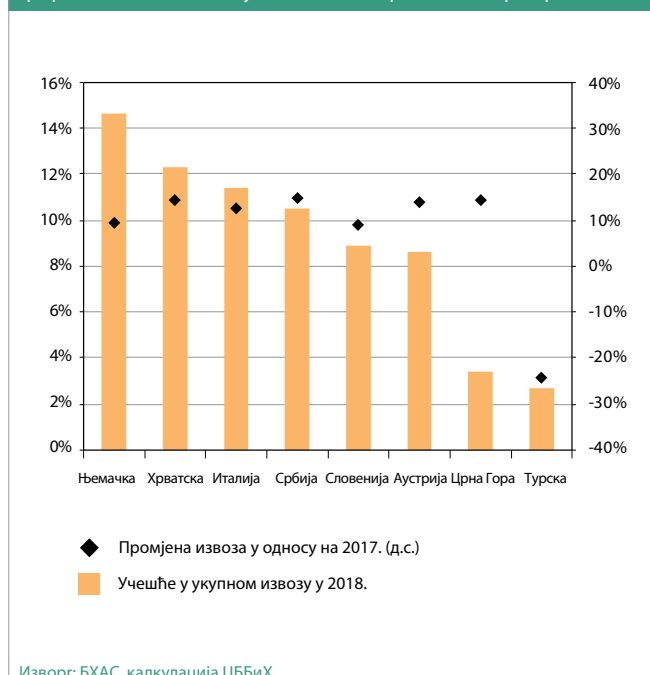
Слабија инострана потражња, посебно из Азије, нарочито за капиталним производима, проузрокована повећаном неизвјесношћу и јачим трговинским напетостима, супституисана је повећањем извоза еврозоне у друге земље. Раст нето трговине, остварен у еврозони, допринио је расту БДП-а. Промјењиво међународно окружење имало је најснажнији неповољан утицај на извоз у Велику Британију и Кину, а позитивно је утицало на извоз у Сједињене Америчке Државе, услед повећаних ризика од увођења царина на увоз из ЕУ. У другом полугодишту 2018. дошло је до знатног слабљења трговине капиталним производима и аутомобилима услед јачања трговинске неизвјесности и увођења строжих емисионих стандарда у аутомобилској индустрији те апрецијације евра.

Низак економски раст је забиљежен у земљама главним спољнотрговинским партнерима БиХ. Економска кретања на свјетском тржишту у 2018. су се одразила и на економска кретања у земљама главним спољнотрговинским партнерима БиХ које су све, осим Србије, забиљежиле слабији економски раст у односу на исти период прошле године. У Њемачкој, као најзначајнијем спољнотрговинском партнеру БиХ и највећој европској економији, забиљежен је економски раст испод просјека еврозоне од 1,5%, мањи за 1 процентни поен у односу на исти период прошле године. Србија је у 2018. години услед пораста домаће тражње и потрошње, ојачаног извоза и раста инвестиционе активности, уз благо повећање плата и већу запосленост, забиљежила највећи економски раст у посљедњих десет

година у износу од 4,4%. Словенија је у 2018. години забиљежила највећи степен раста домаће потрошње од 2007. године у износу од 4,6%, што је уз раст инвестиција и извоза генерисало стабилан раст од 4,5%. Италија је крајем 2018. године и званично ушла у рецесију услед пада економске активности два квартала заредом, да би крај 2018. завршила с годишњим растом од 0,9%. Хрватска је у 2018. години услед погоршања у спољнотрговинском билансу и неповољнијег међународног окружења забиљежила успоравање економског раста који је на крају године потпомогнут повећаном домаћом потрошњом и растом инвестиција износио 2,7%.

У 2018. години извоз из БиХ је износио 11,9 милијарди КМ, што је за 7,6% више него у претходној години, док је увоз износио 19,27 милијарди КМ или за 6% више него у истом периоду прошле године. Покривеност увоза извозом износила је 61,8%, док је спољнотрговински робни дефицит износио 7,37 милијарди КМ. Извоз у земље ЕУ износио је 8,68 милијарди КМ, што је за 10,3% више него у 2017. години, док је увоз износио 11,67 милијарди КМ, што је за 5,3% више него у истом периоду претходне године. Покривеност увоза извозом са земљама ЕУ на крају 2018. године износила је 74,5%. Највеће учешће у извозу из БиХ и даље имају главни спољнотрговински партнери Њемачка, Хрватска, Италија, Србија, Словенија и Аустрија у којима је и у 2018. години забиљежен раст извоза. Извоз у Црну Гору је порастао за 14% те се ова земља у 2018. години позиционирала као важан спољнотрговински партнер испред Турске, у коју је извоз смањен за чак 25% у односу на годину дана раније.

Графикон 1.10: Извоз БиХ у земље главне трговинске партнере

Извор: БХАС, калкулација ЦББиХ

2. Макроекономски трендови у БиХ

Благи опоравак економске активности који је настављен и у 2018. години повољно је дјеловао на финансијску стабилност у БиХ. Такође, забиљежено је смањење спољних рањивости земље услјед благог смањења дефицита текућег рачуна израженог у процентима БДП-а те смањења укупног спољног дуга израженог у омјеру према БДП-у. Кредитни рејтинг земље остао је непромијењен, али су изгледи у односу на претходну оцјену рејтинга промијењени са стабилних на позитивне почетком 2019. године. С друге стране, и даље присутне структурне рањивости бх. економије у виду високе стопе незапослености, неповољног пословног окружења, ниске конкурентске позиције земље, неефикасног јавног сектора и ниске куповне моћи становништва нису омогућиле значајније ублажавање ризика из домаћег макроекономског окружења.

У 2018. години настављен је благи опоравак економије у БиХ, а према прелиминарним подацима Агенције за статистику БиХ остварен је реални раст економске активности по стопи од 3,1%. Реални раст бруто додане вриједности у 2018. години забиљежен је у скоро свим подручјима економских дјелатности, изузев дјелатности: Снабдјевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом, Јавна управа и одбрана; Обавезно социјално осигурање, Образовање те Остале услужне дјелатности. Највећи допринос расту реалног БДП-а дала је дјелатност Трговина на велико и мало, те је у односу на 2017. годину повећано учешће ове дјелатности у генерисању бруто додане вриједности. За разлику од претходне године у којој је дјелатност Прерађивачка индустрија генерисала највећи дио раста реалног БДП-а, у 2018. години ова дјелатност дала је скроман допринос расту економске активности.

Индустријска производња у 2018. години је расла слабијим интензитетом у односу на претходну годину. Забиљежен је пораст обима индустријске производње од 1,6%¹, при чему је у децембру 2018. индустријска производња забиљежила пад за 2,1% у односу на децембар претходне године. Благи раст обима индустријске производње у 2018. највише је потакнут растом производње у области Производња и снабдијевање

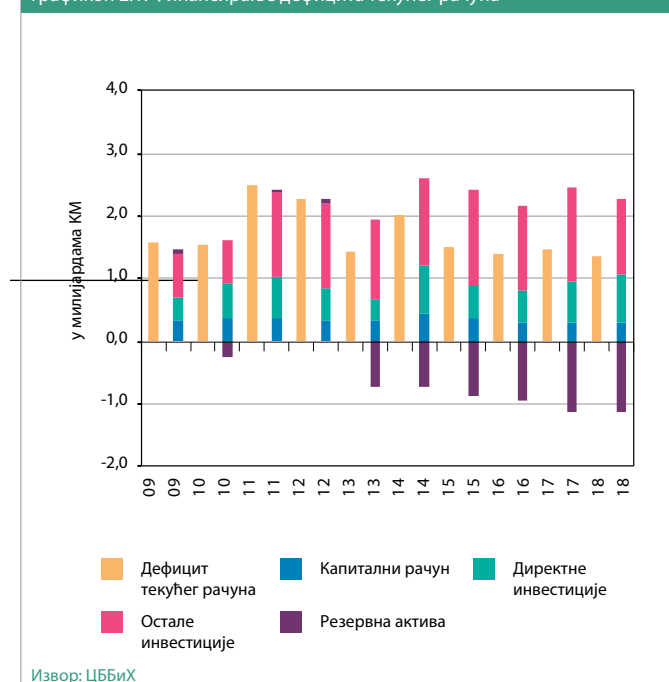
електричном енергијом, гасом, паром и климатизација (11,4%), у којој је у протеклој години забиљежен пад обима производње, док је у Прерађивачкој индустрији, која је једна од области која има највеће учешће у генерисању бруто додане вриједности, обим производње био нижи у односу на 2017. годину (-1,1%).

Спољне рањивости које произилазе из платнобилансне позиције земље ублажене су услјед благог смањења дефицита текућег рачуна израженог у процентима БДП-а. У односу на претходну годину, дефицит текућег рачуна, изражен у процентима БДП-а, мањи је за 52 базна поена и на крају 2018. износио је 4,2% БДП-а. Дефицит на текућем рачуну платног биланса износи 1,37 милијарди КМ, те је као и претходне године детерминисан негативним салдом на рачуну роба и примарног дохотка, који је ублажен растом извоза услуга те позитивним нето приливима на рачуну секундарног дохотка. Робни дефицит на крају 2018. године износио је 7,53 милијарде КМ и већи је за 144,3 милиона КМ или 2% у односу на претходну годину. Благи опоравак економске активности у земљи и јачање домаће потражње утицали су на повећање дуговних трансакција унутар текућег рачуна, у првом реду кроз повећање потражње за увозним производима. Истовремено, забиљежено је повећање потражних ставки на текућем рачуну, у највећој мјери кроз раст робног извоза. Међутим, усљед успоравања раста скоро свих земаља кључних спољнотрговинских партнера БиХ, темпо раста робног извоза у 2018. години значајније је успорен, што је дјелимично компензовано снажнијим растом извоза услуга. У међународној размјени услуга, током 2018. остварен је суфицит у износу од 2,46 милијарди КМ, који је у односу на претходну годину већи за 201 милион КМ (8,9%). Ублажавању дефицита текућег рачуна допринио је и позитиван салдо на рачуну секундарног дохотка. Суфицит на рачуну секундарног дохотка у 2018. години износи 3,87 милијарди КМ и у односу на претходну годину већи је за 78,1 милион КМ (2,1%). Негативан салдо на рачуну примарног дохотка износио је 168,9 милиона КМ и повећан је за 30,3 милиона КМ или 21,9%, највише услјед повећања одлива по основу директних инвестиција које се односе на повећање исплаћених дивиденди те смањења прилива по основу компензација запослених.

¹ У 2017. години раст обима индустријске производње износио је 3,1%.

Дефицит на текућем рачуну у 2018. години финансиран је у највећој мјери новим задуживањем у оквиру осталих инвестиција те приливима по основу директних страних инвестиција (графикон 2.1) ². Салдо финансијског рачуна на крају 2018. године износио је 857,8 милиона КМ. У оквиру финансијског рачуна нето приливи по основу директних страних инвестиција износили су 799,8 милиона КМ. Од укупних прилива по основу директних страних инвестиција на реинвестиране зараде се односи 392,2 милиона КМ, а на улагања у власничко учешће 565,1 милион КМ. Истовремено, у посматраном периоду дошло је до отплате међукомпанијских зајмова који се класификују у директним страним инвестицијама, што је умањило вриједност директних страних инвестиција за 157,5 милиона КМ. Нето приливи по основу осталих инвестиција у 2018. години износили су 1,45 милијарди КМ, а најзначајнији приливи односе се на трговинске кредите (606 милиона КМ), нове зајмове (412,8 милиона КМ) и приливе валута и депозита (401,8 милиона КМ). Повећање прилива по основу осталих инвестиција, заједно с приливима по основу директних инвестиција резултирало је нето приливом девиза у земљу те је динамичан раст резервне aktive забиљежен и у 2018. години, која је за 1,14 милијарди КМ већа у односу на претходну годину.

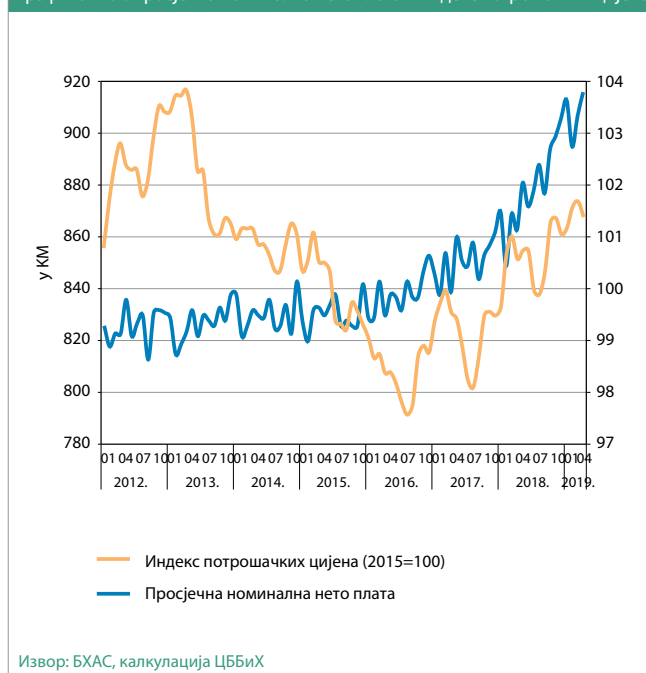
Графикон 2.1: Финансирање дефицита текућег рачуна

2 Позитивна вриједност резервне active на графикону 2.1 значи да је у тој години забиљежено њено смањење, односно да је резервном активом дјелимично финансиран дефицит текућег рачуна, док је у годинама када резервна актива није учествовала у покривању дефицита текућег рачуна, њена промјена у току године приказана испод x-осе.

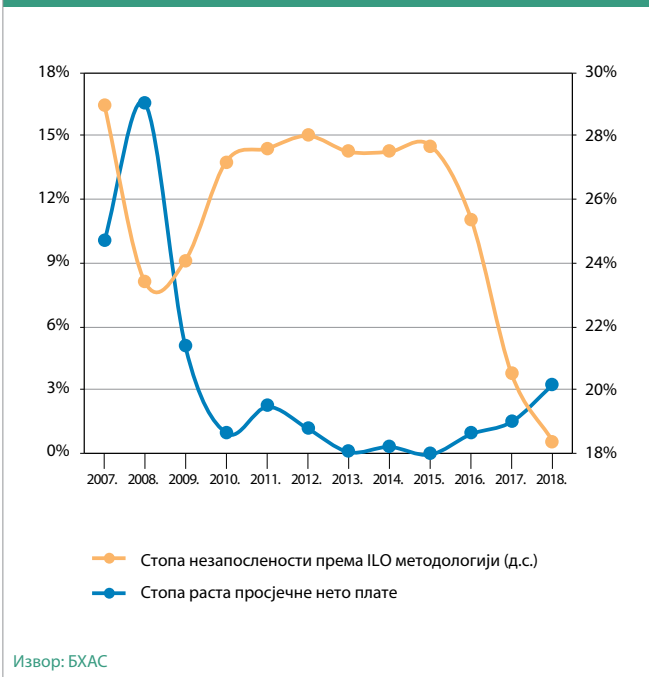
Иако су на тржишту рада примјетни позитивни помаци, још увијек се не може говорити о значајнијем опоравку у погледу раста просјечних мјесечних примања и запослености становништва. Просјечна номинална нето плата у 2018. години износила је 879 КМ и у односу на претходну годину порасла је за 3,3%. Раст просјечне номиналне нето плате евидентиран је у свим дјелатностима, изузев дјелатности *Пословање некретнинама*. Највећи раст просјечних мјесечних примања биљежи се у дјелатностима: *Здравствене и социјалне заштите* (7,5%) и *Административне и помоћне услужне дјелатности* (5,6%), у којима је запослено свега 8,6% од укупно запослених лица. У дјелатностима у којима је регистрован највећи број запослених лица, *Прерађивачка индустрија и Трговина на велико и мало* забиљежен је раст просјечне нето плате од 4% и 4,1%. Иако се раст просјечне нето плате наставио и у 2018. години, те је њена стопа раста највећа још од 2009. године, још увијек се ради о благом расту мјесечних примања, који је недовољан да би се значајније побољшала куповна моћ запослених, посебно ако се узме у обзир јачање инфлаторних притисака у другој половини 2018. и почетком 2019. године (графикон 2.2). Такође је евидентно да нешто већи годишњи пораст просјечних мјесечних нето примања у посљедње двије године није доминантно резултат побољшаних економских прилика у земљи, већ више одређених фактора попут измјене Закона о порезу на доходак у ФБиХ или потписивања нових колективних уговора у одређеним дјелатностима, уз повећање плата и осталих бенефиција.

Графикон 2.2: Просјечна номинална нето плата и индекс потрошачких цијена

Према подацима из Анкете о радној снази проведене у априлу 2018. године у складу с методологијом Међународне организације рада (ILO), као и према административним подацима завода за запошљавање, незапосленост у БиХ се у 2018. години наставила смањивати. Према Анкети о радној снази 2018, стопа незапослености у БиХ је износила 18,4% и смањена је за 2,1 процентни поен у односу на претходну годину, док је према прелиминарним подацима из Анкете о радној снази 2019, стопа незапослености додатно смањена на 15,7%. Број запослених лица, према анкетним подацима из 2018, повећан је за 0,8%, док је број незапослених у односу на претходну годину смањен за 12%. Иако се не располаже подацима о броју лица која су у посматраном периоду напустила БиХ, податак о мањем броју лица која се убрајају у радну снагу те мањи број радно способног становништва у односу на податак из прошлогодишње Анкете, може бити индикатор настављеног тренда миграције становништва, односно исељавања радно способног становништва из БиХ.

Графикон 2.3: Стопе раста просјечне нето плате и незапослености

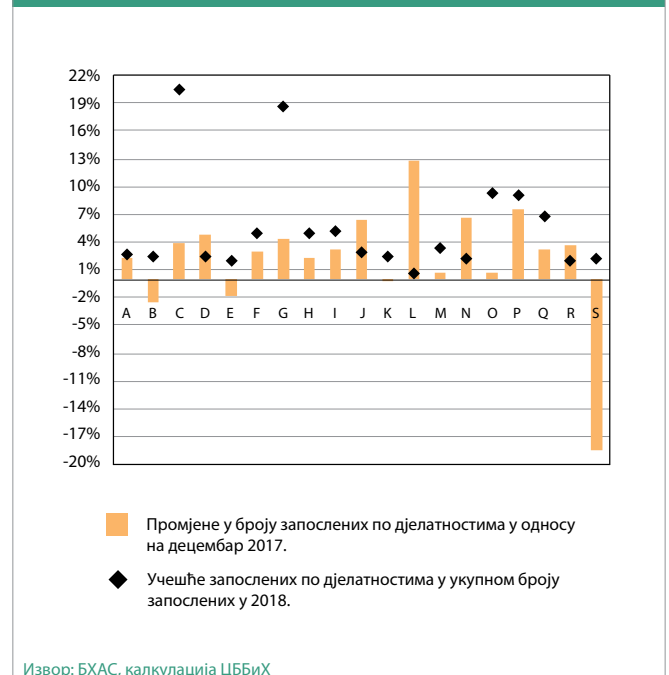

Стопа незапослености према административним подацима завода за запошљавање у 2018. години нижа је за 3,9 процентних поена. Према овом извору података, у 2018. години је забиљежен пораст броја запослених за 8,5%, док је број незапослених лица смањен за 8,4% у односу на 2017. годину. Разлике у административним и анкетним подацима о запосленим и незапосленим лицима произилазе из разлика у примјењиваној методологији израчуна и утврђивања статуса незапослених лица.

Административни подаци о броју запослених лица по подручјима економских дјелатности показују да је

у већини дјелатности регистрован раст запослености. Изузетак су четири дјелатности, од којих је највећи релативни пад броја запослених регистрован у *Осталим услужним дјелатностима* (графикон 2.4). Највећи допринос расту укупног броја запослених дао је раст броја запослених у дјелатности *Трговина на велико и мало; поправка моторних возила и мотоцикала и Прерађивачка индустрија*, у којима је на крају 2018. године било евидентирано 38,7% од укупно запослених лица.

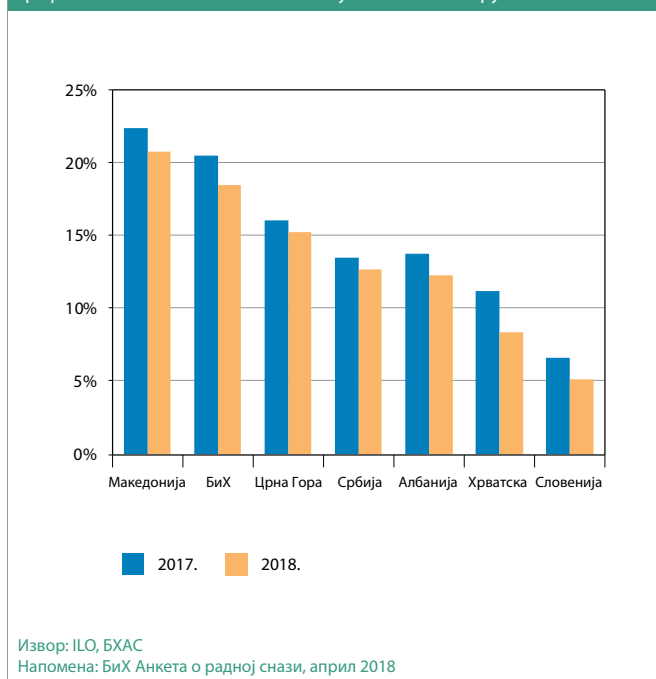
Графикон 2.4: Промјене у броју запослених по дјелатностима

Извор: БХАС, калкулација ЦББиХ

- A - Пољопривреда, шумарство и риболов
- B - Вађење руда и камена
- Ц - Прерађивачка индустрија
- Д - Производња и снабдијевање електричном енергијом, плин, паром и климатизација
- Е - Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом, те дјелатности санације околиша
- Ф - Грађевинарство
- Г - Трговина на велико и мало; поправка моторних возила и мотоцикала
- Х - Превоз и складиштење
- И - Дјелатности пружања смјештаја, те припреме и услуживања хране
- Ј - Информације и комуникације
- К - Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања
- Л - Пословање некретнинама
- М - Стручне, научне и техничке дјелатности
- Н - Административне и помоћне услужне дјелатности
- О - Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање
- П - Образовање
- Q - Дјелатности здравствене и социјалне заштите
- Р - Умјетност, забава и рекреација
- С - Остале услужне дјелатности

Графикон 2.5: Стопа незапослености у земљама из окружења

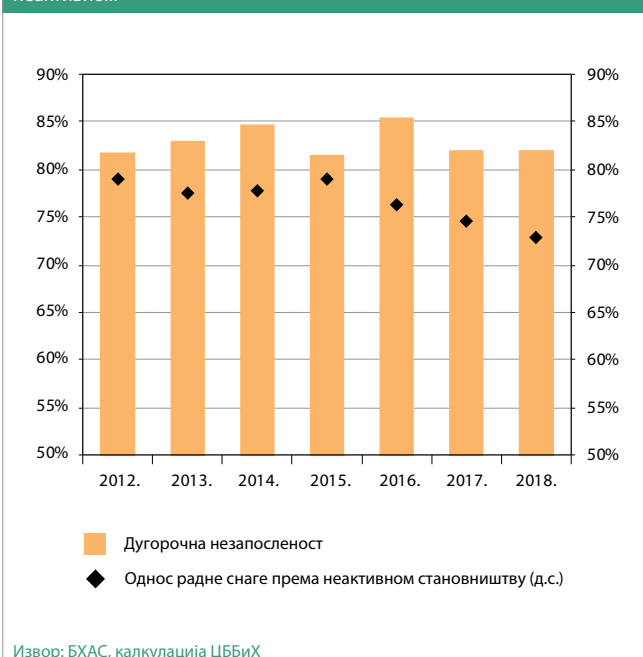

Без обзира на чињеницу да су на тржишту рада присутна позитивна кретања, постојећа побољшања још увијек су недовољна да би се значајније умањиле рањивости које долазе с тржишта рада. БиХ је и даље једна од земаља Европе с највећом стопом незапослености, а упоређујући податке са земљама у окружењу, БиХ уз Македонију има највишу стопу незапослености (графикон 2.5).

Посебан проблем на тржишту рада у БиХ представља дугорочна незапосленост, односно незапосленост преко 12 мјесеци. Према подацима из Анкете 2018, учешће дугорочно незапослених лица у укупном броју незапослених износи 82% и далеко је изнад просјека ЕУ³. Поред овога, врло неповољна карактеристика тржишта рада у БиХ јесте и проблем неактивности становништва који се испољава кроз чињеницу да је број неактивних лица већи од радне снаге. У 2018. години однос радне снаге према неактивном становништву износио је 72,6% и у односу на претходну годину је мањи за свега 1,7 процентних поена (графикон 2.6).

Стопа незапослености младих лица такође је висока и према Анкети о радној снази 2018. износила је 38,8% и смањена је за 7 процентних поена у односу на претходну годину, док је, према прелиминарним подацима из Анкете о радној снази 2019., додатно смањена на 33,8%. Смањење стопе незапослености младих лица се не може

Графикон 2.6: Дугорочна незапосленост и однос радне снаге према неактивном

тумачити искључиво побољшањем услова на тржишту рада, већ је пад стопе незапослености у овој категорији становништва једним дијелом последица и мањег броја лица у радној снази.

Стварна индивидуална потрошња по становнику и БДП по становнику у 2018. години, такође не показују да је остварен помак у нивоу благостања. Напротив, оба индикатора су нижа за један процентни поен у односу на претходну годину, тако да БиХ и даље значајно заостаје у односу на европски просјек. Према подацима Еуростата, бх. БДП по становнику изражен у стандарду куповне моћи у 2018. години износио је 31% просјека земаља ЕУ-28. БиХ је према овом индикатору, уз Албанију, најлошије рангирана земља од 37 земаља које су обухваћене истраживањем⁴. Стварна индивидуална потрошња по становнику изражена у стандарду куповне моћи је износила 41% просјека земаља ЕУ-28. Вриједност овог индикатора једино је нижа у случају Албаније, док Сјеверна Македонија, као и БиХ, има ниво стварне потрошње по становнику исказане паритетом куповне моћи за 59% нижи од ЕУ просјека.

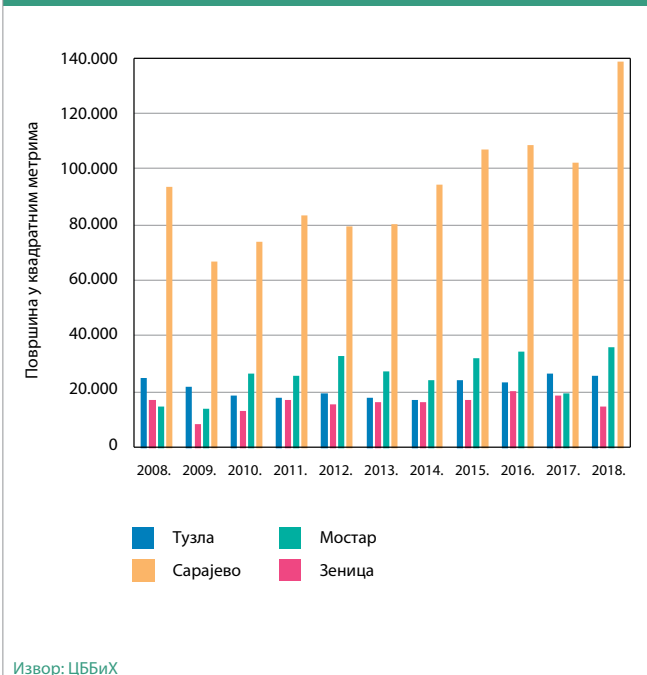
Јачање активности на тржишту некретнина у БиХ, узроковано нешто већом потражњом за стамбеним јединицама, резултирало је порастом цијена некретнина, како у категорији постојећих тако и у категорији

3 Према подацима Еуростата учешће дугорочно незапослених лица у укупном броју незапослених у земљама ЕУ у 2018. године је износило 43%.

4 Земље ЕУ 28, земље чланице ЕФТА (Норвешка, Швајцарска, Исланд), земље кандидати за чланство у ЕУ (Турска, Србија, Црна Гора, Сјеверна Македонија и Албанија) и БиХ, као земља потенцијални кандидат за чланство у ЕУ.

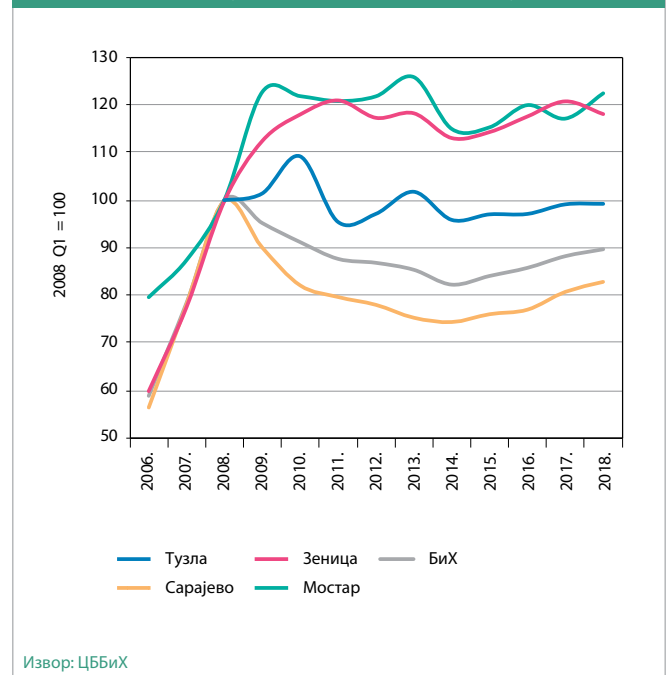
новоизграђених стамбених јединица. У 2018. години забиљежен је знатно већи обим промета некретнина старе градње у односу на претходне године. У односу на 2017. годину обим промета некретнина старе градње, мјерен површином продатог стамбеног простора, био је већи за 28,7%. Раст обима купопродаје некретнина биљежи се у све три сарајевске општине које су укључене у анализу, као и у Мостару. Иако је продата површина стамбених некретнина старе градње у Граду Тузли била нешто мања у односу на 2017. годину (-2,4%), у 2018. години је остварени обим промета и даље већи него годишњи обим промета некретнина у периоду од 2008. до 2016. године. За разлику од осталих градова који су обухваћени у анализи, једино се у Граду Зеници већ другу годину узастопно биљежи пад обима промета некретнина стамбене намјене које спадају у стару градњу (графикон 2.7).

Графикон 2.7: Обим промета некретнина стамбене намјене у староградњи

Просјечна цијена по метру квадратном новоизграђених стамбених јединица у 2018. години је била већа за 0,7% у односу на претходну годину, а на благи раст цијена некретнина указује и индекс цијена некретнина из категорије старе градње. Према индексу цијена некретнина за БиХ⁶, цијене некретнина стамбене намјене су расле у свим градовима који су укључени у израчун индекса цијена некретнина, изузев Зенице, гдје је евидентиран и знатно мањи обим промета у односу на претходну годину. Највећи раст цијена некретнина старе градње је евидентиран у Мостару, гдје се у протеклом периоду биљеже највеће осцилације у кретању цијена некретнина (графикон 2.8).

Графикон 2.8: Индекс цијена некретнина, годишњи просједи, 2008 = 100

Извор: ЦББиХ

Обим промета новоизграђених станова наставио је расти нешто бржим интензитетом него у претходној години. Површина продатог стамбеног простора новоградње већа је за 13,8%, а продато је 8,3% више станова у односу на 2017. годину. Раст тражње за новоизграђеним некретнинама стамбене намјене једним дијелом је потакнут и већом понудом на тржишту новоизграђених станова⁵, као и цјеновно повољнијим становима на мање атрактивним градским локацијама.

Према подацима о новоизграђеним некретнинама за први квартал 2019. године, наставља се благо јачање активности на тржишту некретнина у БиХ. Број продатих нових станова већи је за 0,8% у односу на први квартал претходне године, док је површина продатих нових станова већа за 2,7%. Просјечна цијена продатих нових станова у првом кварталу 2019. године је већа за 1,8% у односу на исти квартал претходне године, те за 2,9% већа од просјечне цијене у 2018. години.

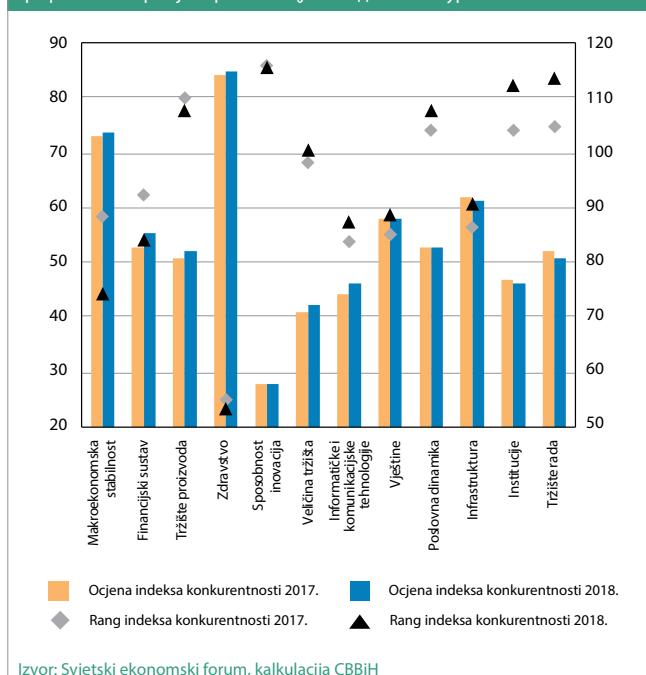
Неповољно пословно окружење и лоша конкурентска позиција земље представљају значајну слабост бх. економије. У таквим околностима и

⁵ У 2018. години забиљежен је пораст броја завршених станова за 3,1%, као и њихове површине за 5,2% у односу на претходну годину.

⁶ Методологија за рачунање индекса цијена некретнина је објашњена у Извјештају о финансијској стабилности за 2007. У израчун индекса цијена некретнина за Град Сарајево није укључена Општина Стари Град која се од 2008. није одазивала позиву за доставу података. Од 2010. укључена је и Општина Тузла која је доставила податке од 2008. године. Пореска управа РС није била у могућности достављати податке за градове Бању Луку и Бијељину у траженом формату који је потребан за израчун индекса. Приликом формирања индекса цијена некретнина, не користе се подаци о цијенама некретнина које спадају у ред новоизграђених стамбених објеката.

способност привлачења иностраног капитала је умањења. Према годишњем извјештају Свјетске банке о лакоћи пословања – Doing Business 2018, БиХ се налази на 89. мјесту у свијету по лакоћи пословања, а у односу на прошлогодишњи извјештај позиција земље је погоршана за три мјеста. По овом индикатору, БиХ заостаје за свим земљама региона. БиХ је посебно лоше рангирана у области покретања пословања (183. позиција), док је у сегменту рјешавања несолвентности и добивању кредита БиХ пласирана на 37. и 60. мјесто у свијету. На низак ниво конкурентности бх. економије указује и Извјештај Свјетског економског форума о глобалној конкурентности. Према овом извјештају за 2018. годину, БиХ заузима 91. мјесто од укупно 140 земаља које су обухваћене истраживањем, с укупном оцјеном 54,2. Након што је за 2017. годину извршено прерачунавање према новој методологији израчуна индекса глобалне конкурентности, БиХ у 2018. биљежи побољшање оцјене за 0,4 бода, али и назад за једно мјесто на листи земаља. У погледу рангирања земаља на листи конкурентности забиљежен је напредак у четири од укупно дванаест стубова конкурентности, од чега се позитивна промјена ранга биљежи у стубовима: *Макроекономска стабилност* (побољшање за 13 позиција), *Финансијски систем* (7 позиција), *Тржиште роба* (2 позиције) и *Здравство* (1 позиција), док у стубу *Способност иновација* нису забиљежене промјене у односу на претходну годину. Бољу оцјену индекса конкурентности у односу на 2017. годину БиХ биљежи и у стубовима: *Усвајање информатичких и комуникационих технологија*, *Величина тржишта* и *Пословна динамика* (графикон 2.9). У погледу појединачних компоненти које су највише утицале на побољшање ранга у стубу макроекономске стабилности највећи допринос је дала годишња промјена инфлације, док су у стубу финансијског система на побољшање ранга највише утицале компоненте капитализација тржишта и здравље банака.

Графикон 2.9: Промјена ранга и оцјене индекса конкурентности 2017. - 2018.

Бројни фактори и даље ограничавају унапређење конкурентности и пословања, а у Извјештају су основни проблеми идентификовани у стубовима *Институције* и *Инфраструктура*, који су у 2018. години имали највећу негативну промјену. Негативна промјена се биљежи и у стубу *Тржиште рада*, на шта су утицали праксе запошљавања и отпуштања радника, сарадња у односима између радника и послодаваца, интерна мобилност радне снаге, али и плате и продуктивност, те флексибилност одређивања плата.

Иако је према оцјени из Извјештаја у многим областима забиљежен благи напредак, финална оцјена се није много промијенила јер су друге земље напредовале брже од БиХ. У поређењу с осталим европским земљама, БиХ је и даље најслабије конкурентна земља. Индикатори пословног окружења и конкурентске позиције упућују на закључак да постоји снажна потреба за провођењем структурних реформи које би осигурале повећање стопе раста бх. економије.

Текстни оквир 2: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност

Оцјена главних макрофинансијских ризика који могу настати у реалном, фискалном, спољном или финансијском сектору, или као резултат њихове међусобне повезаности, као и процјена монетарних и финансијских услова и склоности ка ризику урађена је на основу квантитативног алата (енг. Dashboard), а први пут је публикована у Извјештају о финансијској стабилности за 2017. годину. Процјена ризика заснована је на поједностављеној стандардизацији и рангирању позиција свеобухватног сета индикатора који представљају основ за квантификацију синтетичке оцјене степена ризика из различитих сегмената система. Оцјена у распону од 1 до 5 представља изразито низак до благо умјерен степен изложености ризицима; оцјена у распону од 5 до 8 умјерен до благо висок степен изложености ризицима; оцјена у распону од 8 до 10 представља висок степен изложености ризицима. Рангирање оцјена за монетарне и финансијске услове и склоности ка ризику креће се у супротном смјеру, односно повећање удаљености од средишта графикана представља побољшање монетарних и финансијских услова, тј. повећање склоности инвеститора ка преузимању ризика.

Благи опоравак економске активности, као и смањење спољних рањивости земље које се огледа у смањењу учешћа дефицита текућег рачуна у односу на БДП и смањењу укупног спољног дуга у односу на БДП повољно су дјеловали на финансијску стабилност у 2018. години. Ипак, раст економске активности у БиХ још увијек је недовољан да би значајније ублажио идентификоване структурне рањивости бх. економије и ублажавање ризика из домаћег макроекономског окружења. Економски раст у највећој мјери је генерисан приватном потрошњом становништва, док се учешће бруто инвестиција у БДП-у смањило у односу на прошлу годину. Пројекције економског раста за наредне двије године тек су нешто повољније у односу на 2018. У складу с наведеним, изложеност макроекономским ризицима у 2018. години благо је смањена и налази се на умјереном нивоу. Изложеност ризицима из међународног окружења благо је повећана у односу на претходну годину, у првом реду због повећане изложености банкарског сектора према нерезидентима те због успоравања раста већине земаља главних спољнотрговинских партнера БиХ. У 2018. години забиљежено је значајније повећање стране активе банкарског сектора (1,1 милијарду КМ или 38,8%) те је настављен тренд раста нето стране активе банкарског сектора. Ризик солвентности банкарског сектора незнатно је повећан, првенствено услед значајнијег кредитног раста у сектору домаћинства, док су ризици који долазе из сектора нефинансијских предузећа нижи, с обзиром на то да је динамика раста задужености у овом сектору знатније успорена у односу на претходну годину. Рањивости у билансима банака су смањене и у овој години, на што указују индикатори финансијског здравља. Једино је у сегменту профитабилности благо повећан ниво ризика, што се огледа у нешто нижем поврату који је банкарски сектор остварио у односу на просјечну активу и просјечни капитал у 2018. години. Изложеност банкарског сектора ризику ликвидности остала је на ниском нивоу, будући да је тренд раста ликвидних средстава настављен и у 2018. години. Нижа реална каматна стопа утицала је на побољшање монетарних и финансијских услова. Перцепција инвеститора у погледу ризичности инвестирања је благо смањена, што је утицало на њихову нешто већу склоност ка прихватању ризика.

Графикон ТО 2.1 Дијаграм макрофинансијских ризика

3. Влада

Ризици по финансијску стабилност који потичу из фискалног сектора у 2018. години и даље се налазе на релативно ниском нивоу и нису значајније промијењени у односу на претходну годину. На консолидованом нивоу остварен је фискални суфицит усљед значајнијег раста буџетских прихода у односу на раст буџетске потрошње. Задуженост сектора опште владе је смањена и у 2018. години, а сви индикатори ризика фискалне одрживости налазе се у сигурном подручју.

Индикатори ризика фискалне одрживости и у 2018. години упућују на низак ниво ризика по финансијску стабилност који долази из сектора Владе⁷. Сви индикатори ризика фискалне одрживости за БиХ у 2018. години налазе се у сигурном подручју према дефинисаним референтним нивоима и не сугеришу постојање забринутости у погледу фискалне одрживости (табела 3.1). Већина индикатора у 2018. години се побољшала, док су три индикатора забиљежила блаже погоршање у односу на претходну годину. Тако је индикатор „Имплицитна реална каматна стопа (r) умањена за реалну стопу раста БДП-а (g)“, забиљежио благо погоршање од 7 б.п. у односу на претходну годину, под утицајем повећања имплицитне реалне каматне стопе. Наиме, у 2018. години забиљежен је пораст трошкова по основу плаћених камата на унутрашњи и спољни дуг, што је при нижем

нивоу укупног јавног дуга сектора генералне владе БиХ резултирало повећањем имплицитне реалне каматне стопе. Истовремено, реална стопа раста БДП-а, израчуната као петогодишњи помични просјек, благо је порасла у односу на претходну годину, што је ублажило погоршање вриједности посматраног индикатора. Такође, индикатор Потребности за финансирањем изражене у проценту од БДП-а, израчунат на основу пројекција из документа „Глобални оквир фискалног баланса и политика у БиХ 2019. – 2021. година“, виши је за 3,2% у односу на претходну годину. С друге стране, забиљежено је побољшање индикатора Јавни дуг сектора генералне Владе изражен у процентима БДП-а у односу на годину раније услјед смањења износа јавног дуга и раста номиналног износа БДП-а. Према пројекцијама ММФ-а, индикатор Циклички прилагођен примарни салдо изражен у процентима потенцијалног БДП-а је благо побољшан под утицајем значајнијег раста буџетских прихода који је остварен у 2018. години. Поред тога, смањено је и учешће јавног дуга деноминираним иностраним валутама у односу на претходну годину, што је утицало на смањење валутног ризика, те је и по том основу забиљежена редукација ризика у погледу фискалне одрживости. Благо погоршање три индикатора није утицало на повећање ризика фискалне одрживости, будући да се и они налазе у сигурном подручју, тј. знатно испод граница референтног нивоа.

Табела 3.1: Индикатори ризика фискалне одрживости

Индикатор	Сигурно подручје	Референтни ниво	Ниво у БиХ	Промијене у односу на претходну годину
$r - g$ ¹	<	1,1	-2,4	0,07
Јавни дуг сектора генералне владе (% БДП-а)	<	42,8%	33,9%	-1,2%
Циклички прилагођен примарни салдо (% потенцијалног БДП-а) ²	>	-0,5%	2,6%	0,4%
Потребе за финансирањем (% БДП-а)	<	20,6%	6,0%	3,2%
Учешће краткорочног дуга у укупном дугу, преостала рочност	<	44,0%	16,5%	2,1%
Дуг деноминован у иностраној валути (осим евра) ³	<	40,3%	30,6%	-0,2%
Просјечно доспијеће јавног дуга (године)	>	2,3	6,44	0,27
Краткорочни инострани јавни дуг (% девизних резерви), преостала рочност	<	61,8%	7,7%	-0,8%

Извор:

ЦББиХ, МФТ БиХ, БХАС, Фискални савјет БиХ, ММФ, Министарства финансија ФБиХ и РС, калкулација ЦББиХ

Напомене:

1 $r - g$ - Имплицитна каматна стопа на дуг сектора Владе умањена за дефлатор БДП-а (помични просјек за пет година); g - стопа раста реалног БДП-а (помични просјек за пет година)

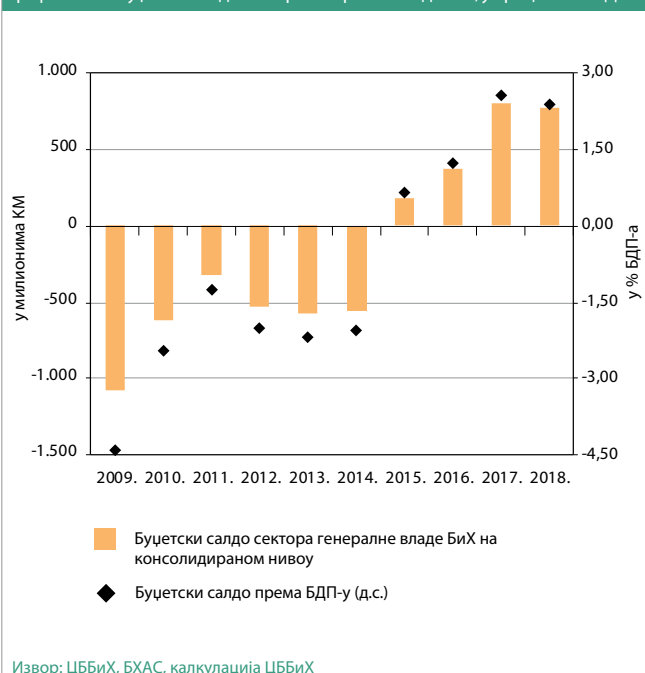
2 За 2018. годину кориштена је пројекција ММФ-а

3 У калкулацију јавног дуга деноминираним иностраним валутама, није укључен дио јавног дуга који је деноминиран у еуру због фиксног течаја домицилне валуте и еура

7 За израчун индикатора ризика фискалне одрживости кориштен је IMF Working Paper, WP/11/100: E. Baldacci, I. Petrova, N. Belhocine, G. Dobrescu i S. Mazraani – Assessing Fiscal Stress

У 2018. години остварен је фискални суфицит услед значајнијег раста буџетских прихода у односу на раст буџетске потрошње. Укупан буџетски суфицит на нивоу БиХ на консолидованој основи износио је 2,36% БДП-а. Фискални суфицит остварен је захваљујући снажном расту прихода у буџету, али је за разлику од претходних година забиљежено и осјетније повећање буџетских расхода. Према подацима ЦББиХ, приходи сектора генералне владе у 2018. години повећали су се за 923 милиона КМ (6,8%) у односу на претходну годину. Најзначајнији утицај на повећање приходовне стране буџета имао је раст прихода по основу пореза, који су у 2018. години већи за 537,4 милиона КМ (7,5%). На раст приходовне стране буџета утицао је и раст свих осталих категорија буџетских прихода, односно раст прихода по основу социјалних доприноса (6,5%), грантова (11,9%) и осталих прихода (4,7%). За разлику од претходне три године у којима је фискална консолидација, поред раста буџетских прихода, била остварена ограничењем текуће потрошње, у 2018. години буџетски расходи су забиљежили пораст у износу од 824,8 милиона КМ (6,9%). Двије највеће ставке на расходовној страни буџета, расходи по основу социјалне помоћи и расходи по основу накнада запосленим, имали су значајнији раст од 5,3% и 3,3% респективно у односу на претходну годину.

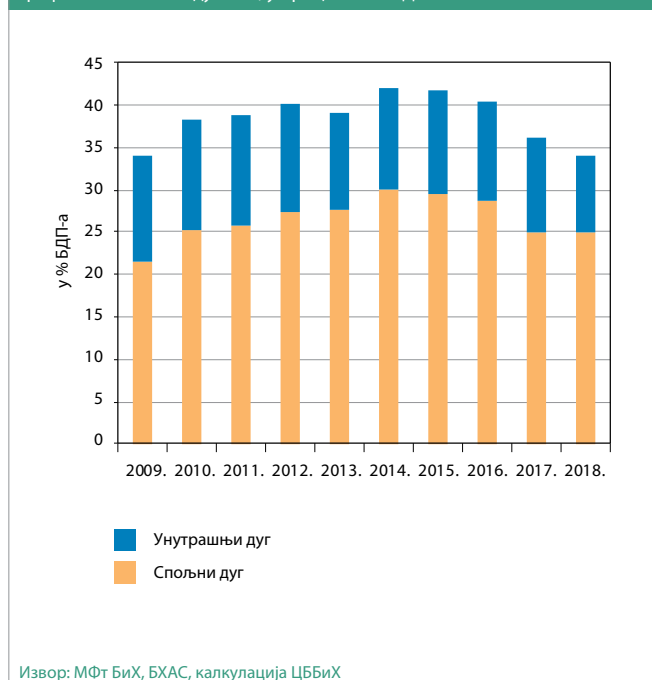
Графикон 3.1: Буџетски салдо сектора генералне Владе БиХ, у процентима БДП-а

Задуженост сектора опште владе наставила се смањивати трећу годину заредом, те су по том основу

ризици по фискалну одрживост умањени. Према подацима МФТ БиХ, јавни дуг на крају 2018. износио је 11,12 милијарди КМ, те је у односу на претходну годину мањи за 235 милиона КМ односно 2,1%. Учешће јавног дуга изражено у постоцима БДП-а износи 33,9% и за 2,26 процентних поена је мање у односу на годину раније (графикон 3.2).

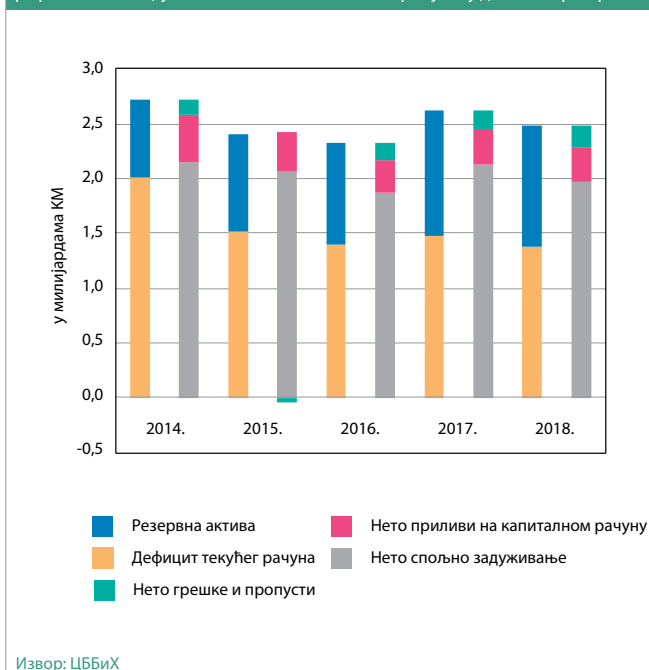
Графикон 3.2: Јавни дуг БиХ, у процентима БДП-а

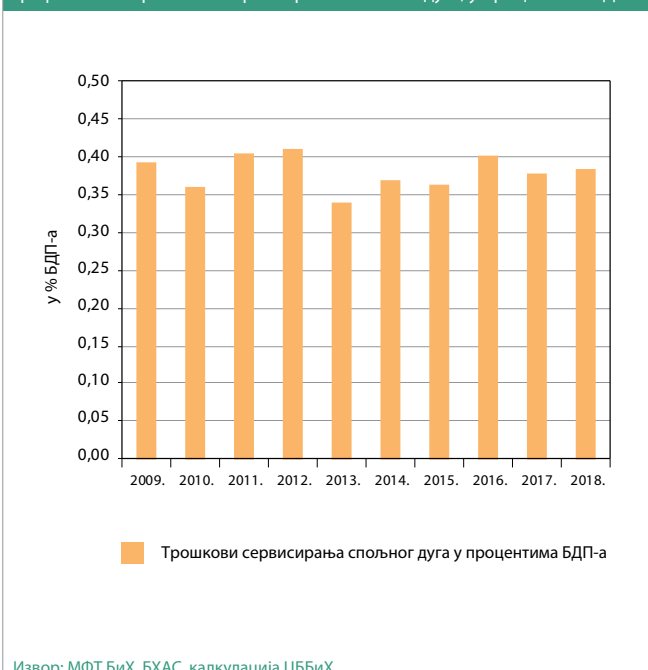
Извор: МФТ БиХ, БХАС, калкулација ЦББиХ

Директни утицај иностраног задуживања владе на ниво девизних резерви је у 2018. години слабији него претходних година. Резервна актива односно девизне резерве у БиХ у посљедњих пет година првенствено расту због раста нето спољног задуживања, које је знатно веће у односу на дефицит текућег рачуна (графикон 3.3). На лијевом ступцу, за сваку годину издвојени су резервна актива и дефицит текућег рачуна, који представљају новчане токове ка иностранству. У десном ступцу приказани су приливи из иностранства ка БиХ, нето страно задуживање, нето приливи на капиталном рачуну (који су већ годинама на приближно истом нивоу) и нето грешке и пропусти. Нето страно задуживање је сума директних, портфељ и осталих инвестиција. Нето задуживање владиног сектора, које је саставни дио осталих инвестиција, за разлику од ранијих периода, имало је негативан ефекат на девизне резерве у 2018. години, јер је износ отплате спољног дуга премашио износ нових задужења сектора владе у иностранству.

Графикон 3.3: Утицај платнобилансних ставки на промјене у девизним резервама

Графикон 3.4: Трошкови сервисирања спољног дуга, у процентима БДП-а

Сервисирање спољног дуга владе није било упитно ни у 2018. години, првенствено захваљујући високој ликвидности сектора владе. Такође, законски оквир предвиђа сигурносни механизам при којем сервисирање спољног дуга не може бити доведено у питање ни у случају привременог финансирања, јер има приоритет при расподјели прихода прикупљених од стране Управе за индиректно опорезивање (УИО). У 2018. години отплаћено је 829,97 милиона КМ главнице и 125,38 милиона КМ камате, а сервисирани износ био је у висини 12,59% укупних прихода од индиректних пореза⁸. Трошкови сервисирања спољног дуга, изражени у постоцима БДП-а, у 2018. години износе 0,38% и за 0,4 базна поена су већи у односу на претходну годину (графикон 3.4).

Према информацијама из „Глобалног оквира фискалног биланса и политика у Босни и Херцеговини 2019.-2021. године“, у наредне три године је планирано 1,68 милијарди КМ новог спољног задужења сектора владе. При томе, за сервисирање главнице спољног дуга у истом периоду се планира 2,15 милијарди КМ. Посљедишно, у кратком и средњем року се очекује негативан директан ефекат задужења владе у иностранству на ниво девизних резерви. Ово нипошто не значи неминовно јачање притисака на одрживост валутног одбора, него само да ће други платнобилансни фактори више доприносити расту девизних резерви у будућим периодима. Међународне рејтинг агенције су у 2018. години задржале дугорочни кредитни рејтинг БиХ непромијењеним;

Б са стабилним изгледима у случају S&P, и Б3 са стабилним изгледима у случају Moody's. Почетком 2019. године агенција S&P је промијенила изгледе дугорочног сувереног рејтинга са стабилног на позитиван, први пут од 2012. године. Уколико би се овај потенцијал за побољшање кредитног рејтинга искористио у кратком и средњем року, свакако да би и девизне резерве биле под утицајем стабилнијих, и са становишта економског раста преферабилнијих ставки нето спољног задужења у платном билансу, попут директних страних инвестиција.

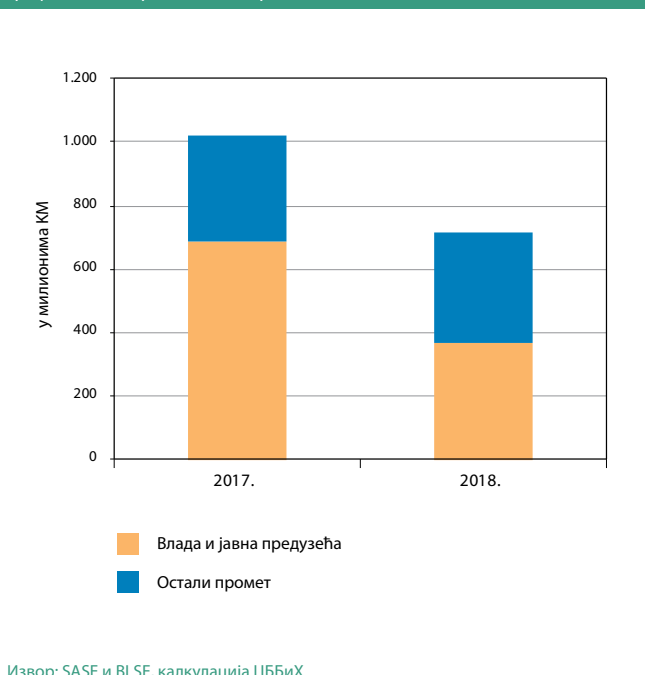
Просјечна уговорена каматна стопа на спољни дуг, иако виша него у претходној години и даље је релативно ниска, али је изложеност каматном ризику и даље значајна. Према подацима МФТ БиХ, просјечна каматна стопа на спољни дуг у 2018. години износила је 1,58% и забиљежила је повећање од 17 б.п. у односу на прошлу годину. Од укупног спољног дуга, 40,35% односи се на дуг који је уговорен с варијабилном каматном стопом, те се може оцијенити да је изложеност спољног дуга каматном ризику и даље висока. Ипак, у односу на претходну годину изложеност каматном ризику је смањена, имајући у виду да је учешће кредита с варијабилном каматном стопом у 2018. мање за 2,64 процентна поена. Ризик рефинансирања такође је благо смањен, с обзиром на то да је учешће дуга (у укупном дугу) који доспијева на наплату у наредној години мање, а истовремено је благо побољшано просјечно вријеме доспијећа дуга у односу на претходну годину. И у погледу валутног ризика, у 2018. години стање је

8 Извор: ЦББиХ и УИО

нешто повољније у односу на претходну годину, будући да је смањено учешће спољног дуга уговореног у другим страним валутама изузев евра за 3 процентна поена. Ипак, валутна структура спољног дуга и даље је прилично неповољна и носи висок ризик имајући у виду да је 41,4% спољног дуга уговорено у другим страним валутама изузев евра и изложено ризику промјене девизног курса.

У 2018. години настављено је смањење задужености сектора опште владе на унутрашњем тржишту. Сектор владе, који је значајан покретач активности на двије домаће берзе искључиво кроз емисије на примарном тржишту, у 2018. години се у знатно мањој мјери задуживао на домаћим тржиштима капитала, па је самим тим и укупан промет на бх. тржиштима капитала био знатно нижи (графикон 3.5). На обје бх. берзе забиљежено је укупно 11 емисија обвезница сектора владе и јавних предузећа те трезорских записа у току 2018. године, док су у 2017. години по истом основу забиљежене 34 емисије. Влада ФБиХ реализовала је једну емисију дугорочних обвезница у номиналном износу од 20 милиона КМ, с роком доспијећа 5 година и каматном стопом од 0,91%, што је знатно ниже него у претходној години. Такође, Влада ФБиХ организовала је и двије аукције трезорских записа у укупном износу од 40 милиона КМ с роком доспијећа 9 мјесеци, уз каматну стопу у распону од -0,134 до -0,105%. Влада РС емитирала је једну емисију обвезница у номиналном износу од 100 милиона КМ и роком доспијећа од 5 година, уз каматну стопу од 3%. Такође, Влада РС је реализовала једну емисију трезорских записа у укупном износу 20 милиона КМ и роком доспијећа од 6 мјесеци, уз каматну стопу од 0,3% до 1,01%.

Графикон 3.5: Промет на бх. тржиштима капитала

Финансијски посредници, првенствено домаће банке, су у правилу купци примарних емисија дужничких хартија од вриједности влада, којима ријетко тргују на секундарном тржишту. С друге стране, не постоје назнаке да изложеност сектору владе расте на уштрб приватног сектора. Изложеност домаћих банака ка сектору владе, изражена омјером потраживања од сектора владе према укупној активи банака наставила се смањивати и у 2018. години (деталније у поглављу 6.) Такође, крајем маја 2018. године Министарство финансија РС је извршило прву бх. емисију еврообвезница. Иако је дугорочна обвезница емитована ван граница БиХ, емисију су купиле, првенствено, домаће банке (у јуну 2018. године су хартије од вриједности сектора владе у страном валути евидентирани први пут, и то у износу 289,6 милиона КМ у билансима бх. банака). Емисија еврообвезница Владе Републике Српске је била раније најављена као могућност у документима стратегије управљања јавним дугом. Према подацима ЦББиХ, укупна задуженост сектора владе код комерцијалних банака у БиХ већа је за 3,2%, при чему је у портфељу комерцијалних банака дуг по кредитима већи за 6,3%, а по хартијама од вриједности за 0,9% (табела 3.2). Потребно је напоменути да су владе ентитета у 2018. години забиљежиле смањење дуга по основу кредита за буџетске потребе, док су фондови за здравствено осигурање и остали ванбуџетски фондови забиљежили пораст задужености по кредитима код комерцијалних банака.

Табела 3.2: Потраживања комерцијалних банака од сектора владе - у милионима КМ -

Потраживања	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Централна влада	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Кредити	0	0	0	0	0	0	0
Хартије од вриједности	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Влада на нивоу ентитета	845,3	952,4	1.273,10	1.589,60	1.633,30	1.624,80	1.735,30
Кредити	445,7	484,9	565,6	600,9	424,6	410	517,3
Хартије од вриједности	399,6	467,5	707,5	988,7	1.208,70	1.214,90	1.218,00
Влада кантона	52,6	66,2	142	209,7	218,2	206,2	160,5
Кредити	52,6	66,2	142	209,7	218,2	200,2	154,5
Хартије од вриједности	0	0	0	0	0	6	6
Влада на нивоу општина	314	341,8	342,4	304,5	282,2	293,1	295,6
Кредити	309,4	337,7	339,2	301,9	280,2	291	285,7
Хартије од вриједности	4,6	4,1	3,2	2,6	2	2,1	9,9
УКУПНО	1.212,20	1.360,60	1.757,60	2.103,80	2.133,90	2.124,20	2.191,51
Кредити	807,7	888,8	1.046,70	1.112,50	923,2	901,2	957,5
Хартије од вриједности	404,5	471,9	710,9	991,3	1.210,70	1.223,00	1.234,00

Извор: ЦББиХ

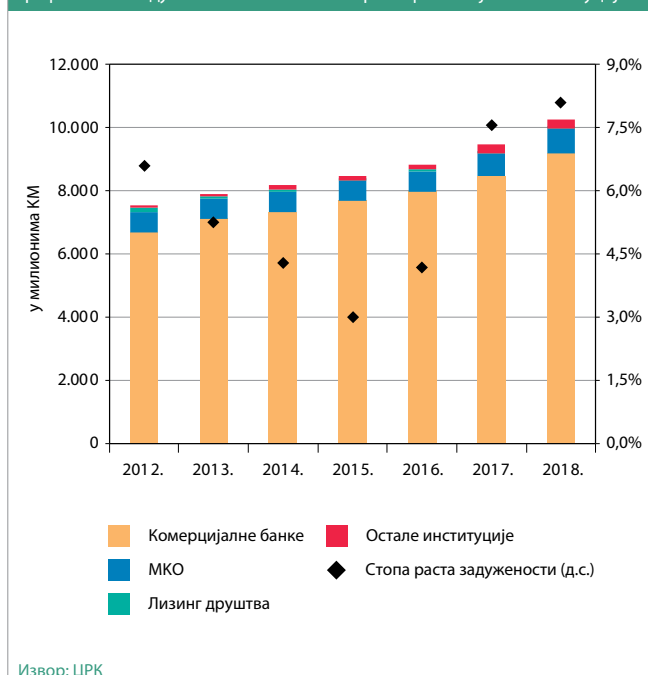
4. Домаћинства

Упркос благом опоравку у реалном сектору, постепеном оживљавању активности на тржишту некретнина и побољшаним индикаторима с тржишта рада, који су идентификовани у претходном поглављу, није дошло до значајнијег побољшања животног стандарда домаћинстава. Нешто повољнији услови на тржишту рада допринијели су благом расту потрошње и порасту задужености домаћинстава. Раст задужености домаћинстава у највећој мјери је последица раста задужености становништва по кредитима од банака. Снижавање активних каматних стопа доприноси нешто већој тражњи за кредитима, а банке и даље у великој мјери нуде замјенске кредите с повољнијим условима отплате. Квалитет кредитног портфела у сегменту становништва наставља се поправљати, чему доприносе и подузете активности појединих банака на трајном отпису неквалитетних кредита и учесталом провођењу репрограмирања кредита, а поред тога се биљежи и нешто слабији интензитет рекласификације кредита у неквалитетне кредите у односу на претходне године. Иако је настављен тренд раста укупних депозита становништва, штедња становништва у виду орочених депозита се може оцијенити стагнирајућом, чему уз постојећи низак ниво расположивог дохотка доприноси и настављено снижавање пасивних каматних стопа. С обзиром на значајно учешће кредита одобрених с варијабилном каматном стопом или с периодом фиксације каматне стопе до једне године, каматни ризик представља потенцијални ризик за сектор домаћинстава.

У 2018. години настављен је раст задужености сектора домаћинстава, који је потакнут порастом потрошње у овом сектору услед благог опоравка економске активности и нешто повољнијих услова на тржишту рада у односу на претходне године. Према подацима из ЦРК, укупна задуженост становништва на крају 2018. године износила је 10,21 милијарду КМ и у односу на крај претходне године је порасла за 8,3%⁹. Изражено у процентима БДП-а, задуженост становништва у односу на претходну годину већа је за 1,1 процентни поен и на крају 2018. године износила је 31,1%. Комерцијалне банке су главни кредитори сектора

становништва, а раст задужености код ових финансијских институција даје највећи допринос расту укупне задужености становништва. Задуженост становништва код комерцијалних банака забиљежила је раст од 8,2% у односу на крај претходне године. Задуженост домаћинстава код микрокредитних организација биљежи раст трећу годину узастопно те је у односу на крај 2017. године већа за 12,9%. Тренд раста задужености код микрокредитних организација указује на то да и даље постоји значајан број домаћинстава која нису у могућности да испуне услове за одобравање кредита у комерцијалним банкама, већ су принуђени да се задужују по знатно неповољнијим условима код микрокредитних организација¹⁰. Задуженост домаћинстава према лизинг компанијама у 2018. години је благо порасла, но учешће дуга према овим институцијама у укупној задужености домаћинстава је занемариво мало, свега 0,16% (графикон 4.1).

Графикон 4.1: Задуженост становништва према финансијским институцијама

Извор: ЦРК

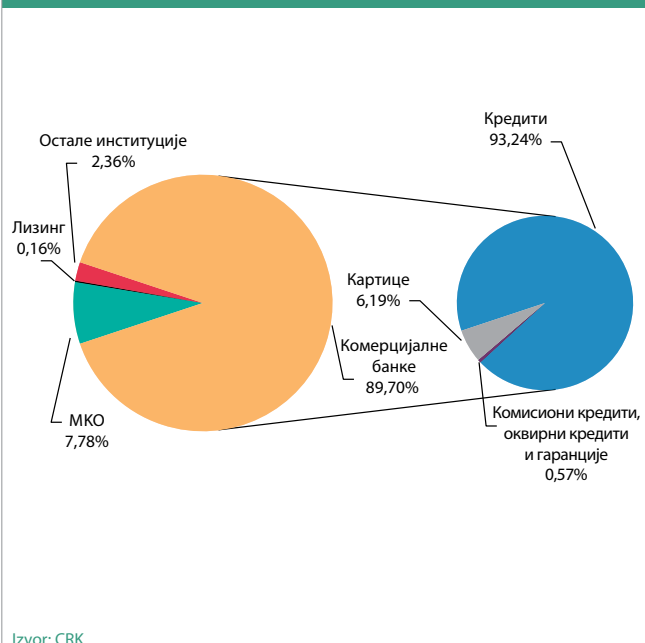
Структура задужености становништва у комерцијалним банкама према типу задужења у протеклом периоду није се значајније мијењала. Највећи дио задужености становништва у комерцијалним банкама се односи на задуженост по кредитима, која је у 2018. години забиљежила

⁹ У 2017. години је забиљежен раст укупне задужености домаћинстава од 7,5%.

¹⁰ У 2018. години просјечна пондерисана ефективна каматна стопа на кредите код МКО у ФБиХ је износила 24,13%, док је просјечна пондерисана ефективна каматна стопа на кредите код МКО у РС износила 24,62%.

порасти од 8,9%. У посљедњих пет година ниво кредитног раста у сектору становништва, уз изостанак значајнијег раста искориштености лимита по платним картицама, као и задужења по осталим типовима банкарских производа довели су до благог повећања учешћа задужености по кредитима у укупној задужености становништва у комерцијалним банкама. На крају 2018. године задуженост по кредитима чинила је 93,2% укупног задужења становништва у банкама и у односу на претходну годину, њено учешће је порасло за 63 базна поена (графикон 4.2). Задуженост становништва по комисионим кредитима и кредитним картицама се наставила смањивати, док се у 2018. години биљежи и смањење износа искориштеног лимита по дебитним и картицама с одгођеним плаћањем.

Графикон 4.2: Задуженост становништва према институцијама и типу задужења, 2018.

И поред тога што је у 2018. години евидентиран већи број издатих платних картица те је дошло до раста одобреног износа прекорачења по картицама, задуженост становништва по платним картицама биљежи благи пад у односу на претходну годину те се смањује

просјечна задуженост по платној картици. Према подацима из ЦРК, задуженост становништва по платним картицама на крају 2018. године мања је за 1,2% у односу на исти период претходне године. У сегменту кредитних и картица с одгођеним плаћањем дошло је до пораста броја активних картица, тако да је уз смањење искориштеног износа лимита, задужење по картици смањено, док у случају дебитних картица није дошло до смањења задужења по картици с обзиром на мањи број евидентираних дебитних картица у односу на крај претходне године. Посебно треба истаћи да се задуженост становништва према кредитним картицама смањује пету годину узастопно и поред тога што се повећава број издатих кредитних картица. Мањој задужености по кредитној картици су вјероватно доприносили и високи трошкови које са собом носи овај вид задуживања, због којих су корисници кредитних картица настојали смањити задуживање по овим картицама (табела 4.1).

Уколико посматрамо дебитне картице према распону одобреног прекорачења по картици, може се уочити да је у односу на претходну годину искориштени лимит по картици благо повећан једино у категорији дебитних картица с нижим износима одобреног лимита (до 400 КМ), у којој се искориштени износ лимита смањивао протекле три године. С обзиром на то да је лимит по дебитним картицама најчешће одређен висином просјечних мјесечних примања¹¹, може се закључити да велики број грађана с ниским мјесечним примањима и даље у значајној мјери користи прекорачења по дебитним картицама за подмирење основних животних потреба, с обзиром на то да је то најједноставнији облик финансирања текуће потрошње, коју ова категорија грађана не може обезбиједити из редовних примања. Како је становништво с најнижим примањима у протеклом периоду било највише погођено погоршаним економским приликама у земљи, у овој категорији клијената се и даље биљежи већи омјер неквалитетних у укупним потраживањима у односу на категорије клијената с вишим мјесечним примањима.

Табела 4.1: Потраживања од становништва, картице

у КМ

	Број издатих картица		Одобрени износ		Искоришћени износ		Задужење по картици	
	2018.	Годишња промјена	2018.	Годишња промјена	2018.	Годишња промјена	2018.	Годишња промјена
Дебитне картице	691.210	-1,3%	793.199.710	2,7%	349.760.290	-1,3%	506	0,0%
Кредитне картице	241.064	4,3%	349.236.663	1,0%	177.207.316	-0,8%	735	-4,9%
Картлице са одгођеним плаћањем	144.738	4,8%	160.163.130	3,1%	39.707.141	-2,4%	274	-6,8%
УКУПНО	1.077.012	0,7%	1.302.599.503	2,3%	566.674.747	-1,2%	526	-1,9%

Izvor: ЦРК

11 Просјечно задужење по дебитној картици на крају 2017. године износило је 57,6% просјечне нето плате у 2018., а овај омјер је нижи за 1,9 процентних поена у односу на 2017. годину.

Табела 4.2: Искориштени лимит по дебитној картици у КМ

	Распон одобреног лимита				
	до 400	400-800	800-1200	1200-1600	преко 1600
Децембар 2017.	156	298	487	690	1.142
Децембар 2018.	159	282	466	651	1.121
Промена, %	1,9	-5,4	-4,4	-5,6	-1,8

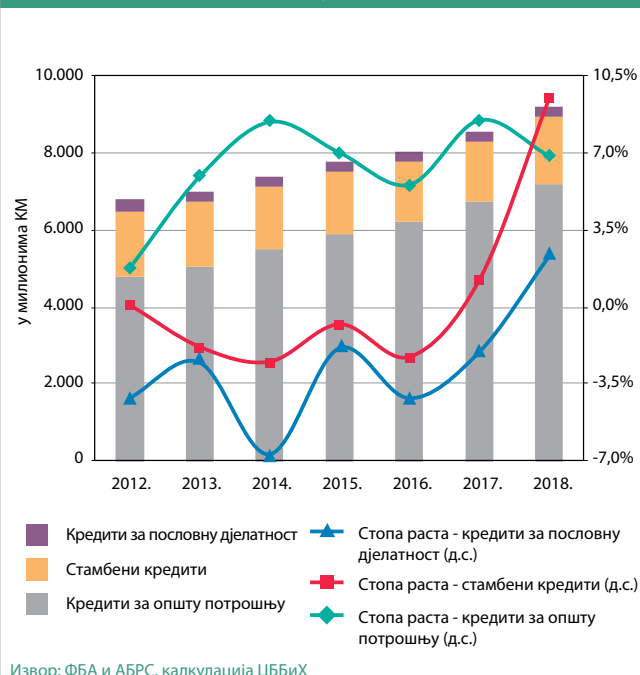
Извор: ЦРК

У структури потраживања од становништва према намјени доминирају кредити за општу потрошњу, у које су укључена и потраживања по свим типовима картица (графикон 4.3). Кредити намијењени општој потрошњи биљеже раст осму годину узастопно. На крају 2018. године задуженост становништва по овом типу кредита била је већа за 6,8% у односу на крај 2017. године. Расту тражње за овом врстом кредита, између осталог, доприноси и већа понуда ненамјенских и замјенских кредита по повољнијим условима. Настављени тренд раста кредита за општу потрошњу указује да и даље велики број домаћинстава своје текуће животне потребе финансира уз помоћ одобрених прекорачења по картицама, ненамјенским или потрошачким кредитима, а с обзиром да један дио грађана није у могућности да испуни тражене критеријуме банака за одобравање стамбеног кредита, кредитима за општу потрошњу једним дијелом се врши и финансирање стамбених потреба. Након што је у 2017. години заустављен вишегодишњи тренд смањења задужености становништва по основу стамбених кредита, кредити за ову намјену су у 2018. остварили највећи раст од времена прије почетка кризе, који прати јачање активности на тржишту некретнина, и расли су по годишњој стопи од 9,4%. С обзиром на нешто јачи релативни раст задужености по основу стамбених кредита у односу на остале врсте кредита, њихово учешће у укупним кредитима становништву се благо повећало и на крају 2018. године је износило 19,1%. Први пут након шест година, забиљежен је и мањи раст задужености становништва по основу кредита за пословну дјелатност (2,3%).

У 2018. години је евидентирано 3,3 милијарде новоодобрених кредита становништву, што је до сада њихов највећи износ. Како се у овој евиденцији под новоодобреним кредитима сматрају и раније одобрени репрограмирани кредити, тако се раст ових кредита не може искључиво тумачити као резултат раста потрошње сектора становништва и побољшања ситуације на тржишту рада, већ једним дијелом и репрограмирања кредита по новим условима, односно одобравања замјенских кредита. У односу на претходну годину, у 2018. години становништву је одобрено или репрограмирано

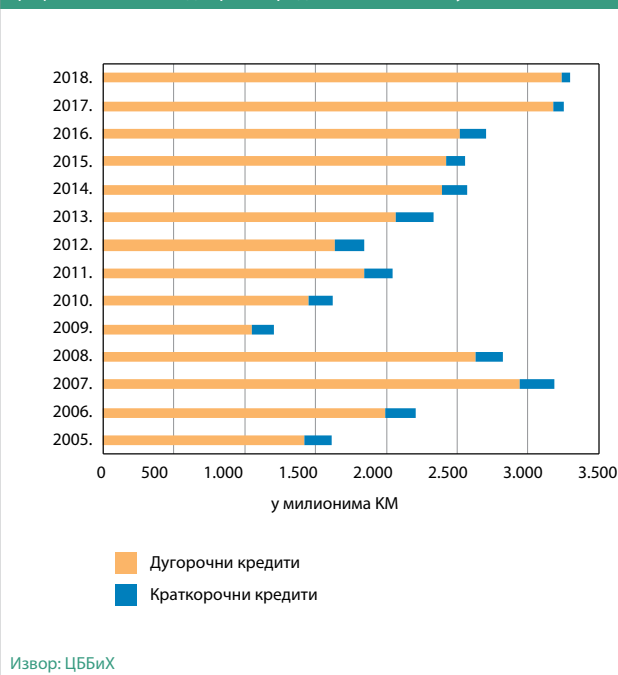
за 1,5% више кредита, при чему се пораст биљежи искључиво у случају дугорочних кредита (графикон 4.4).

Графикон 4.3: Кредити становништву по намјени и кредитни раст

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

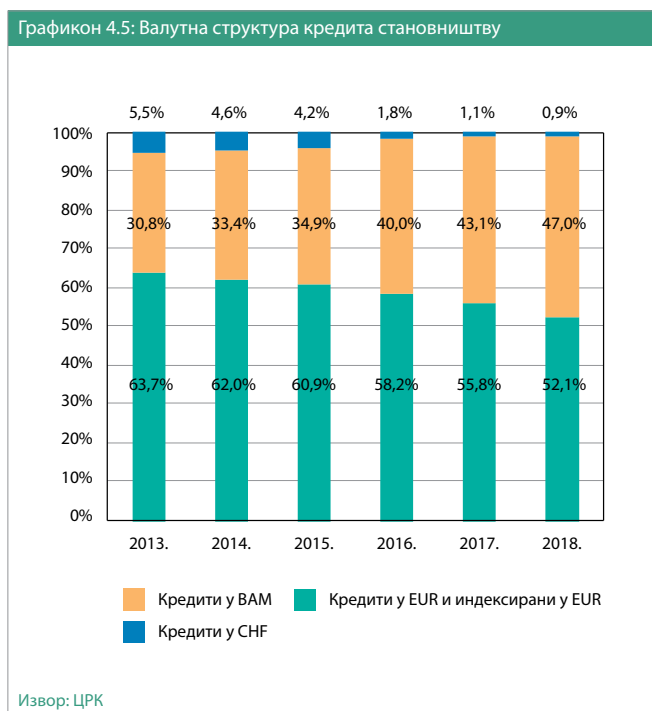
Графикон 4.4: Новоодобрени кредити становништву

Извор: ЦББиХ

У валутној структури кредита становништву доминирају кредити с валутном клаузулом у евр. Узимајући у обзир постојећи режим валутног одбора у БиХ и одређеност да се исти задржи и у наредном периоду, задуженост становништва у EUR валути не чини изложеност валутном ризику већом. Поред тога, посљедњих година је примјетан тренд смањења учешћа кредита у иностраној валути и индексираних кредита у укупним кредитима становништву,

који је настављен и у 2018. години, што овај ризик додатно умањује. Према подацима из ЦПК, кредити у EUR и валутној клаузули у EUR у 2018. години су расли по стопи од 1,7%, док су кредити у KM забиљежили годишњу стопу раста од 18,8%, тако да је учешће кредита становништву у страним валутама и с валутном клаузулом смањено са 55,8% на крају 2017. године на 52,1% укупних кредита становништву на крају 2018. године. Највећи дио ових кредита се односи на кредите индексирани у евр. Задуженост становништва по кредитима индексираним у CHF се смањила с 5,5% у 2013. на 0,9% укупних кредита становништву на крају 2018. године (графикон 4.5).

У 2018. години забиљежен је раст кредита становништву по свим категоријама рочности, а највећи пораст је остварен у категорији кредита одобрених на период дужи од десет година, што се може довести у везу и с порастом кредита

стамбене намјене. Кредити становништву у домаћој валути су биљежили раст у односу на претходну годину у свакој од категорија кредита по рочности, док је задуженост становништва по кредитима одобреним или индексираним у EUR порасла по основу краткорочних и кредита уговорене рочности преко десет година (табела 4.3).

Ниво неквалитетних кредита становништву наставио се смањивати и у 2018. години. Неквалитетни кредити су забиљежили смањење од 7,1%, а учешће неквалитетних у укупним кредитима становништву наставило се смањивати шесту годину узастопно, чему значајно доприноси и раст пласмана становништву. На крају 2018. године учешће неквалитетних у укупним кредитима становништву је износило 6,5%, што је за један процентни поен нижи ниво у односу на исти период протекле године (графикон 4.6). Побољшање квалитета кредитног портфеља у овом сектору великим је дијелом посљедица активности које проводе банке, као што је трајни отпис неквалитетних кредита у појединим банкама. Такође, ефикасније управљање кредитним ризиком у банкама у протеклих неколико година и олакшице у отплати кредита у виду репрограма и мораторијума кредитних обавеза клијентима који су се суочили с потешкоћама у отплати кредитних обавеза, у великој мјери су допринијеле спречавању погоршања квалитета кредитног портфеља у сектору становништва.

Посматрајући квалитет кредитног портфеља према намјени кредита, највеће смањење неквалитетних кредита је, као и у претходне двије године, забиљежено у категорији стамбених кредита (-28,6%). У сегменту кредита за општу потрошњу, који су претходних година биљежили значајне стопе раста, евидентиран је раст неквалитетних кредита од 2,2%. Тако је у тринаест банака у категорији кредита за општу потрошњу у току

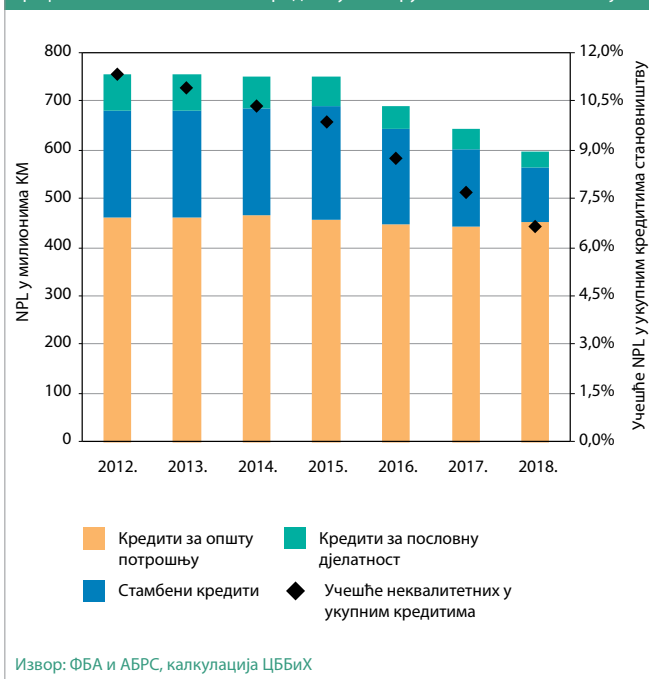
Табела 4.3: Кредити становништву, рочна и валутна структура

Рочност / Валута	Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница у хиљадама KM							
	Кредити у страном валути и кредити с валутном клаузулом							УКУПНО
	BAM		EUR		CHF			
	2018.	Годишња промјена	2018.	Годишња промјена	2018.	Годишња промјена	2018.	Годишња промјена
до 1 године	72.296	8,0%	4.846	11,3%	0	0,0%	77.142	8,2%
1 - 3 године	256.491	13,9%	92.677	-23,0%	7.067	-16,8%	356.235	0,6%
3 - 5 година	602.403	26,7%	254.365	-26,5%	30.245	-3,7%	887.014	4,0%
5 - 10 година	1.512.812	18,9%	1.674.345	-0,1%	28.088	-8,1%	3.215.244	7,9%
преко 10 година	1.570.035	17,2%	2.422.051	8,8%	11.018	-36,0%	4.003.103	11,7%
УКУПНО	4.014.037	18,8%	4.448.283	1,7%	76.418	-12,9%	8.538.738	8,9%

Извор: ЦПК

2018. године дошло до пораста некавалитетних кредита у апсолутном износу, а у шест од њих се повећало и њихово учешће у укупним кредитима. Ово указује да одређени број домаћинстава ипак отежано сервисира своја задужења, односно да је дошло до материјализације ризика прекомјерног задужења становништва по основу кредита за општу потрошњу. Учешће некавалитетних у укупним кредитима становништва у 2018. години смањено је у свим категоријама кредита по намјени. Иако је највећи пад учешћа некавалитетних у укупним кредитима становништва евидентиран у случају кредита за пословну дјелатност (4,4 процентна поена), с обзиром да они чине свега 2,7% укупних кредита становништва, од много већег значаја је смањење учешћа некавалитетних кредита у укупним кредитима стамбене намјене са 9,9% са краја 2017. године на 6,4% на крају 2018., чему доприноси и јачи кредитни раст у овој категорији кредита.

Графикон 4.6: Некавалитетни кредити у сектору становништва по намјени

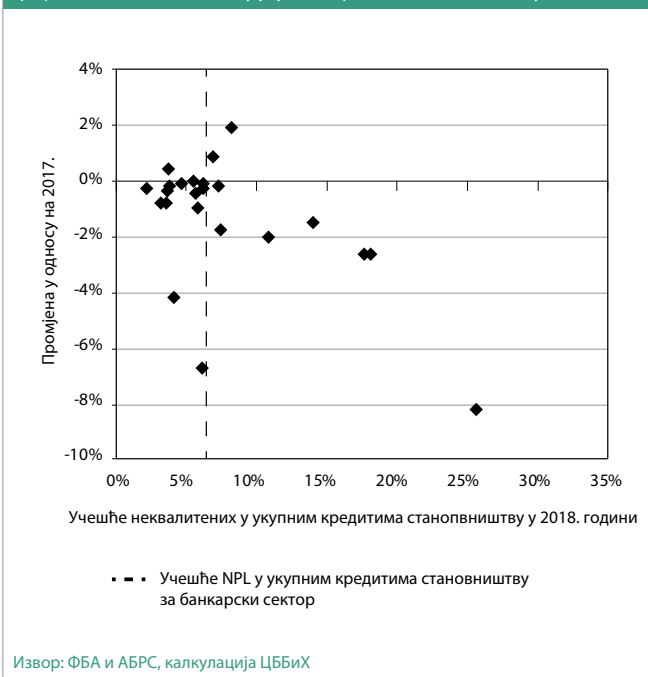

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Посматрајући квалитет кредитног портфеља у сегменту становништва по појединачним банкама, евидентно је да се учешће некавалитетних у укупним кредитима становништва у 2018. години смањило код већине банака у сектору, укључујући и банке с највећом концентрацијом некавалитетних кредита (графикон 4.7).

Поред индикатора учешћа некавалитетних кредита у укупним кредитима, на кварталном нивоу се прати

Графикон 4.7: Некавалитетни у укупним кредитима становништва, по банкама

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

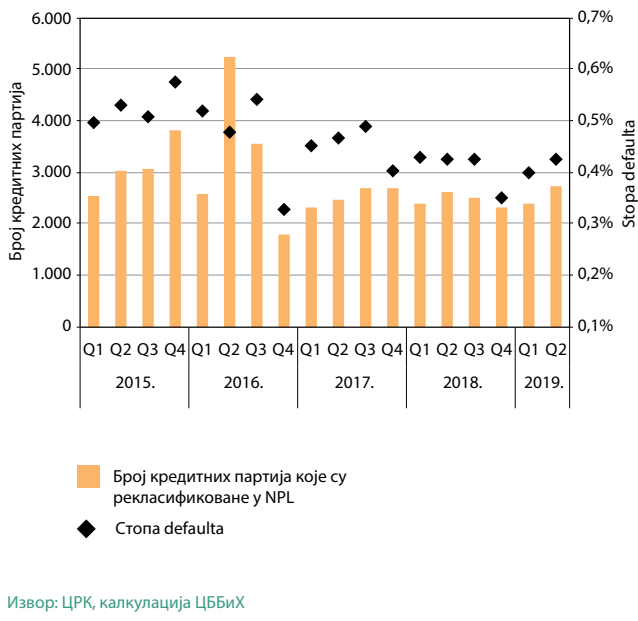
и интензитет погоршања уредности отплате, односно прекласификација кредита из квалитетних у категорије некавалитетних кредита, како према броју кредитних партија тако и према износу преосталог задужења које се користи за израчун стопе defaulta (енг. default rate)¹². Према подацима из ЦРК, број кредитних партија које су од краја 2017. до краја 2018. године прекласификоване у некавалитетне кредите указује на благо слабљење интензитета погоршања квалитета кредитног портфеља у сектору становништва, с обзиром на то да је мањи за 2,1% од броја кредита који су у претходној години постали некавалитетни. Међутим, стопа defaulta за кредите становништва, која је у 2018. години износила 1,34%, није се значајније промијенила у односу на претходну годину¹³.

Посматрајући стопу defaulta на кварталном нивоу, у просјеку је нижа у односу на претходне три године, а број кредитних партија које су прекласификоване у некавалитетне кредите у 2018. није имао већих осцилација по кварталима. Као и у случају претходне двије године, најнижа стопа defaulta је била у четвртном кварталу 2018., док су у другом кварталу 2019. године стопа defaulta и број прекласификованих партија кредита благо виши од кварталног просјека у 2018., што указује на то да се одређене категорије домаћинстава и даље суочавају с проблемима у отплати дуга те се не може закључити да се ризик смањило у већој мјери (графикон 4.8).

¹² Стопа defaulta је израчуната као омјер преосталог задужења по кредитима становништва који су у току једног периода прекласификовани у некавалитетне кредите (категирије Ц, Д и Е) и вриједности укупног портфеља квалитетних кредита (категирије А и Б) из претходног периода.

¹³ Стопа defaulta у 2017. години је износила 1,36%.

Графикон 4.8: Квартална стопа defaulta

Као резултат и даље ниских каматних стопа на међународним финансијским тржиштима и настојања банака да остваре веће тржишно учешће у условима изражене конкуренције на банкарском тржишту, каматне стопе на кредите становништву наставиле су се снижавати и у 2018. години, чак и бржим интензитетом него што је то био случај у претходним годинама (графикон 4.9). Просјечна номинална каматна стопа на дугорочне кредите у 2018. години је износила 5,68% и нижа је за 83 базна поена у односу на претходну годину, а тренд пада каматних стопа је настављен и у прва четири мјесеца 2019. године. Повољнији услови задуживања становништва једним дијелом дају допринос и расту тражње за кредитима. Према подацима ЦББиХ, у којима се поред нових кредита воде и већ одобрени кредити по којима је извршен репрограм, у 2018. години је одобрено 1,9% више нових дугорочних кредита становништву у односу на претходну годину, док је у прва четири мјесеца одобрено за 11,6% више нових дугорочних кредита становништву у односу на исти период претходне године.

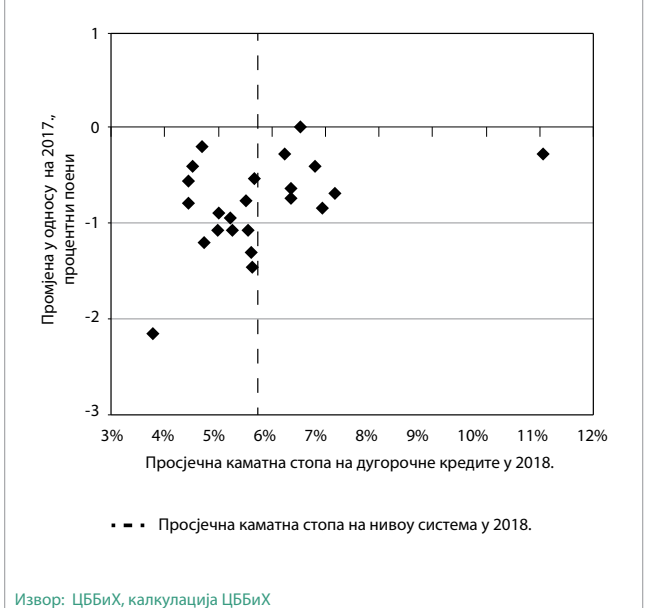
С обзиром на то да се наставио тренд ниских каматних стопа на међународним финансијским тржиштима, већина банака у БиХ је била у могућности да настави водити политику нижих каматних стопа. Просјечна пондерисана каматна стопа на новоодobreне дугорочне кредите становништву у 2018. години код већине банака се кретала у распону од 4,4% до 7,2%. Раст просјечне каматне стопе на дугорочне кредите забиљежен је само у једној банци

Графикон 4.9: Новоодобрени дугорочни кредити и просјечне пондерисане каматне стопе

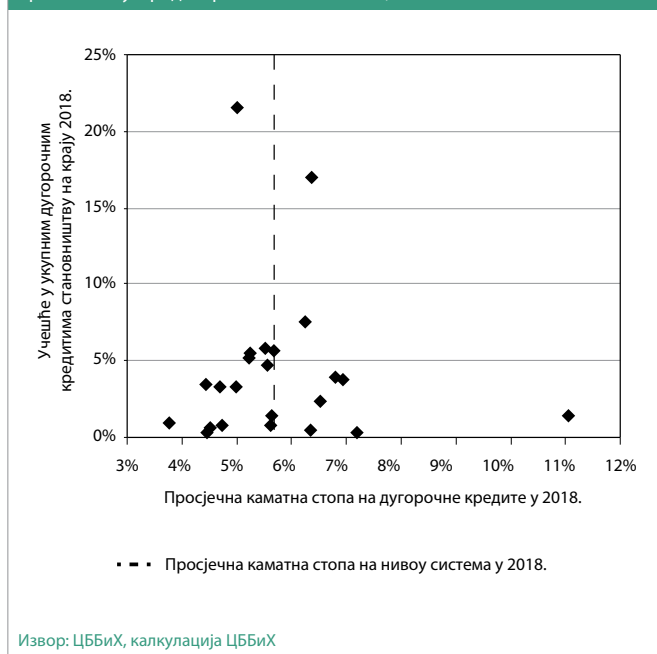

(графикон 4.10). Веће одступање од просјечне каматне стопе на дугорочне кредите се биљежи у случају једне мање банке, код које су каматне стопе више у односу на каматне стопе осталих банака у сектору, што је посљедица различитог модела пословања у односу на друге банке и нешто тежег приступа повољнијим изворима финансирања из иностранства те у случају једне, такође мање банке, код које је просјечна пондерисана каматна стопа на дугорочне кредите становништву забиљежила највиши пад у односу на претходну годину (графикони 4.10 и 4.11).

Графикон 4.10: Просјечне каматне стопе на дугорочне кредите становништву одобрене у 2018. години, по банкама

Графикон 4.11: Каматне стопе на новоодобрене дугорочне кредите према обиму кредитирања становништва, по банкама

Иако су каматне стопе и почетком 2019. имале опадајући тренд, те се до краја године не очекује раст каматних стопа како у еврозони тако и у БиХ, изложеност домаћинстава ризику промјене каматних стопа се не смије потцијенити, посебно ако се узме у обзир да у кредитима становништва превладавају кредити одобрени с варијабилном каматном стопом или с периодом фиксације каматне стопе до једне године. С обзиром на то да је неизвјестан јачи раст расположивог дохотка становништва, чак и блажи раст каматних стопа би за један дио домаћинстава представљао значајно оптерећење и отежао би отплату кредитних обавеза. Иако каматни ризик добија на значају у периоду када се може очекивати раст каматних стопа на међународним тржиштима, он се посљедњих година у бх. банкарском сектору дјелимично ублажава повећаним обимом кредитирања уз фиксну каматну стопу или продужавањем периода фиксације каматне стопе. Такође, приликом репрограмирања раније одобрених кредита често се закључују уговори с повољнијим условима по клијента, међу којима је и фиксирање каматне стопе која је до тада била промјењива. Тренд смањивања учешћа кредита с варијабилном каматном стопом или периодом фиксације до једне године у новоодобреним кредитима становништва примјетан је од 2014. године, а у 2018. години ови кредити су чинили 53,8% укупних новоодобрених кредита становништва, што је за 1,8 процентних поена мање у односу на крај 2017. године (графикон 4.12).

Графикон 4.12: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе

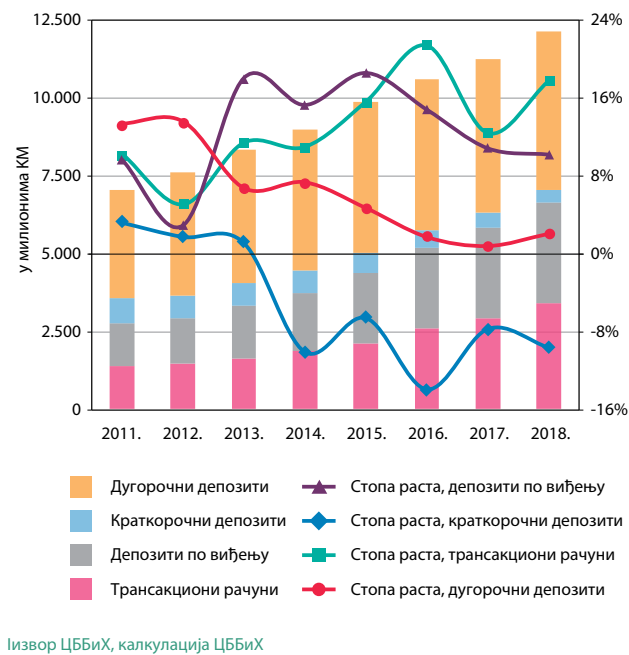

Иако су укупни депозити становништва наставили расти у 2018. години, њихов раст је потакнут првенствено растом средстава на трансакционим рачунима и растом депозита по виђењу, док је раст орочених депозита значајно успорен у протекле три године. Такође, учешће депозита становништва у укупним депозитима код комерцијалних банака се смањује двије године узастопно¹⁴. Према подацима ЦББиХ, депозити становништва су на крају године износили 12,15 милијарди КМ, што је за 7,8% више у односу на износ депозита становништва на крају 2017. године. Највећи допринос расту укупних депозита становништва даје раст средстава на трансакционим рачунима (17,9%), као и раст депозита по виђењу (10,2%). Док краткорочни орочени депозити становништва већ пету годину узастопно биљеже негативну стопу раста, дугорочни депозити у 2018. години су расли по знатно скромнијој годишњој стопи од 2,2% (графикон 4.13).

Раст укупних депозита становништва се не може тумачити као индикатор бољег животног стандарда, а подаци о високој стопи незапослености и ниском нивоу просјечне плате у БиХ указују на то да већи дио становништва није у могућности да штеди. У прилог томе да мањи дио становништва има могућност за штедњу, а посебно за штедњу значајнијег износа средстава, иду и подаци Агенције за осигурање

¹⁴ У 2018. учешће депозита становништва у укупним депозитима у банкарском сектору се смањило за 1,5 процентних поена у односу на крај 2017. године те за 4,2 процентна поена у односу на крај 2016. године.

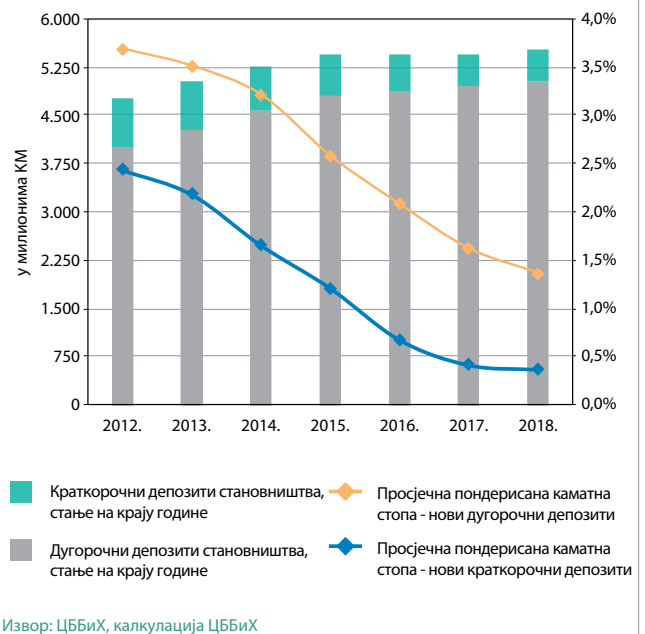
Графикон 4.13: Депозити становништва по рочности

депозита (АОД) који показују да се депозити који премашују износ осигураног штедног улога од 50 хиљада КМ, а на које се односи половина укупног износа депозита становништва налази на малом броју депозитних рачуна, свега 1,6% од укупних депозитних рачуна становништва, као и да ови депозити биљеже већи релативни раст како у погледу броја депозитних рачуна тако и у погледу износа депозита. Такође, просјечни износ средстава по једном депозитном рачуну указује на то да у категорији депозита становништва до 50 хиљада КМ превладавају депозитни рачуни с мањим износима средстава, с обзиром на то да су овдје укључени и сви текући рачуни становништва¹⁵.

Под утицајем ниских каматних стопа на међународним финансијским тржиштима пасивне каматне стопе су наставиле падати и у 2018. години, што се негативно одражава на ниво штедње становништва. Просјечна пондерисана каматна стопа на депозите становништва с договореним доспијећем (орочени депозити) у 2018. години је износила 1,21% и за 21 базни поен је нижа у односу на претходну годину, док су просјечне пондерисане каматне стопе на дугорочне и краткорочне депозите становништва ниже за 25, односно за 5 базних поена (графикон 4.14). У прва четири мјесеца 2019. просјечна пондерисана каматна стопа на нове депозите није се значајније промијенила у односу на ниво из 2018. године.

Графикон 4.14: Орочени депозити становништва и каматне стопе на депозите

15 Просјечни износ средстава на депозитном рачуну у категорији депозита до 50 хиљада КМ на крају 2018. године је износио 2.233 КМ.

5. Предузећа

Наставак тренда смањења кредитног ризика, уз нешто слабију кредитну активност, представљају основна обиљежја у сектору предузећа у 2018. години. Раст бруто додане вриједности забиљежен је у готово свим дјелатностима, а у дјелатностима у којима је остварен значајнији раст бруто додане вриједности забиљежена је и јака кредитна активност. У финансирању својих пословних активности сектор предузећа се, као и претходних година највише ослањао на кредитну подршку банака. Иако је учешће неквалитетних у укупним кредитима предузећа релативно високо и у 2018. години, евидентно је побољшање овог индикатора у већини дјелатности. Просјечне каматне стопе на кредите задржале су опадајући тренд, што је омогућавало задужење предузећа по релативно повољним условима. Валутни ризик и даље не представља значајнији извор ризика, док је каматни ризик благо смањен.

Обим спољнотрговинске размјене у 2018. години забиљежио је повећање усљед раста вриједности увоза и извоза, међутим раст је био слабији у односу на претходну годину. Стопа раста извоза у 2018. години износила је 7,6%, док је увоз растао по стопи од 6%. Иако све главне групе извозних производа биљеже повећање номиналне вриједности извоза, у посљедња два квартала евидентирано је успоравање извоза роба, што се може повезати с успоравањем економског раста у већини кључних спољнотрговинских партнера БиХ. У појединим групама производа повећање номиналне вриједности извоза резултат је повећања извезених количина, док је у другим ценовни ефекат имао значајнији утицај. Најзначајнији извозни производ и даље су *Базни метали*, односно *Жељезо и челик* и *Алуминијум* и производи од *алуминијума*, међутим раст извоза ових производа ослабио је у односу на претходну годину усљед отежаног пословања стратешког предузећа у алуминијумској индустрији и мањег обима производње готових металних производа. У овој категорији производа стопа раста извоза у 2018. години износила је 15,9% и била је нижа за 10,8 процентних поена у односу на претходну годину. Захваљујући повољним хидролошким приликама и расту берзанских цијена, извоз електричне енергије већи је за 24% у односу на претходну годину, чиме је БиХ остварила

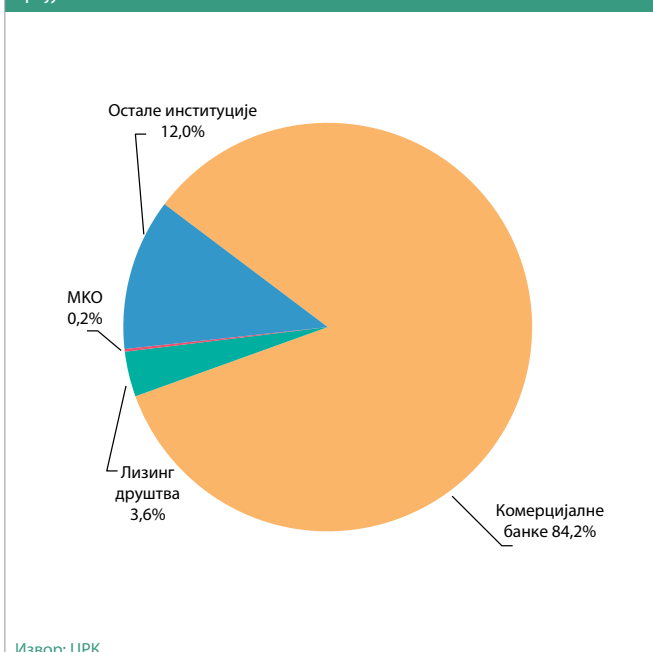
рекордан извоз електричне енергије. Раст извоза у области дрвне индустрије у БиХ настављен је и током 2018. године, иако је стопа раста доста мања у односу на претходну годину. У групи Дрво и производи од дрвета на знатно мањи раст номиналне вриједности извоза у односу на претходну годину, утицао је пад прерађивачке индустрије који је забиљежен, између осталих, и у грани *Прерада дрва и производа од дрва и плута*.

Остварена вриједност робног увоза у 2018. години износила је 19,3 милијарде КМ и у односу на претходну годину већа је за 1,1 милијарду КМ. Као и на страни извоза, све главне групе увозних производа забиљежиле су повећање номиналне вриједности увоза. Повећање увоза, посљедица је повећане потрошње и потражње за увозним робама, али и инфлаторних притисака и повећања цијена на тржиштима увезених роба. Кретање општег нивоа цијена, мјерено индексом потрошачких цијена, показује наставак инфлаторних притисака у 2018. години и он је највећим дијелом узрокован повећањем акциза на нафту и нафтне производе. У категорији с највећом номиналном вриједношћу увоза, *Базни метали*, раст вриједности увоза детерминисан је снажним растом увезене количине *Алуминијума и производа од алуминијума*, уз истовремени пад увозне цијене. У друге двије групе производа (*Жељезо и челик*, *Производи од жељеза и челика*) забиљежено је повећање увозних количина, као и увозне цијене. У категорији *Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације*, раст вриједности увоза детерминисан је првенствено ценовним ефектом, односно цијенама нафте на свјетском тржишту. Вриједност увоза електричне енергије у 2018. години мања је за 43,6% и износи 178,9 милиона КМ. Вриједност увоза *Прехрамбених прерађевина* расла је по нешто мањој стопи од претходне године (2,56%), при чему су код једне групе увозних производа у овој категорији (*Пића, алкохоли и сирће*) и даље присутни дефлаторни притисци. У табели А4 у Статистичком додатку приказане су групе с највећим учешћем у спољнотрговинској размјени те процијењени ценовни ефекти и ефекти промјене у обиму извезених и увезених роба на вриједност извоза и увоза у најзначајнијим робним групама у односу на 2017. годину.

У 2018. години настављен је благи опоравак економске активности у БиХ, а у дјелатностима које су забиљежиле значајнији раст бруто додане вриједности забиљежена је и јача кредитна активност у предузећима. Раст бруто додане вриједности у 2018. години регистрован је у скоро свим дјелатностима, осим дјелатности: Е (Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом), Р (образовање) и S (Остале услужне дјелатности). Највише стопе раста бруто додане вриједности током 2018. године биљеже дјелатности D (Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација) и G (Трговина на велико и мало). Након прошлогодишњег пада, бруто додана вриједност у дјелатности А (Пољопривреда, шумарство и риболов) биљежи значајнији раст од 6,8%. Кредитна активност банака према предузећима које послују у наведене три дјелатности била је интензивнија.

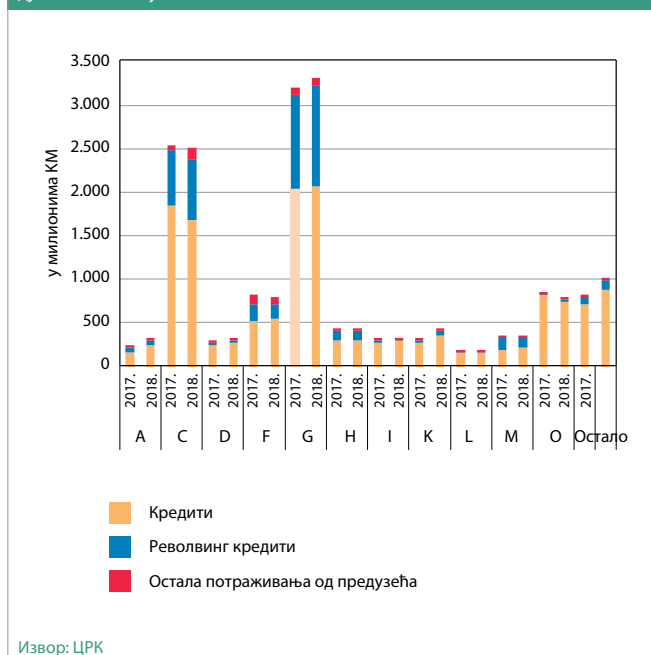
Према подацима из ЦРК, укупна задуженост правних лица према свим групама финансијских посредника на крају 2018. године износи 12,8 милијарди КМ. Мјерено учешћем у БДП-у, укупна задуженост предузећа према свим групама финансијских посредника износи 39,0% БДП-а. Задуженост сектора предузећа на домаћем финансијском тржишту, највећим дијелом се односи на задуженост према банкарском сектору. Задуживање на тржишту капитала и даље је незнатно. Задуженост правних лица у банкарском сектору чини 84,2% укупног дуга према свим финансијским посредницима у БиХ (графикон 5.1).

Графикон 5.1: Потраживања од предузећа према типу задужења на крају 2018.

Укупан дуг правних лица према банкама у БиХ износи 10,8 милијарди КМ или 32,9% БДП-а. У структури банкарских потраживања од правних лица, потраживања по основу класичних и револвинг кредита, као и прошле године, чине најзначајнији дио укупних потраживања, док су потраживања по основу гаранција, акредитива и факторинга и даље занемарива (графикон 5.2).

Графикон 5.2: Потраживања од предузећа према типу и одабраним дјелатностима у 2018.

- A - Пољопривреда, шумарство и риболов
- Ц - Прерађивачка индустрија
- Д - Производња и снабдијевање електричном енергијом, плин, паром и климатизација
- Ф - Грађевинарство
- Г - Трговина на велико и мало; поправка моторних возила и мотоцикала
- Х - Превоз и складиштење
- И - Дјелатности пружања смјештаја, те припреме и услуживања хране (хотелијерство и угоститељство)
- К - Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања
- Л - Пословање некретнинама
- М - Стручне, научне и техничке дјелатности
- О - Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање
- ОСТАЛО:
- Е - Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом, те дјелатности санације околиша
- Ј - Информације и комуникације
- Н - Административне и помоћне услужне дјелатности
- П - образовање
- Q - Дјелатности здравствене и социјалне заштите
- Р - Умјетност, забава и рекреација
- С - Остале услужне дјелатности

Посматрано према економским дјелатностима, изложеност банкарског сектора у БиХ, као и претходне године, највећа је према предузећима из дјелатности *Трговина и Прерађивачка индустрија*. Потраживања банкарског сектора према предузећима из ове двије дјелатности чине 54% укупних потраживања, што је за 2,8 процентних поена мање у односу на претходну годину. Учешће потраживања према предузећима из дјелатности *Трговина* у укупним потраживањима банака наставља се смањивати те је у 2018. години ниже за један процентни поен, а истовремено је забиљежено и смањење учешћа потраживања према предузећима из дјелатности *Прерађивачка индустрија* од 1,79 процентних поена у односу на претходну годину.

У 2018. години забиљежен је наставак повећања задужености правних лица по основу класичних кредита. Остатак дуга по основу класичних кредита правних лица на крају 2018. године износи 7,87 милијарди КМ, што у односу на претходну годину представља повећање од 6,0%. Највећи допринос расту дуга по основу класичних кредита у 2018. години дао је раст задужености предузећа у дјелатности Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања, за чак 42,5% у односу на претходну годину. Такође, раст дуга биљежи се и у дјелатностима *Пољопривреда, шумарство и риболов, Дјелатности здравствене и социјалне заштите и Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација*. Раст потраживања по основу класичних кредита забиљежен је у дјелатностима у којима је у 2018. години забиљежен значајнији раст бруто додане вриједности. Услед раста обима производње из дјелатности *Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација* те услед повећања извоза, подршка банака у овој дјелатности била је снажнија. Слично је и с дјелатности *Трговина на велико и мало* која последњих година биљежи раст учешћа у бруто доданој вриједности, што је резултирало већом финансијском подршком домаћих кредитних институција према предузећима из ове дјелатности. С друге стране, у дјелатности *Прерађивачка индустрија*, која је у 2018. години дала скроман допринос расту економске активности, евидентиран је значајнији пад кредитне задужености у 2018. години.

У 2018. години биљежи се и повећање потраживања правних лица за финансирањем обртних средстава путем револвинг кредита. Према подацима из ЦРК, у 2018. регистровано је повећање одобреног и искориштеног износа по основу револвинг кредита. Стопа раста задужености по основу револвинг кредита износи 6,4%, а укупан дуг сектора предузећа по овој категорији кредита износи 2,5 милијарди КМ. Укупном расту задужености по овој категорији кредита највише су допринијела предузећа из дјелатности *Трговина, Прерађивачка индустрија, Пољопривреда, шумарство и риболов*. У дјелатности *Трговине и Пољопривреде*, повећање економске активности праћено је и повећањем кредитне активности, а дуг је у 2018. години повећан како по основу класичних тако и по основу револвинг кредита.

У 2018. години кредитна активност у сектору нефинансијских предузећа је успорена у односу на претходну годину. Током 2018. године сектору нефинансијских приватних предузећа од стране комерцијалних банака у БиХ одобрено је 3,77 милијарди КМ кредита, што у односу на претходну годину представља смањење од 9,8%. У 2018. години финансирање већих инвестиционих пројеката у сектору нефинансијских предузећа кредитима банака било је слабије, имајући у виду да је износ новоодобрених дугорочних пласмана у категорији преко један милион евра мањи за 21,3%, у односу на претходну годину.

Након вишегодишњег тренда смањења учешћа кредита с уговореном рочношћу преко 10 година у 2018. години забиљежено је повећање учешћа ових кредита за 1,2%. Према подацима из ЦРК, у 2018. години дошло је до повећања дуга у апсолутним износима у свим категоријама рочношће. У сектору предузећа према уговореној рочношћу преовладавају дугорочни кредити с учешћем од 89,6%. Учешће кредита с уговореном рочношћу до једне године није се значајније промијенило у односу на 2017. годину (табела 5.1). Посматрајући структуру дугорочних кредита, највеће учешће и даље имају кредити с уговореном рочношћу од 5 до 10 година (39,8%), а за разлику од претходних година, у 2018. благо је повећано учешће кредита с уговореном рочношћу преко 10 година у укупним дугорочним кредитима.

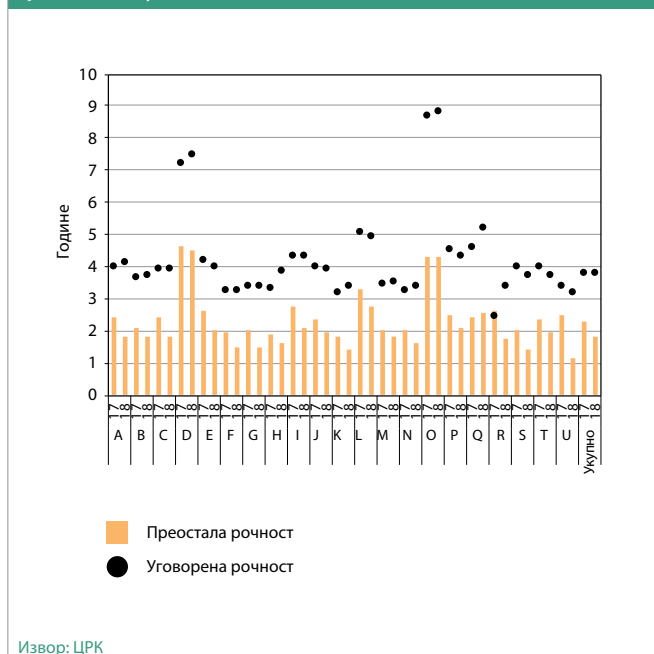
Табела 5.1 : Кредити предузећима, рочна и валутна структура остатка дуга

у хиљадама КМ						
Рочност	Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница					
	Кредити у иностраној валути и кредити с валутном клаузулом					УКУПНО
	BAM	EUR	CHF	USD	KWD	
до 1 године	427.778	310.093	0	81.238	0	819.110
1 до 3 године	692.628	501.712	0	25.787	0	1.220.127
3 до 5 година	568.157	816.639	509	0	431	1.385.736
5 до 10 година	944.043	2.187.626	275	0	559	3.132.502
преко 10 година	363.721	950.795	866	521	43	1.315.946
УКУПНО	2.996.327	4.766.865	1.650	107.546	1.033	7.873.421

Извор: ЦРК

Просјечна уговорена рочност класичних кредита, према подацима из ЦРК, у 2018. износи 3,7 година, док просјечно доспијеће кредита на крају 2018. износи 1,8 године (графикон 5.3).

Графикон 5.3: Уговорена и преостала рочност класичних кредита по дјелатностима у 2017. и 2018.

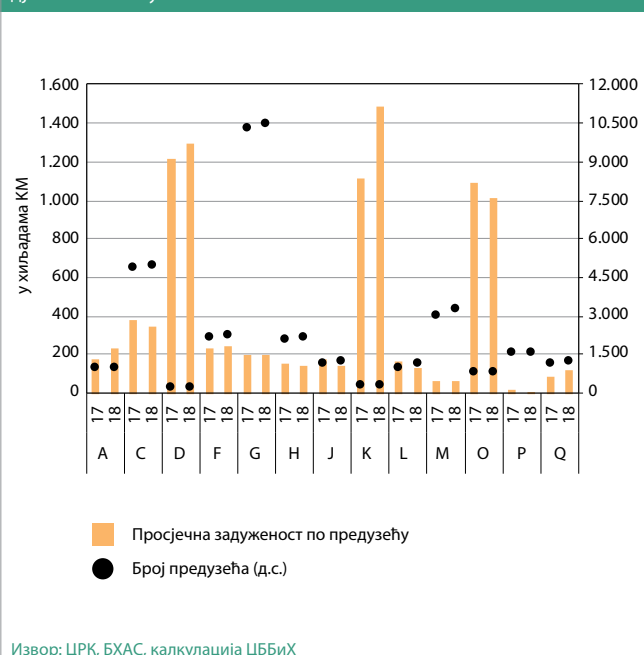

Извор: ЦРК

У односу на претходну годину, просјечна рочност класичних кредита у сектору предузећа је смањена. Уговорена рочност класичних кредита у 2018. остала је на нивоу из претходне године, док је преостало доспијеће скраћено за 0,45 година. Посматрајући просјечну рочност према економским дјелатностима, најдужа уговорена као и преостала рочност на крају 2018. године забиљежена је у дјелатностима:

Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација - D и Дјелатности здравствене и социјалне заштите - Q. У 2018. години, у дјелатности D забиљежено је и највеће продужење уговорене рочности, док је просјечни рок до доспијећа скраћен. Такође, повећање учешћа бруто додане вриједности коју биљежи ова дјелатност, као и раст просјечне задужености, дјелимично су резултат повећања броја предузећа у овој дјелатности. Код предузећа из дјелатности С - *Прерађивачка индустрија*, уговорена рочност се благо повећала, док се преостала рочност смањила за 0,13 година. Такође, број предузећа из ове дјелатности се повећао, док се просјечна задуженост предузећа смањила. Уговорена рочност предузећа из дјелатности Г - *Трговина на велико и мало* остала је на истом нивоу као претходне године, док преостала рочност биљежи смањење за 0,49 година. Слично као и код дјелатности С, дјелатност Г такође биљежи већи број предузећа, а смањење просјечне рочности (графикон 5.4)¹⁶.

Графикон 5.4: Просјечна задуженост предузећа по одабраним дјелатностима у 2017. и 2018.

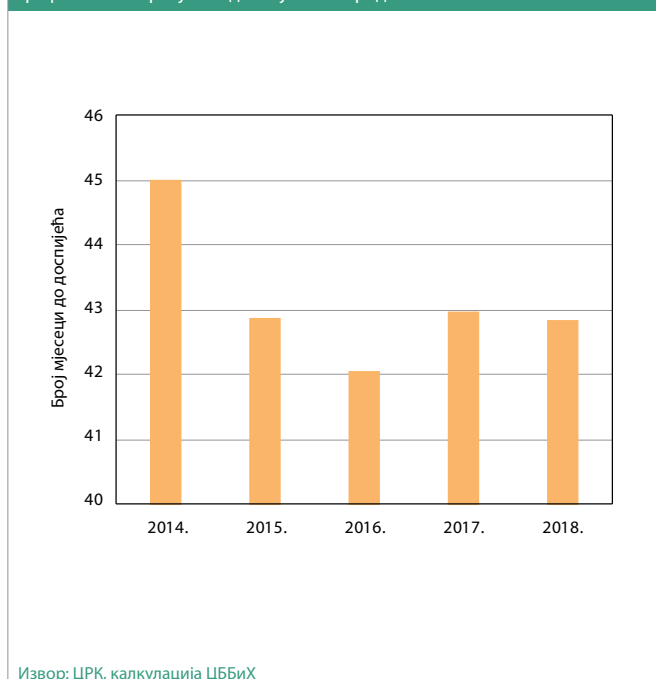
Извор: ЦРК, БХАС, калкулација ЦББиХ

Просјечно пондерисано доспијеће кредита¹⁷ у сектору предузећа израчунато према преосталој рочности на крају 2018. године износи 42,85 мјесеци и у односу на претходну годину краће је за 0,13 мјесеци.

16 Подаци о броју предузећа су преузети од Агенције за статистику БиХ из Информације Јединице Статистичког пословног регистра 30.06.2018., а односе се на број предузећа на дан 30.06.2017. и 30.06.2018. године.

17 Приликом рачунања просјечног доспијећа кредита кориштени су подаци о кредитима на крају године које комерцијалне банке извјештавају у ЦРК. Просјечно доспијеће кредита на крају сваке године израчунато је као пондерисани просјек преосталог доспијећа, гдје је као пондер кориштен остатак дуга по сваком појединачном кредиту.

Графикон 5.5: Просјечно доспијеће по кредитима

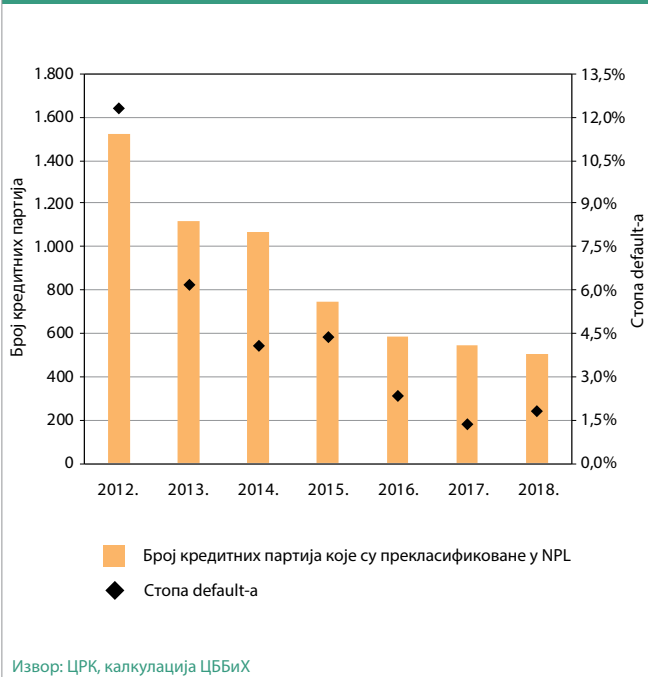
Поредећи с претходном годином, изложеност сектора предузећа валутном ризику није се значајније мијењала те валутни ризик у постојећим околностима и даље не представља значајан ниво ризика по пословање предузећа. У 2018. години настављен је тренд повећања изложености сектора предузећа у домаћој валути, што указује на смањење валутног ризика. Највећи дио дуга сектора предузећа деноминан је у еврџу као сидреној валути у аранжману валутног одбора. Валутни ризик у оваквим околностима, не представља значајнији извор ризика који би евентуално довео у питање пословање бх. предузећа или угрозио финансијску стабилност. Дуг предузећа по основу класичних кредита деноминан или индексан у евро валути, на крају 2018. године износи 60,5% од укупних потраживања банака од сектора предузећа. У односу на претходну годину, њихово учешће је смањено за 2,7 процентних поена. Истовремено, повећано је учешће кредита одобрених у домаћој валути за 2,5 процентних поена, те је на крају 2018. године остатак дуга по основу ових кредита чинио 38,1% укупне задужености сектора предузећа. Учешће дуга деноминаног у осталим валутама износи свега 1,4%. Посматрано по категоријама рочности, у категорији рочности до 1 године и од 1 до 3 године највећи дио дуга деноминан је у КМ валути, док у свим осталим категоријама рочности највећи дио дуга је деноминан у еврџу. Табела А.6 у

Статистичком додатку приказује валутну структуру дуга по економским дјелатностима.

Кредитни ризик сектора предузећа у 2018. години благо је смањен, иако и даље постоји релативно висок ниво некавалитетних кредита овог сектора у билансима банака. Учешће некавалитетних кредита у укупним кредитима у сектору предузећа на крају 2018. године износио је 10,79%. Иако по нешто нижој стопи у односу на претходну годину, тренд смањења некавалитетних кредита у сектору предузећа настављен је и у 2018. години. Некавалитетни кредити у 2018. години мањи су за 1,52% у односу на претходну годину. У претходним периодима подузимане су активности у банкама на рјешавању проблема некавалитетних кредита продајом дијела портфеља некавалитетних кредита компанијама овлашћеним за откуп потраживања, као и трајним отписом некавалитетних потраживања. Посљедично, код већине банака у систему забиљежен је нижи ниво кредитног ризика који произилази из пословања са сектором предузећа. Посматрајући квалитет кредитног портфеља по дјелатностима, у скоро свим групама економских дјелатности регистровано је смањење некавалитетних кредита у укупним кредитима у 2018. години, изузев у дјелатностима Пољопривреда, Грађевинарство и Угоститељство. Значајно смањење некавалитетних у укупним кредитима регистровано је у дјелатности Финансијско посредовање (10,60%), што је уједно и највеће процентуално смањење учешћа некавалитетних у укупним кредитима у сектору предузећа.

У сектору предузећа у 2018. години и поред регистрованог смањења некавалитетних кредита, регистрована је већа стопа defaulta у односу на претходну годину. Стопа defaulta у 2018. години у сектору предузећа износила је 1,76%, што је за 0,42 процентна поена више у односу на претходну годину. Иако је нешто већи износ кредита који су у односу на претходну годину прешли из квалитетних у некавалитетне, у протеклих шест година евидентан је тренд побољшања уредности у отплати кредита предузећа, чему у прилог говори и континуирано смањење броја кредитних партија које прелазе из квалитетних у некавалитетне.

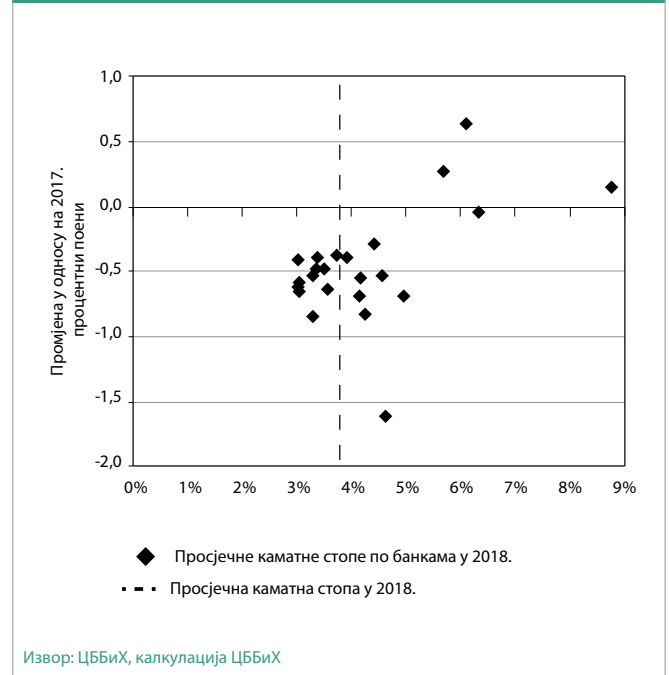
Графикон 5.6: Годишња стопа default-a

Тренд снижавања каматних стопа на новоодобрене кредите у сектору нефинансијских предузећа настављен је и током 2018. године. Према подацима ЦББиХ, просјечна каматна стопа у сектору нефинансијских предузећа у 2018. години је износила 3,80% и у односу на претходну годину нижа је за 0,59%. Изузимајући двије банке, код свих осталих банака у систему, забиљежен је пад просјечне каматне стопе. Просјечна каматна стопа кретала се у распону од 3% до 8,75%, при чему је доња граница наведеног распона нижа за 41 базни поен, док је горња граница у односу на претходну годину виша за 15 базних поена. У 2018. години просјечна каматна стопа на новоодобрене кредите у домаћој валути нешто је нижа у односу на претходну годину и износи 3,75%. Просјечна каматна стопа на новоодобрене кредите индексиране у иностраној валути, такође је смањена у односу на претходну годину са 4,48% на 3,86%. На пад каматних стопа на домаћем банкарском тржишту, првенствено су утицали повољни финансијски услови на међународним тржиштима и даље ниски трошкови финансирања банака. Пад каматних стопа такође се може повезати с конкуренцијом између банака на домаћем банкарском тржишту и високим нивоом ликвидности. Значајно смањење каматних стопа регистровано је код банака које претендирају да уђу у групу тржишних лидера у сектору предузећа, односно код банака које настоје задржати позиције

тржишних лидера. Све док банке буду у прилици да задрже нето каматне марже на прихватљивом нивоу, уз непромијењене макроекономске прилике и монетарне политике водећих централних банака, уз пад пасивних каматних стопа, моћи ће наставити политику ниских активних каматних стопа.

Графикон 5.7: Каматне стопе на кредите предузећима, по банкама

Иако је током 2018. године дошло до благог смањења изложености каматном ризику сектора предузећа, услед нешто интензивнијег кредитног задужења уз фиксну каматну стопу, каматни ризик у овом сектору је и даље значајан. У структури новоодобрених кредита у 2018. години, учешће кредита с промјењивом каматном стопом односно иницијалним периодом фиксације каматне стопе до једне године износи 60% и мањи је за 5,7% у односу на претходну годину (графикон 5.8). Након што је претходне године заустављен вишегодишњи пад учешћа ових кредита, тренд пада је настављен у 2018. години, па је посматрано од 2012. године учешће ових кредита пало са 82% на 60%. Учешће новоодобрених кредита с периодом фиксације каматне стопе у периоду од 1 до 5 година износи 14,6%, док учешће кредита с фиксном каматном стопом у периоду преко 5 година износи 22,4%. Учешће кредита с промјењивом каматном стопом, односно иницијалним периодом фиксације каматне стопе у периоду преко 5 година у односу на претходну годину повећано је за 12,5%.

Графикон 5.8: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе

Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

6. Финансијски посредници

Благи раст економске активности у земљи повољно је утицао на јачање стабилности и опоравак пословања финансијског система у БиХ. Укупна актива финансијских посредника током 2018. године наставила је биљежити раст, при чему и даље доминантан утицај на пораст активе има банкарски сектор (табела 6.1).

6.1 Банкарски сектор

У 2018. години у банкарском сектору БиХ је забиљежен наставак позитивних трендова из претходне године. На нивоу сектора исказани су виши индикатори капитализованости, настављен је тренд побољшања квалитета активе и висока ликвидност. Индикатори профитабилности су задржани на високом нивоу, и тек су нешто нижи у односу на претходну годину. Први пут након шест година заустављен је тренд интензивног раста оперативних прихода, који су у посљедњих неколико година представљали значајан генератор профитабилности у банкарском сектору. Лимитиране могућности значајнијег раста оперативних прихода, уз ниже нето каматне марже, које банке остварују у посљедње двије године, могле би у наредном периоду представљати ограничење даљњем расту профитабилности. И поред слабљења кредитног ризика, ниво некавалитетних кредита још увијек је висок, нарочито у сектору нефинансијских предузећа у којем је забиљежена слабија кредитна активност у односу на претходну годину. У 2018. години настављено је смањење преостале рочности укупних обавеза банкарског сектора. Иако није изражен ризик, односно не постоје ограничења на страни понуде кредита, неповољна рочна

структура извора може представљати лимитирајући фактор за дугорочно кредитирање. У условима и даље ниских каматних стопа, није дошло до материјализације каматног ризика у секторима нефинансијских предузећа и становништва, али је изложеност ризику и даље значајна и представља потенцијалну изложеност банака кредитном ризику.

Билансна сума банкарског сектора наставила је биљежити динамичан раст у 2018. години, који је на годишњем нивоу износио 9,6%, чиме је учешће активе банкарског сектору у номиналном БДП-у достигло досад највећи забиљежени ниво од 91,6% (графикон 6.1). Снажан раст депозита домаћих резидентних сектора и раст кредитног портфеља и ликвидних инструмената обиљежили су кључна кретања у билансима банака у 2018. години. Раст кредитне активности благо је успорио у односу на претходну годину, при чему је слабији интензитет кредитне активности забиљежен у сектору приватних нефинансијских предузећа. Истовремено, снажнији кредитни раст остварен је у сектору становништва. У 2018. години раст портфеља хартија од вриједности у највећој мјери остварен је повећањем инвестиција у стране дужничке хартије од вриједности, док је учешће ентитетских хартија од вриједности у портфељима банака знатно ниже у односу на раније периоде. Обавезе према резидентима наставиле су биљежити динамичан раст, а супротно претходним трендовима забиљежен је пораст обавеза према нерезидентима. Као и претходних година, раст депозита домаћих резидентних сектора претежно краће рочности утицао на раст свих ликвидних ставки активе, првенствено готовине и средстава на рачуну резерви код ЦББиХ те депозитних пласмана код иностраних банака (графикон 6.2).

Табела 6.1: Вриједност имовине финансијских посредника

	2016.		2017.		2018.	
	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %
Банке ¹⁾	25.013,80	87,8	27.248,80	88,3	29.854,20	88,5
Лизинг компаније ¹⁾	422,7	1,5	260,2	0,8	297,2	0,9
Микрокредитне организације ¹⁾	662,7	2,3	788,7	2,6	887,5	2,6
Инвестициони фондови ²⁾	801,6	2,8	846,9	2,7	887,3	2,6
Друштва за осигурање и реосигурање ³⁾	1.578,40	5,5	1.717,20	5,6	1.818,70	5,4
УКУПНО	28.479,3		30.861,7		33.744,8	

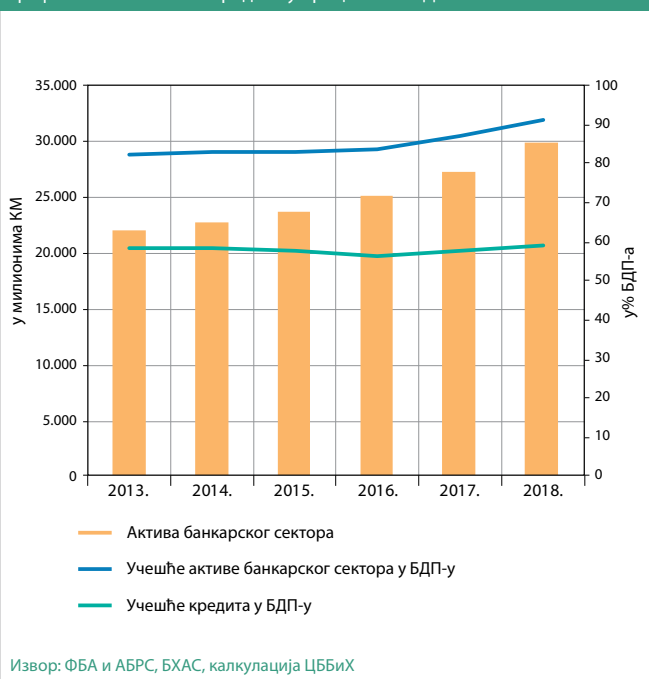
Извор:

1 - ФБА и АБРС

2 - Комисија за хартије од вриједности ФБиХ и Комисија за хартије од вриједности РС

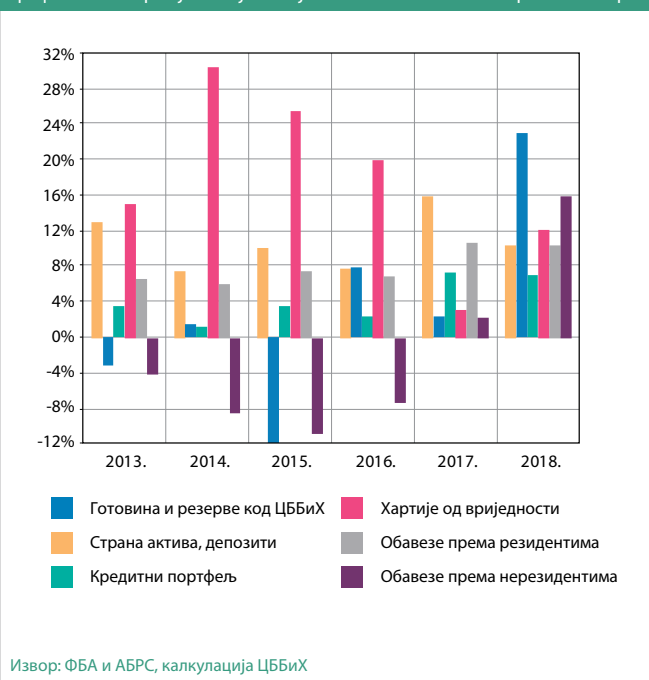
3 - Ентитетске агенције за надзор осигуравајућих друштава, Агенција за осигурање у БиХ
Калкулација ЦББиХ

Графикон 6.1: Актива и кредити у процентима БДП-а

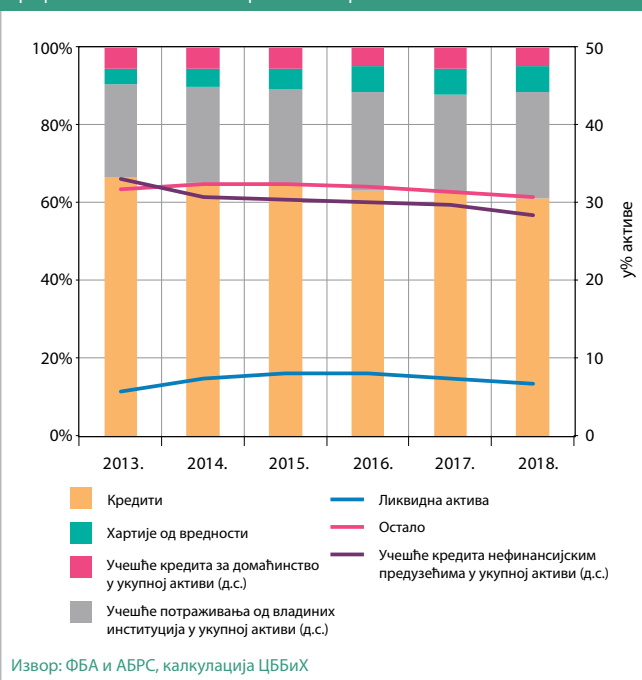
1,5 процентних поена у односу на претходну годину. Стање укупних кредита на крају године износило је 19,3 милијарде КМ, а од укупних кредита 9,16 милијарди КМ или 47,4% односи се на кредите становништву, 8,46 милијарди КМ или 43,7% на кредите приватним нефинансијским предузећима, док се на кредите владиним институцијама односи 757,1 милион КМ или 3,9%. У 2018. години кредитна активност у сектору нефинансијских предузећа је знатније успорена у односу на претходну годину и остварена је годишња стопа кредитног раста од 4,1%. У току године приватним нефинансијским предузећима је одобрено 3,77 милијарди КМ кредита, а износ новоодобрених пласмана овом сектору мањи је за 415,6 милиона КМ или 9,9% у односу на претходну годину. У сектору становништва остварен је већи кредитни раст него у претходној години (7,2% на годишњем нивоу), али је учешће ових кредита у укупној активи такође смањено и износи 30,7%.

Графикон 6.2: Промјене најважнијих ставки биланса банкарског сектора

Кредитна активност у 2018. години благо је смањена у односу на претходну годину. У току 2018. године банке су забиљежиле раст кредитног портфеља у износу од 1,28 милијарди КМ односно 7,1% на годишњем нивоу. У структури active највећи раст у номиналном износу остварили су укупни кредити, с тим да се учешће кредита у укупној активи наставило смањивати и у 2018. години (графикон 6.3). Учешће укупних кредита у активи банкарског сектора износи 64,8% и ниже је за

Графикон 6.3: Активa банкарског сектора

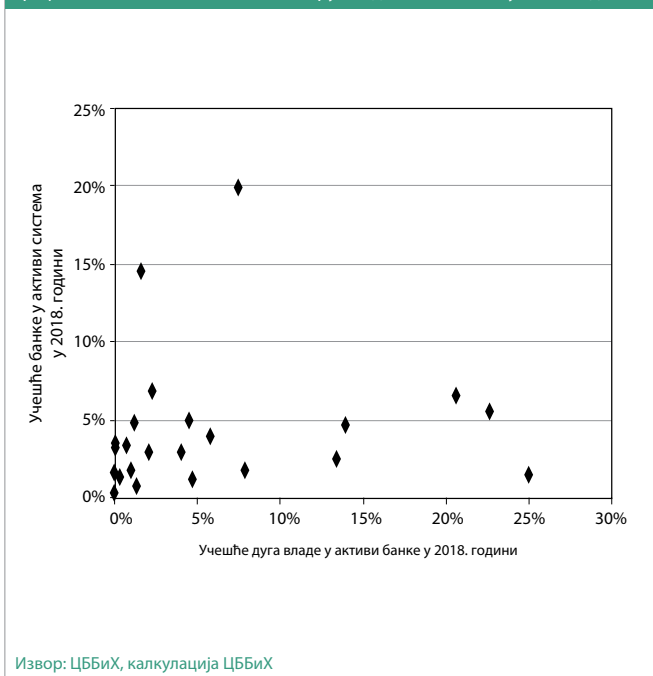
У 2018. години наставила се смањивати изложеност банкарског сектора према сектору владе. Укупна изложеност банкарског сектора према сектору владе на крају 2018. године износила је 1,99 милијарди КМ и нижа је за 2,6% у односу на претходну годину. Кредитни пласмани владиним институцијама наставили су се смањивати трећу годину заредом (-7,7%), док је изложеност банака по основу куповине владиних хартија од вредности¹⁸

¹⁸ Подаци о владиним хартијама од вредности преузети из монетарне статистике ЦББиХ. У складу с методологијом ММФ-а, подаци о ентитетским хартијама од вредности укључују и хартије од вредности јавних предузећа.

повећана за свега 0,9%, што је резултирало смањењем учешћа потраживања сектора владе у укупној активи банкарског система на ниво од 6,7% на крају године.

Изложеност банкарског сектора ка сектору владе није концентрисана у малом броју банака (графикон 6.4)¹⁹. Ипак, мањи број банака је на крају 2018. године био релативно близу максималне дозвољене изложености ка сектору владе према домаћим прописима (до 300% признатог односно регулаторног капитала банке). На нивоу цјелокупног банкарског система, изложеност ка сектору владе на крају 2018. године је била на нивоу од 65,3% признатог капитала банкарског система.

Графикон 6.4: Изложеност ка сектору владе, по банкама, у 2018. години

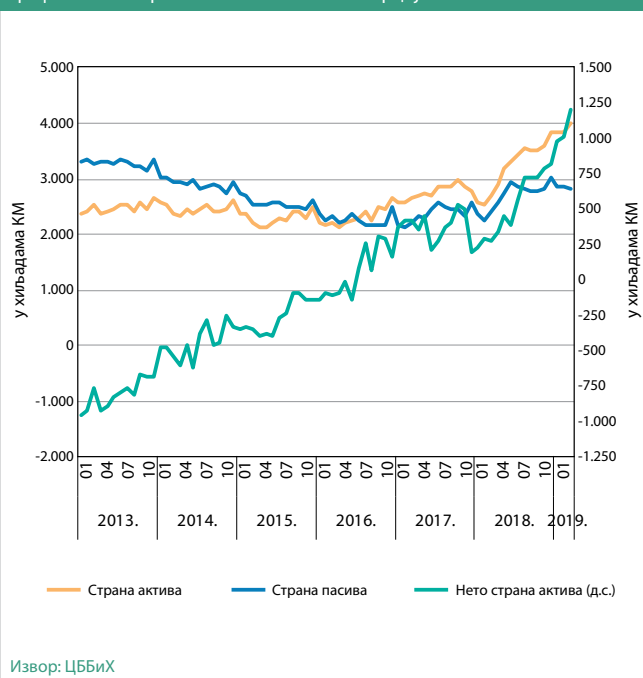

Ликвидна актива забиљежила је динамичан раст у 2018. години који је на годишњем нивоу износио 17%. Под утицајем континуираног раста депозита домаћих резидентних сектора краће рочности, све ликвидне ставке aktive биљежиле су раст укључујући готовину у трезорима, средства на рачунима резерви код ЦББиХ и депозите код иностраних банака. Салдо рачуна резерви забиљежио је повећање у износу од 597,4 милиона КМ или 12,5% у односу на претходну годину²⁰. Банке су и у 2018. години наставиле повећавати вишкове средстава на рачуну обавезне резерве те је на крају године забиљежено повећање вишкова средстава на

рачуноу код ЦББиХ у износу од 349,6 милиона КМ или 13,6%. Уз раст средстава на рачуну обавезне резерве, забиљежено је повећање средстава на рачунима иностраних банака у износу од 646,6 милиона КМ или 46,5% те раст готовине у трезорима од 140,7 милиона КМ или 14,5%.

Након дугогодишњег тренда раздуживања банкарског сектора према већинским страним власницима, обавезе према нерезидентима наставиле су расти другу годину заредом. Према подацима ЦББиХ, страна пасива банкарског сектора забиљежила је пораст у поређењу с крајем претходне године у износу од 451,4 милиона КМ или 17,4% (графикон 6.5). Раст стране пасиве банкарског сектора у највећој мјери остварен је под утицајем раста депозита од нерезидента. Истовремено, страна актива комерцијалних банака у току 2018. године остварила је динамичнији раст у односу на страну пасиву, због чега је нето страна актива наставила биљежити позитивне вриједности и током 2018. године. Вишегодишњи тренд раздуживања банака према већинским страним власницима и повезаним друштвима први пут изједначио је страну пасиву са страном активом средином 2016. године те су банке од тог периода постале нето кредитори према нерезидентима.

Графикон 6.5: Страна актива и пасива комерцијалних банака

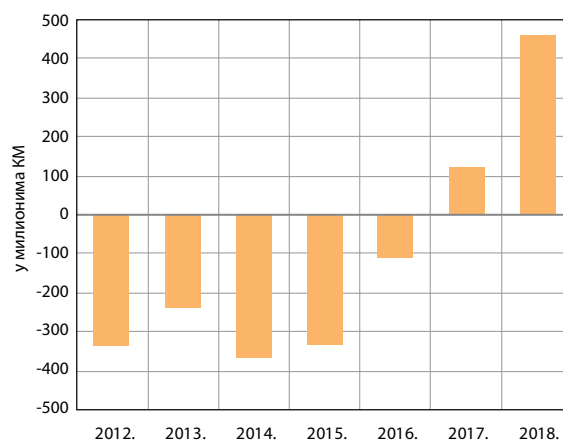
19 На графикону је приказана изложеност банака према свим нивоима власти у БиХ, укључујући и ванбуџетске фондове и фондове социјалне заштите (фондове за здравствено и пензионо осигурања и фондове за незапосленост).

20 Из података је искључена Развојна банка Федерације БиХ.

Банкарски сектор је у 2018. години забиљежио нето приливе у износу од 457,9 милиона КМ (графикон 6.6)²¹. Највећи дио прилива у банкарском сектору у току 2018. године остварен је по основу депозита од сестринских правних лица, док су обавезе према директним страним улагачима у овој години смањене. Пораст обавеза према нерезидентима који је забиљежен у 2018. години, у условима континуираног раста депозита домаћих резидентних сектора указује да је постојећа структура домаћих извора са стајалишта њихове стабилности релативно неповољна. Иако раст домаћих извора средстава у правилу смањује зависност банака од страних извора финансирања, а самим тим и потенцијалне ризике наглих и непланираних прекограничних одлива средстава, због неповољне структуре домаћих извора у бх. банкама, постојећи ниво дугорочних пласмана и депозита нерезидената даје допринос очувању стабилности извора. Ослањање на стране дугорочне

изворе финансирања биће неопходно све док банке не успију осигурати адекватну стабилност домаћих извора средстава.

Графикон 6.6: Токови стране пасиве у банкарском сектору

Извор: ЦББиХ

21 На графикону су приказани токови стране пасиве у банкарском сектору који се односе на повећање и смањење банкарских обавеза по основу кредита и депозита директних страних улагача, сестринских компаније и осталих нерезидента.

Текстни оквир 3: Мрежна анализа прелијевања системских ризика

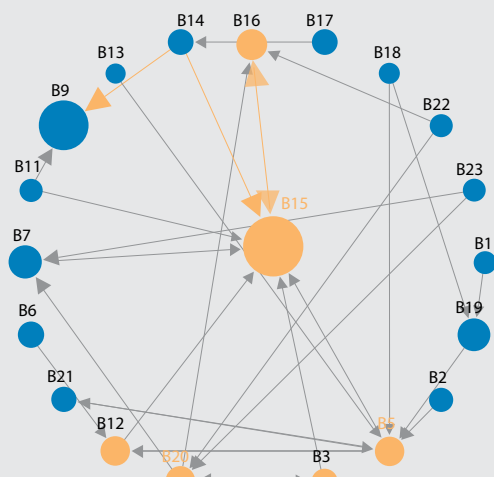
Сврха анализе мрежне структуре у банкарском сектору БиХ је процјена интензитета потенцијалних шокова услјед међусобне повезаности, као и прекограничне изложености домаћих комерцијалних банака. Анализа је проведена на основу података на дан 31.12.2018. године и то у два правца, као анализа међусобних билансних изложености 23 комерцијалне банке, уз симулацију пропасти сваке од њих, и анализа прекограничне изложености домаћих комерцијалних банака према банкарском и јавном сектору 37 земаља према којима су банке највише изложене.

У анализи мрежне структуре фокус је на кредитном ризику, а главна претпоставка у погледу кредитног шока је максимални губитак по основу неизмирења обавеза, односно губитак целокупног износа потраживања. Као услов постојања међубанкарске заразе узета је ситуација када губици прелазе дио регулаторног капитала изнад износа којим се испуњава регулаторни минимум стопе адекватности капитала. Основни налаз анализе представља број поткапитализованих банака услјед неизмирења обавеза појединачних банака или одређеног страног банкарског система. Банка се сматра поткапитализованом у случају пада стопе адекватности капитала испод минималног регулаторног захтјева.

Налази анализе међубанкарске изложености показују да изложености на нивоу система и ризици финансијске заразе на домаћем међубанкарском тржишту нису велики. Према подацима агенција за банкарство, укупне међубанкарске изложености комерцијалних банака у БиХ на крају 2018. године су износиле 93,6 милиона КМ. У односу на крај 2017. године износ укупних међубанкарских изложености комерцијалних банака мањи је за 6,6%, те чини 2,8% укупног регулаторног капитала банкарског сектора, односно свега 0,3% укупне активе. Мрежа међубанкарских изложености у банкарском сектору БиХ, приказана на графикону ТО3.1, није изразито густа, с обзиром на то да су на графикону приказане само међубанкарске обавезе и потраживања банака на један одређени дан, док просјечан обим преконоћних трансакција између појединих домаћих банака није било могуће укључити у анализу.

Величина кругова на графикону ТО3.1., који представљају банке у банкарском сектору БиХ, одређена је износом укупне активе. Износ међубанкарских изложености се приказује кроз дебљину веза те кроз њихову боју, која је приказана у спектру од зелене до црвене. Што су везе дебље и имају интензивнију црвену боју, то су билатерална потраживања и обавезе између банака веће. Боја кругова указује на број веза банке с другим банкама. Такође је приказана у спектру од зелене до црвене боје. Банке означене јачом црвеном бојом повезане су с већим бројем банака у домаћем банкарском сектору.

Графикон ТО3.1: Мрежа међубанкарске изложености, на дан 31.12.2018.

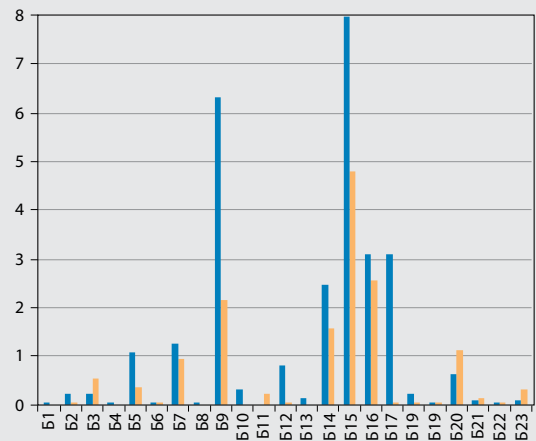
Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

За разлику од претходне године када су резултати мрежне анализе показали да би једна банка у случају кредитног шока имала веће губитке услјед несолвентности три друге банке у сектору према којима је изложена, што би довело до значајног смањења регулаторног капитала банке и пада стопе адекватности капитала те банке испод регулаторног минимума, анализа проведена на подацима с краја 2018. године није указала на веће пријетње по капитализованост других банака. Услијед кредитног шока, уз претпоставку да би због неизмиривања обавеза једне банке друга банка имала губитак у износу од 100% својих потраживања према несолвентној банци, ниједној банци не би била нарушена адекватност капитала²².

Резултати анализе нису битно другачији ни ако се, поред кредитног шока, у анализу укључи и шок финансирања. Уколико се за овај шок као основна претпоставка узме губитак од 50% износа изложености услјед престанка финансирања које није могуће супституирати, налази анализе такође не указују да би се нека од банака нашла у озбиљнијим проблемима и да би била угрожена њена капитализованост. На овакве резултате утицај су имале, како мања међубанкарска изложеност банака у односу на крај 2017. године тако и боља капитална основа на коју је утицала и примјена нове регулативе у банкарском сектору.

На мање ризике у односу на крај 2017. указују и индекс заразе и индекс рањивости (графикони ТО3.2 и ТО3.3). Индекс заразе²³ је код већине банака мањи у односу на крај 2017. године, што указује на мањи значај појединачних банака за остале банке у сектору, односно и на мање изложености других банака према једној појединачној банци. Код банака чији је индекс заразе већи у односу на крај претходне године, ипак није дошло до значајнијег пораста просјечног постотка губитка других банака услјед евентуалне пропасти ове банке.

Графикон ТО3.2: Индекс заразе у 2017. и 2018. години

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

■ 2017. ■ 2018.

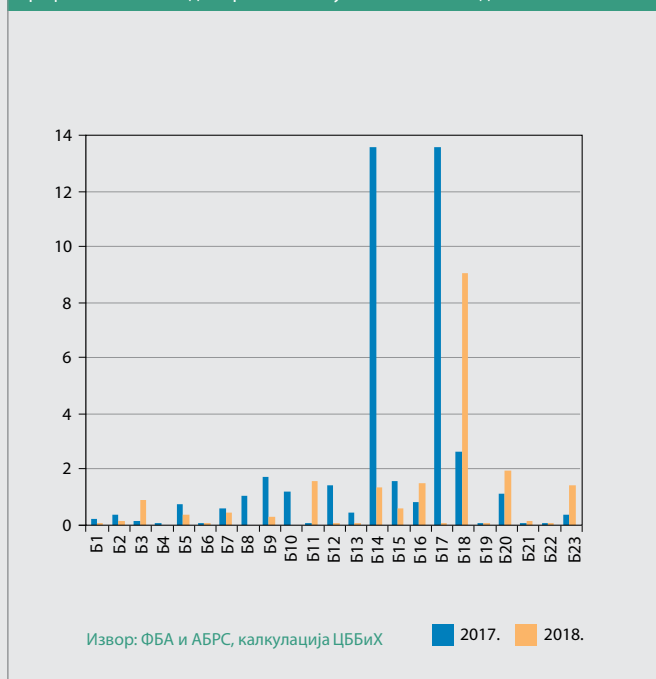
Индекс рањивости²⁴ показује знатно мању осјетљивост већине банака у сектору у случају несолвентности других банака, у односу на крај 2017. године, што је посебно очљиво у случају двије банке које су имале изузетно велику рањивост, а чија се капитална основа побољшала, те имају нешто мање изложености према осталим банкама у сектору. Код банке која на графикону ТО3.3 исказује највећи индекс рањивости на крају 2018. године, треба напоменути да се ради о једној мањој банци у сектору која и према стварном стању на крају године не испуњава капиталне захтјеве у погледу висине регулаторног капитала и стопе адекватности капитала. Код неколико осталих банака које у односу на крај претходне године имају већи индекс рањивости није дошло до значајнијег пораста просјечног процента губитка услјед евентуалне пропасти свих других банака у сектору.

22 У анализи нису узети у обзир резултати за једну мању банку која и по стварним подацима с краја 2018. године има нижи ниво адекватности капитала од прописаног регулаторног минимума.

23 Индекс заразе указује на значај једне банке по остале банке у сектору, односно показује колики је просјечни постотак губитка других банака услјед евентуалне пропасти ове банке.

24 Индекс рањивости показује колики је банка осјетљива у случају несолвентности других банака, односно представља просјечни проценат губитка услјед пропасти свих других банака у сектору.

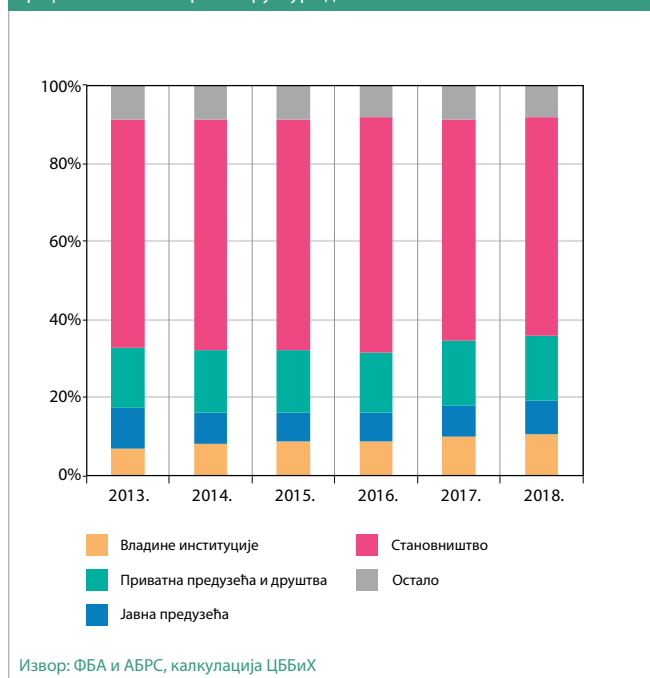
Графикон ТОЗ.3: Индекс рањивости у 2017. и 2018. години

25 Губитак по основу кашњења у отплати обавеза у износу од 100% потраживања и губитак од 50% износа изложености услјед престанка финансирања које није могуће супституисати.

У 2018. години настављен је динамичан раст депозита домаћих резидентних сектора. Укупни депозити на крају године износили 21,7 милијарди КМ и у односу на крај 2017. године забиљежили су пораст од 10,5%. У структури укупних депозита најзначајнији су депозити становништва, који су на крају године износили 12,1 милијарду КМ и забиљежили раст од 7,9%. Уз раст депозита становништва, евидентан је и пораст депозита приватних предузећа и владиних институција који су овој години повећали своје учешће у укупним депозитима (графикон 6.7). Према подацима ЦББиХ, на крају 2018. године депозити на трансакционим рачунима и депозити по виђењу учествују са 28,2% и 26,5% у укупним депозитима становништва. Истовремено, наставља се смањивати учешће дугорочних депозита у укупним депозитима становништва, с нивоа од 43,8% колико је износило на крају претходне године на 41,5% на крају 2018. године. Депозити становништва наставили су вишегодишњи тренд раста понајвише захваљујући повећању депозита на трансакционим рачунима (520,3 милиона КМ или 17,9%) и депозита по виђењу (297,2 милиона КМ или 10,2%), док је ниво орочених депозита становништва у банкарском сектору готово непромијењен у посљедње три године. Овакво кретање депозита посљедица је пада пасивних каматних стопа у претходним периодима и слабих могућности за друге видове инвестирања.

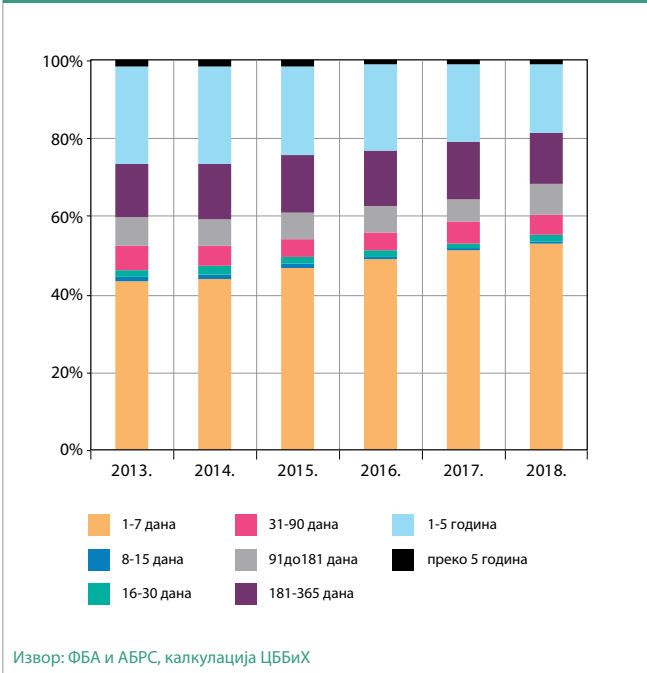
Графикон 6.7: Секторска структура депозита

Због раста депозита на трансакционим рачунима и депозита по виђењу наставила се смањивати преостала рочност укупних обавеза банкарског сектора. У току 2018. године депозити с роком доспијећа од 1 до 7 дана наставили су расти и на крају године чине 53,3% укупних депозита. Истовремено, смањило се учешће депозита с роком доспијећа од 1

до 5 година на ниво од 17,9%, док депозити с роком доспијећа преко пет година чине свега 0,9% од укупних депозита. На основу података с краја 2018. године, депозити с преосталом рочности краћом од годину дана чине чак 81,3% укупних депозита (графикон 6.8). Континуирано смањење преостале рочности укупних обавеза и даље повећава ризик рочне трансформације краткорочних извора у дугорочне пласмане.

Графикон 6.8: Структура укупних депозита по преосталој рочности

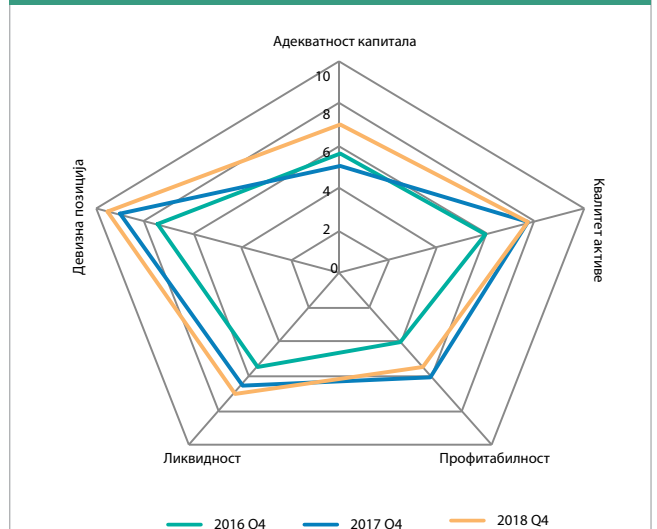

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Оцјена стабилности банкарског сектора сажета је на дијаграму индикатора финансијског здравља и приказује промјене главних индикатора на основу којих се оцјењује адекватност капитала, квалитет активе, профитабилност, ликвидност и девизни ризик у банкарском сектору. На дијаграму су приказане оцјене за посљедњу годину и њихове вриједности за период с којим се успоређују, односно за претходне двије године. Из дијаграма индикатора финансијског здравља се може закључити да је банкарски сектор БиХ стабилан и да је у 2018. години повећао отпорност на ризике (графикон 6.9). Побољшање индикатора забиљежено је у сегменту капитализованости, ликвидности и девизног ризика, док је оцјена у сегменту квалитета активе остала на истом нивоу из претходне године. Једино је у сегменту профитабилности благо смањена отпорност, што се огледа у нешто нижем поврату који је банкарски сектор остварио у односу на просјечну активу и

просјечни капитал у 2018. години. Потребно је истаћи да је висока оцјена у сегменту адекватности капитала у значајној мјери под утицајем примјене нове законске регулативе, у складу с којом су се нижи капитални захтјеви за кредитни ризик у коначници одразили на смањење укупне изложености ризику, а самим тим и на већи ниво адекватности капитала (детаљније описано у Текстном оквиру 2). Индикатори квалитета активе наставили су биљежити тренд побољшања на нивоу система, али је због високог нивоа кредитног ризика у појединим банкама оцјена квалитета активе остала непромијењена у односу на претходну годину. Високе оцјене у сегменту ликвидности, а нарочито у сегменту девизне позиције указују да је банкарски сектор високо ликвидан те да је због аранжмана валутног одбора девизни ризик минималан.

Графикон 6.9: Дијаграм индикатора финансијског здравља банкарског сектора

Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

Оцјена стабилности за сваку варијаблу заснована је на поједностављеној стандардизацији неколико индикатора који представљају основу за квантификацију синтетичке оцјене степена стабилности различитих сегмента пословања банкарског сектора. Да би индикатори били упоредиви, потребно их је прво трансформисати односно стандардизовати, након чега се у

Банкарски сектор БиХ на крају 2018. године је адекватно капитализован. Основни капитал према укупном износу изложености ризику и регулаторни капитал према укупном износу изложености ризику на крају године износили су 16,5% и 17,5%, респективно. Највећи позитиван утицај на висину основног и регулаторног капитала имала је расподјела добити из претходне године у основни капитал, затим пренос резерви за кредитне губитке формираних из добити у основни капитал у случају три банке²⁶ те докапитализација коју су у 2018. години провеле

26 На основу одлуке скупштине акционара три банке су извршиле пренос формираних резерви за кредитне губитке у основни капитала у укупном износу од 191,6 милиона КМ.

четири банке у износу од 82,3 милиона КМ. Изузимајући четири банке које су у 2018. године исплатиле дивиденду из добити за 2017. годину (171,1 милиона КМ), остале банке су задржале добит из претходне године и повећале своје капиталне резерве у 2018. години. Укупан износ изложености ризику, који у складу с новим одлукама о израчунавању капитала²⁷ представља зброј изложености пондерисаних ризику за кредитни, тржишни, оперативни ризик, ризик намирења/слободне испоруке и ризик повезан с

великим изложеностима које произилазе из ставки у књизи трговања износи 19,2 милијарде КМ. Од укупне изложености ризику на изложености пондерисане кредитним ризику односи се 16,6 милијарди КМ или 86,5% укупне изложености ризику, изложености за тржишни ризик чине 304,7 милиона КМ или 1,6% укупне изложености ризику, а изложености ризику за оперативни ризик чине 2,3 милијарде КМ или 11,9% укупне изложености ризику.

27 Одлука о израчунавању капитала банке („Службене новине ФБиХ“, број 81/17) и Одлука о израчунавању капитала банака („Службени гласник РС“, број 74/17).

Текстни оквир 4: Израчун индикатора капитализованости у складу с новим законским и регулаторним оквиром

Почевши од четвртог квартала 2018. године, ЦББиХ компилира и дисеминира индикаторе капитализованости у складу с новим законским и регулаторним оквиром у области пословања и надзора банкарског сектора ФБиХ и РС, усвојеним током 2017. и 2018. године. Домаћи прописи у погледу регулаторних захтјева за одржавање капитализованости ускладили су се с директивама и прописима ЕУ (CRD IV и CRR 575) и оквиром Базела III те су усклађени између бх. ентитета. Индикатори који мјере адекватност капитала, основни капитал према укупном износу изложености ризику и регулаторни капитал према укупном износу изложености ризику, на нивоу система виши су у односу на исте израчунате према претходној методологији, што је у највећој мјери резултат примјене нижих пондера за изложености малих и средњих предузећа кредитном ризику, те примјене нижих пондера за изложености становништва

до висине од 250 хиљада КМ и осигураних изложености кредитном ризику. Иако су банке у обавези да, у складу са стандардизираним приступом, поред капиталних захтјева за кредитни ризик издвајају и капиталне захтјеве за оперативни и тржишни ризик, нижи капитални захтјеви за кредитни ризик у коначници резултирали су нижом вриједношћу укупне изложености ризику. С друге стране, главна промјена у обрачуна регулаторног капитала односи се на измјену основице за обрачун општих исправки вриједности за кредитни ризик, која је нижа у односу на претходну методологију. У складу са стандардизираним приступом опште исправке вриједности за кредитни ризик, које чине саставни дио допунског капитала обрачунавају се у висини од 1,25% укупне изложености за кредитни ризик, док су се по претходној методологији обрачунавали у висини од 1,25% од укупног ризика активе. С обзиром на то да обрачунате опште исправке вриједности за кредитни ризик сада имају нижу вриједност, укупан износ регулаторног капитала на нивоу система има нижу вриједност него што би имао да је израчунат у складу с претходном методологијом. Такође, измијењен је третман директних

ТО4.1: Упоредни приказ индикатора капитализованости по новој и претходној методологији, Q4 2018

Базел I	Основни капитал, милиони КМ	3.263
	Регулаторни капитал, милиони КМ	3.431
	Укупан ризик активе, милиони КМ	21.553
	Основни капитал према укупном ризику активе	15,1%
	CAR	15,9%
Базел III	Основни капитал, милиони КМ	3.159
	Регулаторни капитал, милиони КМ	3.358
	Укупан ризик активе, милиони КМ	19.158
	Основни капитал према укупном ризику активе	16,5%
	CAR	17,5%
Промјена у односу на претходну методологију	Основни капитал	-3,2%
	Регулаторни капитал	-2,1%
	Укупан ризик активе	-11,1%
	Основни капитал према укупном ризику активе	1,4
	CAR	1,6

Напомена: Вриједности индикатора капитализованости по Базел I методологији израчунате су на основу прелиминарних података за крај 2018. године, док су индикатори капитализованости по Базел III методологији израчунати на основу коначних ревидираних података за крај 2018. године.

или индиректних улагања банке у инструменте редовног основног капитала субјеката финансијског сектора, ако банка у том субјекту има значајно улагање. Оно према новом приступу представља одбитну ставку од редовног основног капитала^{28,29}.

Упоредни приказ индикатора капитализованости по новој и претходној методологији налази се у табели Т04.1.

Стопа адекватности капитала израчуната у складу с новом регулативом и оквиром Басела III на нивоу банкарског сектора виша је за 1,6 процентних поена, док је стопа основног капитала виша за 1,4 процентна поена у односу на податке према претходној методологији. Иако је на нивоу сектора стопа адекватности виша

у односу на претходну методологију, у случају појединих банака нови регулаторни захтјеви одразили су се на смањење CAR-а и стопе основног капитала. Ријеч је о банкама које имају повећан ниво рањивости у систему, те ће и у наредним периодима морати радити на јачању капиталне основе како би могле апсорбирати потенцијалне кредитне губитке који могу проишасти из високог нивоа кредитног ризика. Битно је напоменути да због методолошких измјена у обрачуна основног и регулаторног капитала, као и укупног износа изложености ризику, индикатори: Основни капитал према укупном износу изложености ризику и Регулаторни капитал према укупном износу изложености ризику за крај 2018. године одступају од вриједности исказаних у претходним периодима и стога нису успоредиви с ранијим периодима.

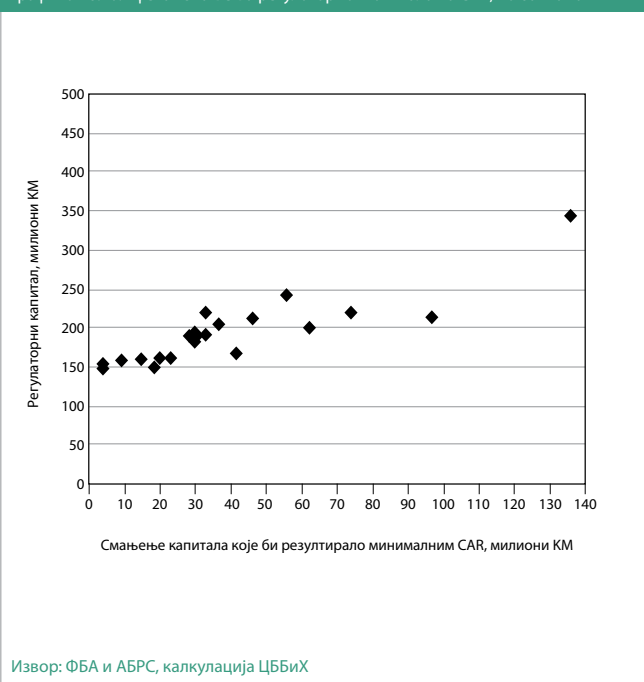
28 Према претходној методологији улози односно инвестиције банке у капитал других правних лица који су прелазили 5% висине основног капитала банке представљали су одбитну ставку од укупног капитала банке.

29 Банка има значајно улагање у субјект финансијског сектора ако посједује више од 10% инструмената редовног основног капитала које је тај субјект издао или ако је уско повезана с тим субјектом и посједује инструменте редовног основног капитала које је тај субјект издао.

Већина банака у систему је адекватно капитализована, изузимајући једну мању банку која на крају 2018. године није испуњавала регулаторни минимум адекватности капитала. У случају неколико мањих банака и релативно мала смањења регулаторног капитала угрозила би испуњавање прописаног нивоа адекватности капитала (графикон 6.10)³⁰. С друге стране, на графикону се уочава да би већина банака при непромијењеном нивоу ризичне активе могла поднијети значајно смањење регулаторног капитала прије него што би им се CAR спустио на доњу границу регулаторног минимума.

Сви индикатори квалитета активе наставили су тренд побољшања на нивоу банкарског сектора у 2018. години. Учешће неквалитетне у укупној активи на крају 2018. године износило је 6,27%, што представља снижење од 89 б.п. у односу на крај претходне године. Смањење неквалитетне активе у највећој мјери је резултат наставака процеса „чишћења“ биланса банака, односно трајног отписа активе процијењене као губитак и продаје неприходоносних пласмана. У 2018. години банке су отписале 135,4 милиона КМ активе и 9,8 милиона КМ камате процијењене као губитак. Највећи дио неквалитетне активе чине неквалитетна потраживања која су у 2018. години забиљежила смањење у износу од 117,8 милиона КМ (6,5%). Уз трајни отпис и продају неквалитетних кредита један дио побољшања квалитета

Графикон 6.10: Ефекат смањења регулаторног капитала на CAR, по банкама

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

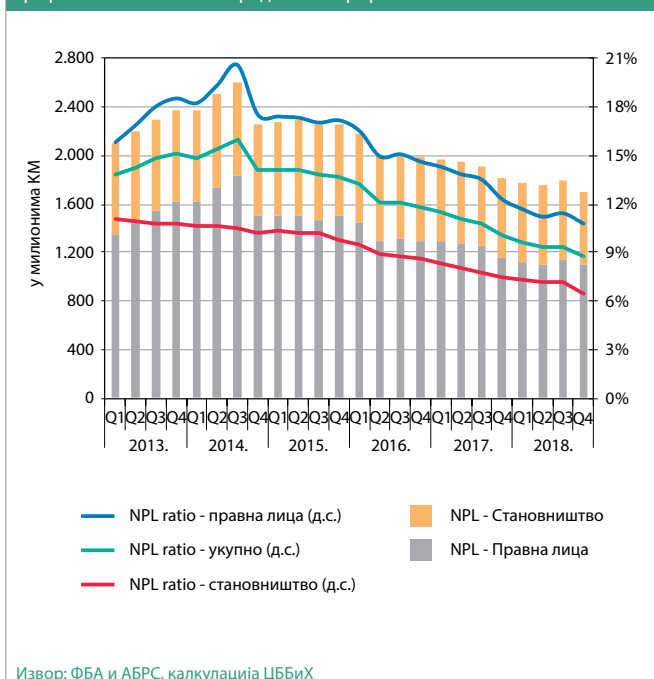
кредитног портфеља може се приписати опоравку неквалитетних потраживања, под утицајем благог привредног раста и олакшаних услова финансирања који се огледају у наставку тренда снижења пасивних каматних стопа. Према подацима из ЦРК, у току 2018. године 17,7 милиона КМ кредита физичких лица и 18,7 милиона КМ кредита правних лица је прешло из неквалитетних у квалитетна потраживања.

30 На графикону је приказано за колико би се требао смањити регулаторни капитал за сваку појединачну банку, уз укупни пондерисани ризик с краја 2018. године, да би се стопа адекватности капитала спустила на регулаторни минимум од 12%. Банка која не испуњава регулаторни минимум адекватности капитала није приказана на графикону.

Учешће неквалитетних у укупним кредитима на крају 2018. године износило је 8,77% и забиљежило је снижење од 1,28 процентних поена у односу на претходну годину. Поред смањења неквалитетних кредита, позитиван ефекат на индикаторе квалитета aktive имао је раст кредитне активности у 2018. години. Укупни кредити порасли су за 1,28 милијарди КМ (7,1%). Такође, покривености неквалитетних кредита резервисањима била је већа у односу на претходну годину. Просјечна покривеност неквалитетних кредита резервисањима на крају 2018. године на нивоу банкарског сектора износила је 77,4%, док је на крају претходне године стопа покривености неквалитетних кредита резервисањима за NPL износила 76,7%.

Кредитни ризик још увијек представља доминантан ризик у банкарском сектору БиХ. Учешће неквалитетних у укупним кредитима и даље је високо, нарочито у сегменту кредита пласираних правним лицима (графикон 6.11).

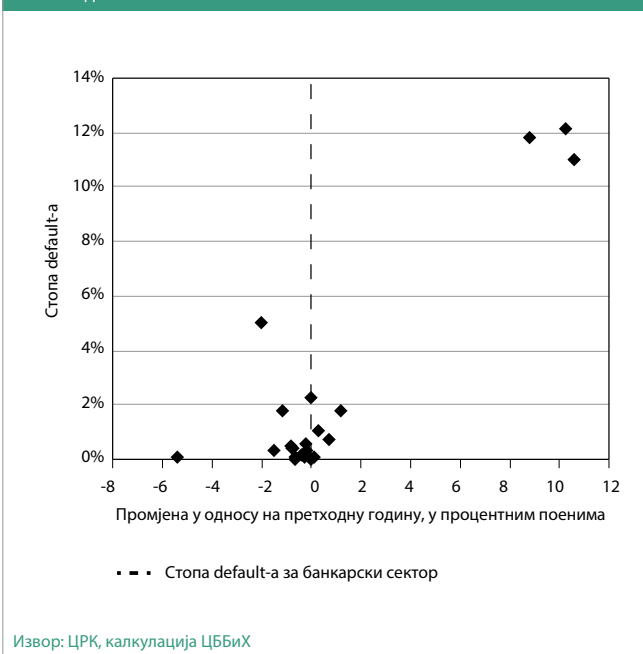
Графикон 6.11: Квалитет кредитног портфеља

У сегменту правних лица настављен је тренд смањења неквалитетних кредита, чему је као и у претходној години, у највећој мјери допринио трајни отпис неквалитетних потраживања. Иако је у сектору предузећа дошло до слабљења кредитног

ризика, анализом стопе defaulta по банкама, може се закључити да је у 2018. повећан ниво кредитног ризика у појединим банкама. Нарочито се истичу три банке у којима су стопе defaulta значајно порасле, док су остале банке у систему имале стопу defaulta на приближно истом или нижем нивоу у односу на претходну годину (графикон 6.12).

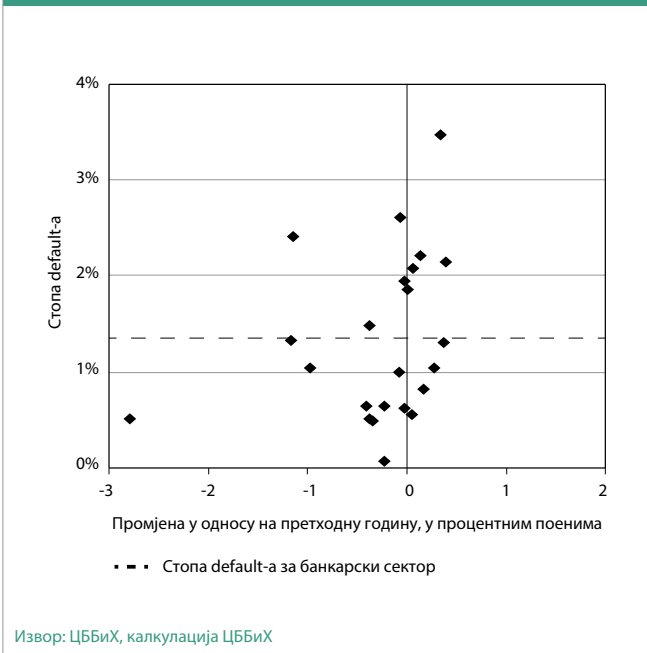
Графикон 6.12: Стопа default-a у сектору предузећа, по банкама у 2018. години

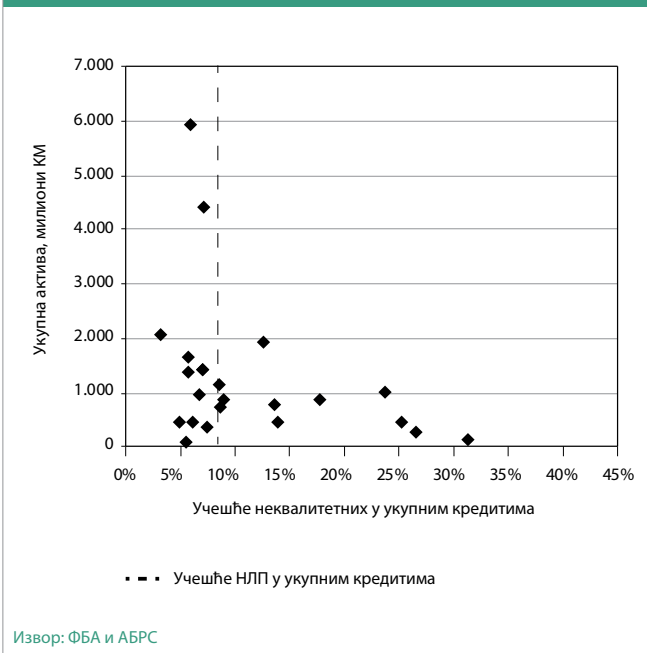
Неквалитетни кредити у сектору становништва наставили су тренд смањења и у 2018. години. Уз трајни отпис бољој квалитети кредитног портфеља допринио и учестало провођења репрограмирања кредита. Побољшању квалитете кредитног портфеља у сектору становништва допринио је и интензивнији раст кредитних пласмана него у претходној години. Посматрајући стопу defaulta по банкама, у већини банака се биљежи нижа стопа defaulta у односу на претходну годину (графикон 6.13). У банкама које имају највише учешће неквалитетних у укупним кредитима, интензитет погоршања квалитета кредита становништву у 2018. години и даље је јачи у односу на просјек банкарског сектора.

Учешће неквалитетних у укупним кредитима на крају 2018. године посебно је високо код четири банке у систему, у којима неквалитетни кредити чине више од 20% укупног кредитног портфеља (графикон 6.14).

Графикон 6.13: Стопа дефалт-а у сектору становништва, по банкама у 2018. години

Графикон 6.14: Учешће неквалитетних у укупним кредитима по банкама на крају 2018. године

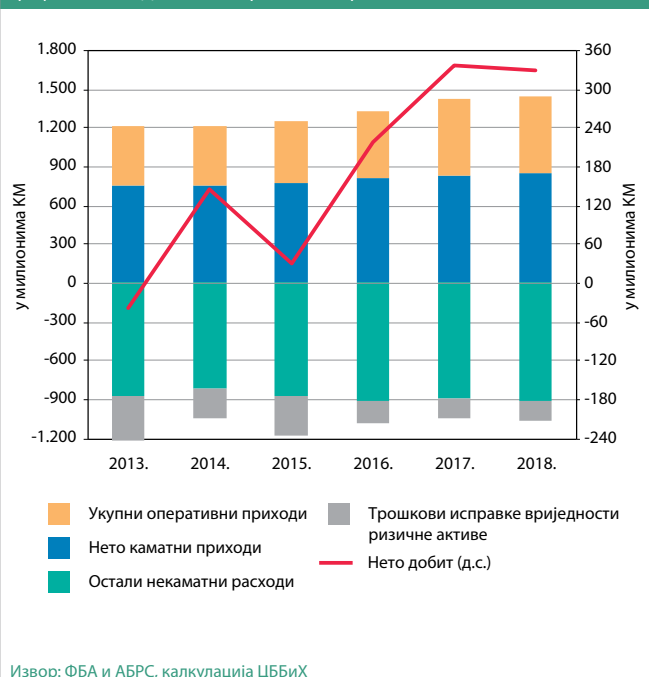

Иако је изложеност сектора нефинансијских предузећа и домаћинстава каматном ризику нижа него у претходној години, банке су и даље изложене индиректном кредитном ризику који може настати уколико дође до материјализације каматног ризика у ова два сектора. Подаци о новоодобреним кредитним пласманима сектору становништва и нефинансијских предузећа показују да је од укупних новоодобрених пласмана овим секторима у 2018. години, 57,2% одобрено уз промјенљиву каматну стопу, односно иницијални период фиксације каматне стопе до једне године. Учешће кредита с промјенљивом каматном

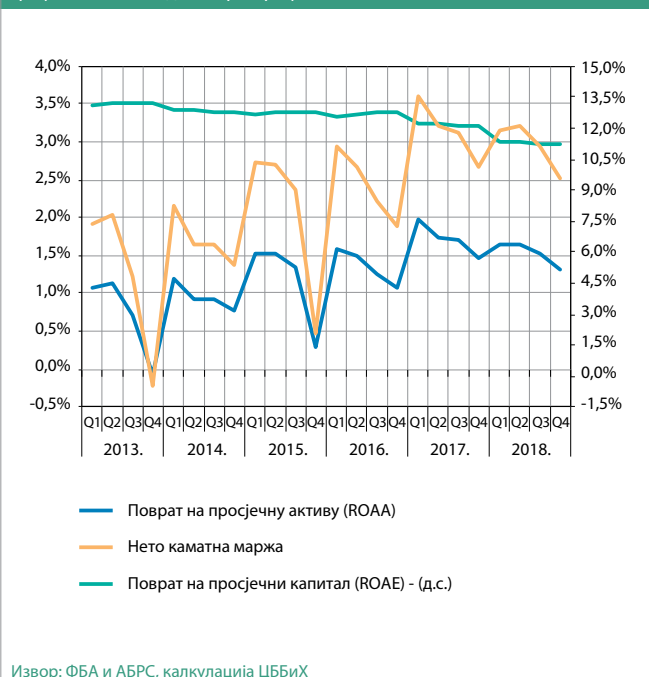
стопом у укупним новоодобреним кредитима становништва на крају 2018. године износило је 53,8% и забиљежило смањење од 1,79 процентних поена у односу на претходну годину. Учешће ових кредита у укупним новоодобреним пласманима сектору становништва наставило се смањивати пету годину за редом, из чега је видљиво да постоји већи опрез клијената у вези с преузимањем каматног ризика. Истовремено, банке су смањиле пласмане нефинансијским предузећима с промјенљивом каматном стопом односно иницијалним периодом фиксације каматне стопе до једне године за 17,8%, те учешће ових кредита у укупним новоодобреним кредитима износи 60,2% на крају 2018. године. Иако је дошло до смањења учешћа кредита с промјенљивом каматном стопом у укупним кредитима сектора становништва и приватних нефинансијских предузећа и даље се може оцијенити да је изложеност оба сектора каматном ризику врло висока, што индиректно може утицати на трансформацију каматног у кредитни ризик у банкарском сектору. Очекивани раст каматних стопа на међународним тржиштима повећао би трошкове финансирања за дужнике који имају уговорене кредите с варијабилном каматном стопом, што би могло узроковати кашњење у отплати једног дијела потраживања и погоршање квалитета кредитног портфеља у банкарском сектору.

Профитабилност банкарског сектора задржала се на високом нивоу, али је остварени поврат на просјечну активу и просјечни капитал нешто нижи у односу на претходну годину. Банкарски сектор БиХ на крају 2018. године исказао је нето добит у износу од 330,4 милиона КМ. Изузимајући двије банке које су забиљежиле губитак, остале банке у систему су пословале позитивно и исказале нето добит у износу од 376 милиона КМ. Највећи дио добити банкарског сектора и даље је сконцентрисан у неколико великих банака. Тако су двије највеће банке оствариле чак 55% укупне добити у сектору, док су четири најпрофитабилније банке генерисале 75,7% укупне нето добити банкарског сектора. У 2018. години банкарски сектор је остварио нешто више укупне приходе него у претходној години, те је као резултат виших исказаних некаमतних расхода забиљежено благо смањење добити у поређењу с истим периодом претходне године (графикон Г15). Остварени раст некаमतних расхода у највећој мјери забиљежен је под утицајем раста осталих пословних и директних трошкова у банкама, док су трошкови исправке вриједности ризична активе остали готово непромијењени у поређењу с истим периодом претходне године. Укупни приходи остварили су благи раст као резултат раста нето каматних прихода.

Графикон 6.15: Добит банкарског сектора

Графикон 6.16: Индикатори профитабилности

Кретање индикатора ROAA и ROAE указује да банкарски сектор у посљедње три године остварио стабилан поврат на просјечну активу и капитал, за разлику од ранијих периода када су услјед високих губитака остварених у појединачним банкама вриједности ових индикатора биле знатно волатилније (графикон Г16). Остварени поврат на просјечну активу и капитал у 2018. години је нижи него у претходној години, што је првенствено узроковано значајнијим растом просјечне активе и нешто блажим растом просјечног капитала у посматраном периоду.

Благи раст нето каматних прихода имао је позитиван утицај на профитабилност банака, али је због осјетлијег раста просјечне активе нето каматна маржа³¹ нижа него у претходној години. Овакво кретање индикатора забиљежено је углавном усљед значајнијег раста ликвидних ставки активе, које у правилу носе ниску или негативну каматну стопу³². Анализа структуре прихода банкарског сектора показује да је и у 2018. години настављен тренд пада каматних прихода, упркос забиљеженом расту кредитне активности. Укупни каматни приходи на крају године износили су 1,04 милијарде КМ и нижи су за 17 милиона КМ или 1,6% у односу на претходну годину. Смањење каматних прихода прије свега је резултат наставка пада каматних стопа на новоодобрене кредитне

пласмане. С друге стране, и даље повољни услови финансирања за банке у највећој мјери доприносе смањењу каматних расхода на нивоу банкарског сектора. Укупни расходи по каматама и остали слични расходи на крају 2018. године износили су 196,6 милиона КМ и нижи су за 32,8 милиона КМ или 14,3% у односу на исти период претходне године. Захваљујући континуираном смањењу пасивних каматних стопа и повећавању учешћа депозита на трансакционим рачунима и депозита по виђењу, на које банке исплаћују занемариво ниске каматне стопе, настављен је раст нето каматних прихода банкарског сектора. Истовремено, први пут након шест година заустављен је тренд раста оперативних прихода, који су у посљедњих неколико година генерисали значајан дио раста профитабилности у банкарском сектору. Тако је на крају 2018. године учешће нето каматних прихода у укупном приходу износило 58,83% и повећано је за 52 б.п. у односу на крај претходне године. Имајући у виду да су банке у великој мјери искористиле капацитете за генерисање оперативних прихода, лимитирана могућност значајнијег раста оперативних прихода, уз ниже нето каматне марже, које банке остварују у посљедње двије године, могла би у наредном периоду представљати ограничење даљњем расту профитабилности.

31 Нето каматна маржа је израчуната као омјер нето каматних прихода и просјечне активе.

32 Банке су по основу негативне накнаде коју ЦББиХ зарачунава комерцијалним банкама на средства изнад обавезне резерве у 2018. године платиле 5,8 милиона КМ, док су по истом основу у 2017. години платиле 4,4 милиона КМ.

Ликвидност банкарског сектора у БиХ се у току 2018. године задржала на високом нивоу, што је прије свега узроковано континуираним трендом повећања депозита (графикон 6.17). На крају 2018. године ликвидна средства су чинила 29,7% активе банкарског сектора, док је 44,7% краткорочне пасиве било покривено ликвидним средствима. Висока вриједност индикатора на нивоу система указују да банке могу поднијети значајан износ повлачења краткорочних средстава, прије него се суоче с проблемом ликвидности.

Графикон 6.17: Индикатори ликвидности

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Текстни оквир 5: Тестови на стрес

Резултати top-down тестова на стрес проведених у банкарском сектору БиХ, на основу података с краја 2018. године, указују да би се капитализованост на нивоу сектора задржала изнад регулаторног минимума од 12% чак и у снажнијем од два екстремна сценарија, који подразумева значајна погоршања у макроекономском окружењу у земљи и иностранству. Отпорност сектора темељи се на високом почетном нивоу стопе адекватности капитала, која на крају децембра 2018. године износи 17,5%, тренутној профитабилности банака те исказаним значајним нивоом отпорности на екстремне шокове двије највеће банке у систему, чија актива чини 35% укупне активе банкарског сектора.

ЦББиХ на кварталној основи проводи top-down тестове на стрес за банкарски сектор у земљи, који су један од главних алата за оцјену његове отпорности на потенцијалне шокове из макроекономског окружења и банкарског сектора. Тестирањем на стрес се процјењује способност како цјелокупног банкарског сектора тако и појединачних банака да поднесу потенцијалне губитке који би настали у случају материјализације претпостављених шокова.

С циљем процјене солвентности банкарског сектора, разматрана су три различита макроекономска сценарија – један базни и два екстремна сценарија. Сваки сценарио обухвата пројекције великог броја макроекономских и финансијских варијабли за период 2019. - 2021. година.

Основни сценарио је заснован на ММФ-овим пројекцијама кретања главних макроекономских индикатора, ЕЦБ-овим пројекцијама кретања на европским финансијским тржиштима те претпоставкама ЦББиХ о кретањима релевантних индикатора у економији БиХ, на основу континуираног праћења историјских трендова.

Два екстремна сценарија су развијена с циљем тестирања отпорности банкарског сектора у случајевима екстремних шокова различитог интензитета:

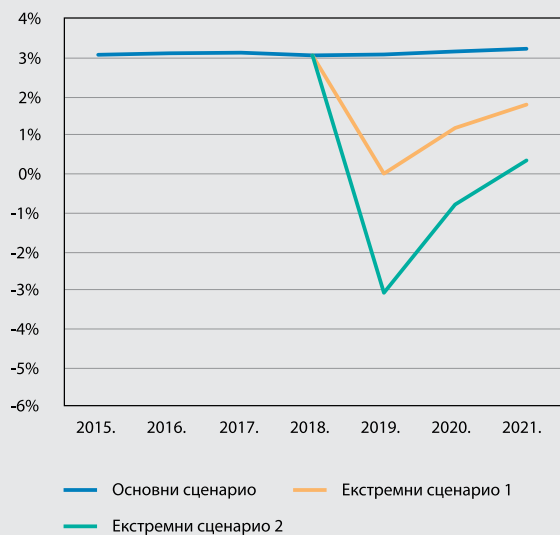
- Екстремни сценарио 1: умјерени екстремни сценарио осликава екстерни шок који је резултат даљег слабења економске активности у земљама еврозоне.
- Екстремни сценарио 2: веома снажан екстремни сценарио, екстерни ризици описани у умјереном екстремном сценарију су додатно појачани те су комбиновани са значајним растом трошкова екстерног финансирања банака услед погоршања сувереног рејтинга земље те даљим погоршањем финансијског здравља банака.

Квантификација ових сценарија у оквиру тестирања на стрес обухвата пројекције макроекономских и финансијских варијабли – као што су реални БДП, инфлација, каматне стопе у еврозони, дугорочне каматне стопе на кредите становништву и предузећима, цијене некретнина и кредитни раст. У оквир за тестирање на стрес имплементиран је и ефекат ризика међубанкарске заразе, који се базира на мрежној анализи прелијевања системских ризика у банкарском сектору БиХ. Ефекти овог ризика оцјењују се на

крају треће године теста на стрес, а с обзиром да међубанкарске изложености нису значајне, ови ефекти су изразито слаби и готово да не би имали утицај на стопу адекватности капитала на нивоу

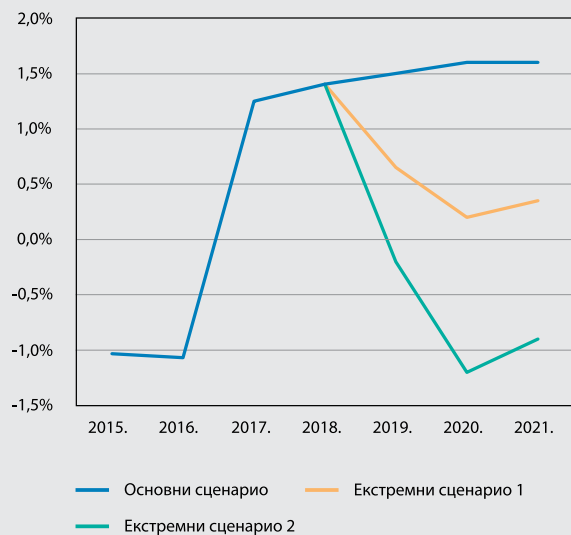
банкарског сектора. Графикоци од TO5.1 до TO5.6 приказују основне пројекције и претпоставке кориштене у сценаријима тестова на стрес.

Графикон TO5.1: Реални раст БДП-а

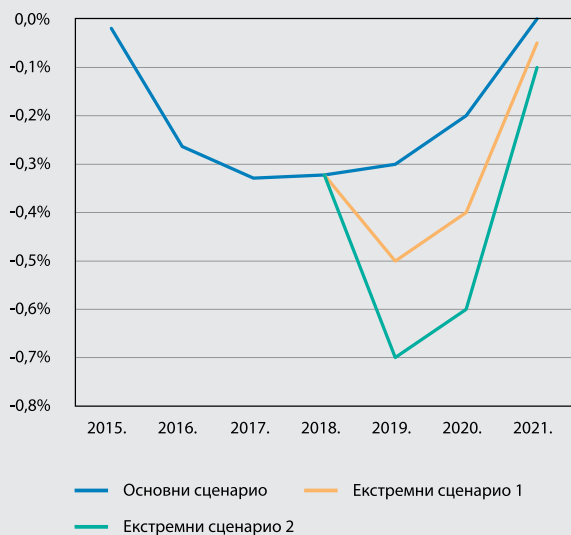
Извор: ЦББиХ

Графикон TO5.2: Стопа инфлације

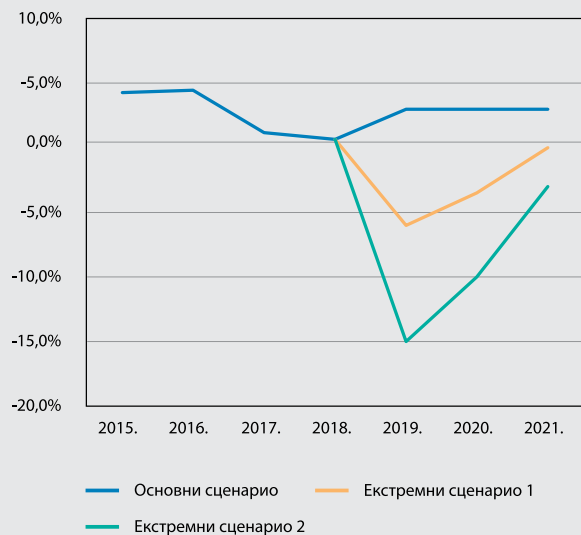
Извор: ЦББиХ

Графикон TO5.3M Euribor

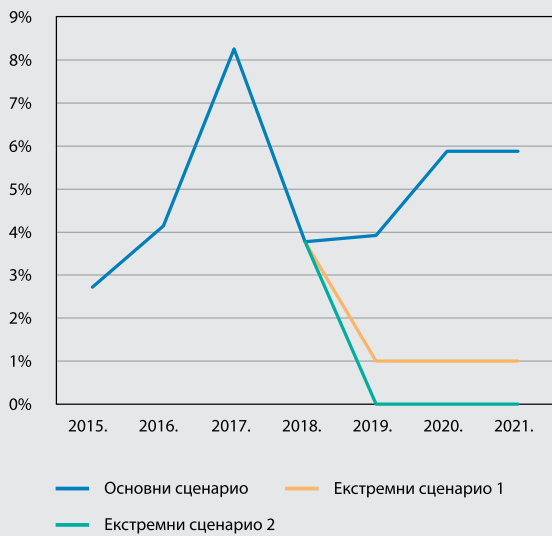
Извор: ЦББиХ

Графикон TO5.4: Раст цијена некретнина

Извор: ЦББиХ

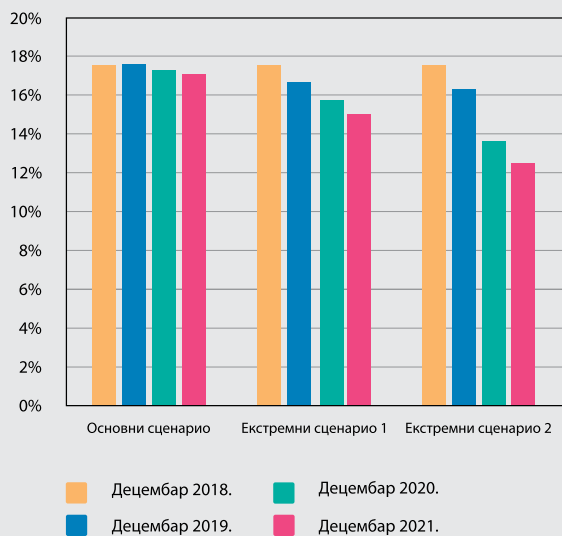
Графикон ТО5.5: Кредитни раст, предузећа

Извор: ЦББиХ

Утицај тестова на стрес на стопу адекватности капитала квантифициран је на основу почетног стања на дан 31.12.2018. У Екстремном сценарију 1 банкарски сектор је исказао смањење стопе адекватности капитала за 252 б.п. у 2021. години, док је у Екстремном сценарију 2 стопа адекватности капитала смањена за 505 б.п. у 2021. години (графикон ТО5.7).

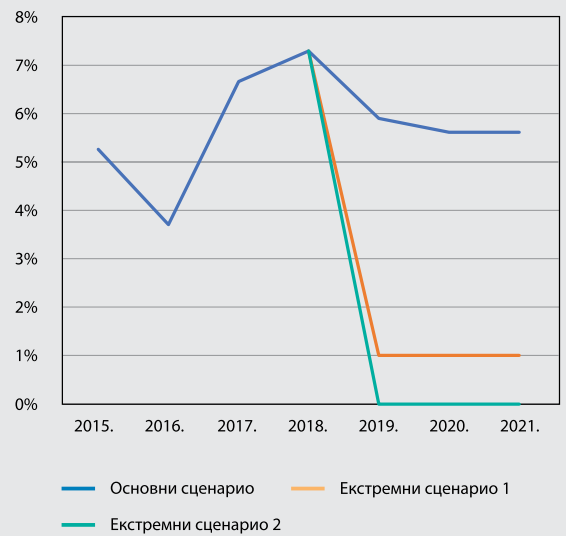
Графикон ТО5.7: Стопа адекватности капитала банкарског сектора

Извор: ЦББиХ

Иако резултати тестова на стрес указују да је банкарски сектор у целини отпоран на претпостављене шокове, у посљедњој години тестирања на стрес у Основном сценарију, двије банке би дошле у ситуацију да њихова стопа адекватности капитала падне испод минимално прописане регулаторне стопе (12%). Банке би морале

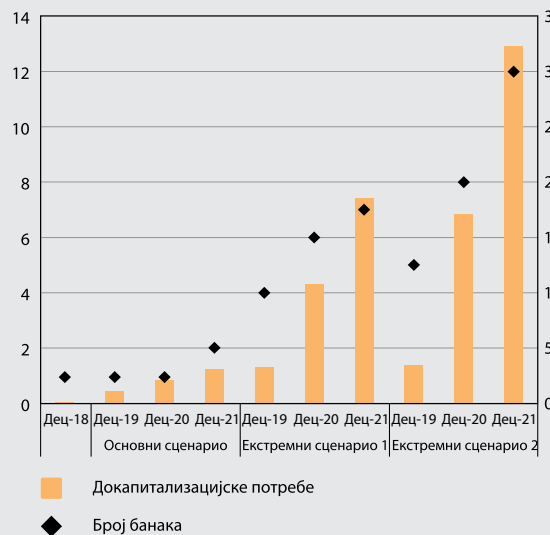
Графикон ТО5.6: Кредитни раст, становништво

Извор: ЦББиХ

ревидирати своје пословне моделе или осигурати додатни капитал у износу од 30,5 милиона КМ, да би на крају 2021. године поновно задовољавале регулаторне прописе.

Графикон ТО5.8: Број банака с недостајућим капиталом и докапитализацијске потребе

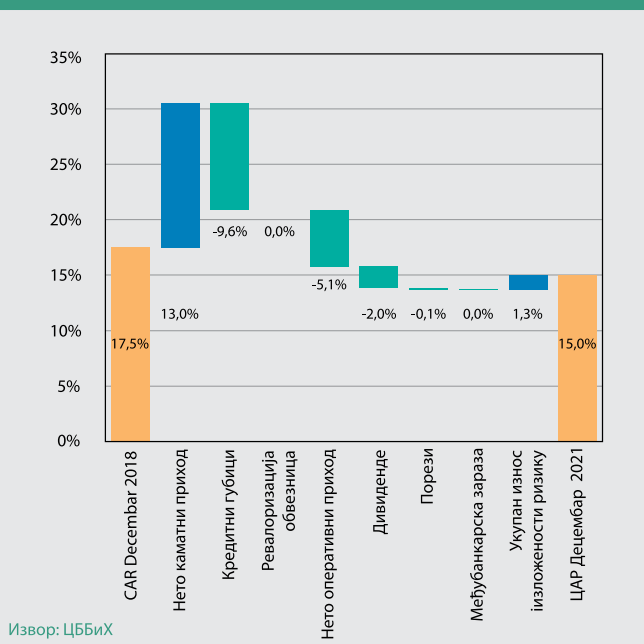
Извор: ЦББиХ

У екстремним сценаријима, банкарски сектор би забиљежио губитке који би значајније утицали на регулаторни капитал и пад стопе адекватности капитала. У Екстремном сценарију 1 стопа адекватности капитала на агрегираном нивоу би се смањила са почетних 17,5% на 15%. У овом сценарију би укупно седам банака дошло у ситуацију да им стопа адекватности капитала буде нижа од регулаторног минимума на крају периода у коме се врши тестирање. Укупни капитал, неопходан да би се стопе

адекватности капитала ових банака вратиле на регулаторни минимум од 12% у 2021. години, износио би 185,15 милиона КМ, што представља 0,6% БДП-а. У Екстремном сценарију 2, стопа адекватности капитала на агрегираном нивоу пала би на 12,5%, а укупно дванаест банака не би задовољило минимални прописани ниво стопе адекватности капитала. Укупне докапитализацијске потребе у овом сценарију износе 322,63 милиона КМ (1% БДП) (графикон Т05.8). И поред овако снажних шокова, претпостављених у тестовима на стрес, банкарски систем у цјелини би задржао стабилност. Овакви резултати, у одређеној мјери су и резултат значајне отпорности на шокове које су исказале двије највеће банке у сектору према величини aktive (35% учешћа у укупној активи банкарског сектора).

На графиконима Т05.9 и Т05.10 је приказан допринос појединих позиција биланса стања и успјеха на промјену стопе адекватности капитала на системском нивоу, кумулативно, у екстремним сценаријима, у периоду од краја 2018. до краја 2021. године.

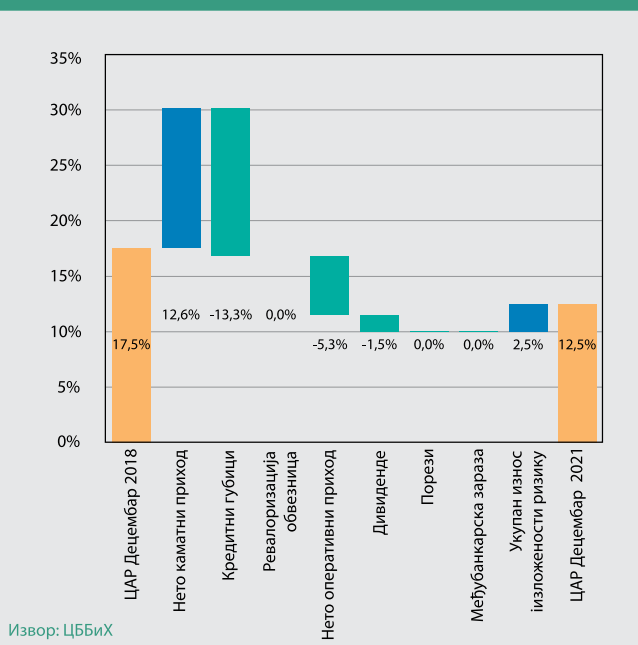
Графикон Т05.9. Утицај појединичних позиција на стопу адекватности капитала, Екстремни сценарио 1

Кредитни ризик представља најзначајнији ризик у бх. банкарском сектору. Резултати тестова на стрес указују да је квалитет кредитног портфеља веома осјетљив на промјене у макроекономским условима. На пад стопе адекватности капитала у трогодишњем периоду доминантан утицај имају губици по основу раста резервисања услед погоршања квалитета кредитног портфеља.

Основну мјеру кредитног ризика представља индикатор – учешће неквалитетних у укупним кредитима. У основном сценарију, услјед наставка опоравка у макроекономском

Графикон Т05.10. Утицај појединичних позиција на стопу адекватности капитала,

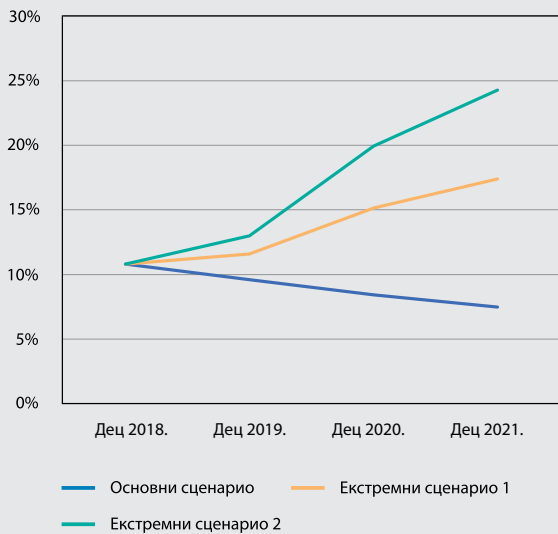
окружењу учешће неквалитетних кредита у укупним кредитима наставља благи пад у периоду 2019. – 2021. година, с тим да ће пад бити нешто јачег интензитета у сектору предузећа у односу на сектор становништва.

У екстремним сценаријима доћи ће до значајног раста нивоа неквалитетних кредита, као и учешћа неквалитетних у укупним кредитима, како у сектору предузећа тако и у сектору становништва. Посљедишно, банке ће морати значајно повећати резервисања за кредитни ризик, што ће се одразити на њихову профитабилност. На графиконима од Т05.11 до Т05.13 приказан је квалитет кредитног портфеља по годинама и сценаријима.

Графикон Т05.11: Неквалитетни кредити и учешће неквалитетних у укупним кредитима

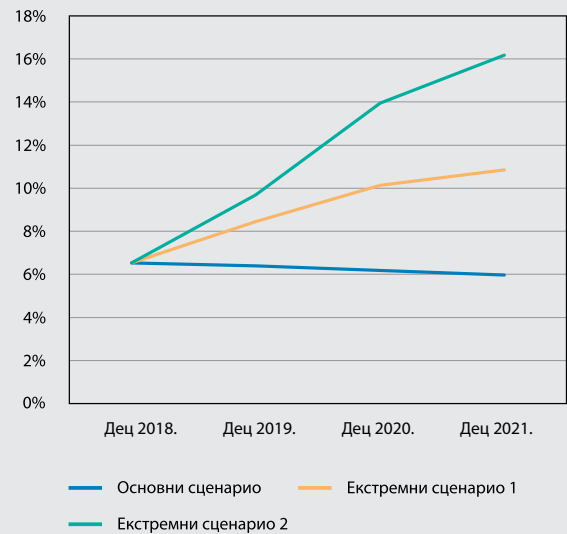

Графикон ТО5.12: Учешће некавалитетних у укупним кредитима предузећа

Извор: ЦББиХ

Графикон ТО5.13: Учешће некавалитетних у укупним кредитима становништву

Извор: ЦББиХ

6.2 Небанкарски финансијски сектор

Иако је у небанкарском сектору остварен раст активе у свим сегментима и даље је занемариво мало учешће небанкарских финансијских институција у укупној активи финансијских посредника. Највећи и најзначајнији сегмент небанкарског финансијског сектора су друштва за осигурање и реосигурање, која су у 2018. години забиљежила скромнији раст премијских прихода и билансне суме у односу на претходну годину. Актива небанкарског финансијског сектора у 2018. години забиљежила је раст од 277,7 милиона КМ, али је њено учешће у финансијском сектору смањено са 11,7% на 11,5% (табела 6.1).

У 2018. години настављен је раст кредитне активности и билансе суме те је забиљежено повећање профитабилности микрокредитног сектора. На крају 2018. године у БиХ је пословало 25 микрокредитних организација (МКО), од чега 14 микрокредитних фондација и 11 микрокредитних друштава. У току 2018. године основано је једно ново МКО, а једна микрокредитна фондација изгубила је дозволу за рад. Укупна актива микрокредитног сектора на крају 2018. године већа је за 98,8 милиона КМ или 12,53% у односу на 2017. годину, док су кредити забиљежили раст од 13,8% (табела 6.3). Раст кредитне активности забиљежен је у већини МКО, али поједине мање МКО и даље се суочавају с недостатком извора финансирања те биљеже контракцију билансне суме. Од укупног износа микрокредита 97,6%

је пласирано физичким лицима, од чега је највећи дио одобрен за финансирање сектора пољопривреде (33,7%). На пласмане за услужне дјелатности отпада 16% микрокредита физичким лицима, након чега слиједе кредити за стамбене потребе (15,3%).

Табела 6.2: Поједностављени биланс стања микрокредитних организација - у милионима КМ -

	Актива		Пасива	
	2017.	2018.	2017.	2018.
Новчана средства и пласмани другим банкама	60,0	74,7		
Кредити	624,0	710,1	Обавезе по узетим кредитима	397,8 462,3
Резерве за кредитне губитке	-5,0	-5,1	Капитал	352,8 383,3
Остала актива	109,6	107,8	Остале обавезе	38,1 41,9
УКУПНО	788,7	887,5	УКУПНО	788,7 887,5

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

У МКО сектору у 2018. години није било значајнијих промјена у нивоу ризичног портфеља, а захваљујући значајнијем расту кредитних пласмана учешће ризичног портфеља у укупном портфељу ниже је у односу на претходну годину. Од укупног кредитног портфеља 1,97% или 14 милиона КМ кредита имало је кашњење у отплати, што је на нивоу претходне године. Резервисања за кредитне губитке на крају 2018. године износила су 5,1 милион КМ и биљеже повећање од 2,7% у односу на крај претходне године. Стопа резерви за кредитне губитке на нивоу сектора износила је 0,72% и смањила

се за 8 базних поена у односу на претходну годину. Ванбилансна евиденција, коју у највећем дијелу чине отписана потраживања на крају 2018. године износила је 148,9 милиона КМ и нижа је за 0,8% у односу на претходну годину те чини 21% кредитног портфеља.

У структури пасиве, обавезе по узетим кредитима које представљају основни извор средстава МКО износе 462,3 милиона КМ те биљеже раст од 16,2% у односу на претходну годину. Укупни капитал сектора на крају 2018. године износи 383,3 милиона КМ и биљежи повећање за 30,5 милиона КМ (8,6%) у односу на претходну годину. На повећање укупног капитала микрокредитног сектора најзначајнији утицај је имало повећање вишка прихода над расходима микрокредитних фондова (11,7 милиона КМ) те повећање нераспоређене добити микрокредитних друштава (15 милиона КМ) по основу исказане добити текућег извјештајног периода. Поред тога, забиљежено је повећање основног капитала као резултат докапитализације четири микрокредитна друштва и уплате оснивачког капитала код једног микрокредитног друштва.

Микрокредитни сектор је на крају 2018. године остварио позитиван финансијски резултат у висини од 32,1 милион КМ и забиљежио пораст профитабилности у износу од 5,2 милиона КМ у односу на претходну годину. Већина МКО исказала је позитиван финансијски резултат, с изузетком два микрокредитна друштва која су исказала губитак у пословању (628 хиљада КМ) и три микрокредитне фондове које су исказале мањак прихода над расходима (696 хиљада КМ). Укупни приходи сектора наставили су биљежити раст као резултат ослјетнијег раста каматних прихода (14,7 милиона КМ или 12,9%), чему у највећој мјери доприносе изразито високе каматне стопе. Просјечна пондерисана ефективна каматна стопа на укупне кредите у ФБиХ у 2018. години је износила 24,13%, а у РС 24,62%. Нарочито су високе ефективне каматне стопе на краткорочне кредите које су у 2018. години додатно повећане и у ФБиХ и у РС. Истовремено, оперативни приходи сектора биљеже смањење у износу од 0,6 милиона КМ (5,7%) у односу на претходну годину.

Укупни расходи микрокредитног сектора износили су 117 милиона КМ и забиљежили су повећање од 9,5% у односу на претходну годину. Пораст укупних

расхода забиљежен је под утицајем раста оперативних трошкова, који у највећем дијелу чине трошкови плата и доприноса. Ови трошкови већи су за 9,8% у односу на 2017. годину, што је углавном резултат повећања броја запослених у микрокредитном сектору. Истовремено, забиљежено је смањење трошкова резервирања за кредитне и друге губитке од 4,6% у односу на претходну годину.

У 2018. години забиљежено је повећање билансне суме и обима пословања у лизинг сектору као резултат снажнијег раста који је остварило једно друштво, док у остатку сектора нису забиљежене значајније промјене у пословању у односу на претходну годину. На крају 2018. године дозволу за рад имало је 7 лизинг друштава те је у току 2018. године дозволу за рад добило једно лизинг друштво. Укупна актива лизинг сектора износила је 297,2 милиона КМ и забиљежила је повећање за 37 милиона КМ (14,2%) у односу на претходну годину. Раст билансе суме остварила су два лизинг друштва у износу од 47,5 милиона КМ, док су четири лизинг друштва забиљежила пад билансне суме у износу од 12,3 милиона КМ у односу на претходну годину. На финансијски лизинг односи се 88% вриједности уговора о лизингу, а на послове оперативног лизинга преосталих 12%. Вриједност новозакључених уговора финансијског и оперативног лизинга у 2018. износила је 192,7 милиона КМ, што је за 32,2% више у односу на исти период претходне године. Укупна нето потраживања по основу финансијског лизинга износе 214,7 милиона КМ и чине 72,2% укупне активе у 2018. години. Формиране резерве за губитке по финансијском лизингу на крају 2018. године износиле су 0,9 милиона КМ и мање су за 1,2 милиона КМ или 56,8% у односу на претходну годину. Смањење формираних резерви за губитке указује да у 2018. години није забиљежено погоршања квалитета кредитног портфеља.

Сектор лизинга је на крају 2018. године остварио позитиван финансијски резултат у износу од 3,3 милиона КМ. Три лизинг друштва исказала су губитак у износу од 2,4 милиона КМ (од којих једно није било тржишно активно), а четири друштва исказала су добит у износу од 5,7 милиона КМ. У поређењу с претходном годином, само је друштво које је значајно повећало тржишно учешће остварило раст профитабилности, док остала друштва која су пословала позитивно биљеже смањење профитабилности.

Тржиште осигурања наставило је биљежити раст премијских прихода и билансне суме у 2018. години. На тржишту осигурања у БиХ у 2018. години пословало је 26 друштава за осигурање и једно друштво за реосигурање. У 2018. години основано је једно ново осигуравајуће друштво и извршено је припајање два друштва другим осигуравајућим друштвима. Укупна обрачуната премија у 2018. години износила је 713,1 милион КМ и у односу на исти период прошле године биљежи повећање од 4,4%. Иако је забиљежен раст премије и у 2018. години, учешће премије у укупном БДП-у остало је готово на истом нивоу као и претходне године (2,18% БДП-а). Од укупне обрачунате премије, на неживотна осигурања се односи 79,9%, односно 569,8 милиона КМ. Најзначајније учешће у укупној премији осигурања и даље има осигурање од аутомобилске одговорности (преко 50%). Обрачуната премија на животна осигурања је износила 143,3 милиона КМ и забиљежила је повећање од 2,9% у односу на претходну годину, али је учешће у укупној премији осигурања смањено на ниво од 20,1%. Укупне бруто исплаћене штете износе 279,3 милиона КМ и чине 39,2% укупне обрачунате премије.

Према подацима ЦББиХ, осигуравајућа друштва су на крају 2018. године држала на рачунима комерцијалних банака, у различитим формама, депозита 32,5% укупне активе. И док депозити код комерцијалних банака биљеже благо смањење учешћа у активи осигуравајућих друштава, настављен је тренд раста учешћа владиних хартија од вриједности у структури активе овог сектора. Инвестиције сектора осигурања у владине хартије од вриједности на крају 2018. године износиле су 326,2 милиона КМ и забиљежиле раст од 8,4% у односу на претходну годину, а учешће владиних хартија од вриједности у укупној активи осигуравајућих друштава на крају године износило је 17%.

Скроман раст премије осигурања као и смањење учешћа животног осигурања у укупној премији које је забиљежено у 2018. години указују да није дошло до побољшања општих економских услова у БиХ, који су и даље лимитирајући фактор развоја тржишта осигурања у БиХ. Низак ниво плата и континуирано високе стопе незапослености, кључни су разлог слабе заступљености добровољних врста осигурања,

што представља ограничавајући фактор јачању инвестиционог потенцијала сектора осигурања.

У 2018. години дозволу за рад имало је 36 инвестиционих фондова, од чега 17 у ФБиХ и 19 у РС. Од укупно 36 инвестиционих фондова, 23 су отворени инвестициони фондови, док су 13 фондова затворени инвестициони фондови. У току 2018. године у РС завршен је процес трансформације затворених инвестиционих фондова у отворене фондове. Укупно 10 затворених мјешовитих/акционарских инвестиционих фондова се преобликовало у отворене акционарске/новчане инвестиционе фондове с јавном понудом. Нето вриједност имовине инвестиционих фондова на крају 2018. године износила је 887,3 милиона КМ и забиљежила је повећање за 40,4 милиона КМ (4,8%) у односу на крај претходне године. Већи број фондова још увијек биљежи смањење нето имовине као резултат смањења тржишне вриједности хартија од вриједности из портфеља фондова те је повећању укупне вриједности нето имовине инвестиционих фондова у 2018. години највише допринијело оснивање првог обвезничког фонда³³, чија је вриједност нето имовине на крају године износила 52,1 милион КМ.

Укупан промет на бх. берзама у 2018. години наставио је биљежити смањење трећу годину заредом, а вриједност промета износи 716,4 милиона КМ. Од укупног промета на Сарајевској берзи (SASE) остварено је 288,2 милиона КМ, односно 40,2%, а на Бањалучкој берзи (BLSE) 428,2 милиона КМ или 59,8%. Вриједност укупно оствареног промета на бх. берзама у 2018. мања је за 29,7%, док су годишње стопе пада промета на SASE и BLSE износиле 45,9% и 12,1% респективно. У 2018. години забиљежено је значајно смањење берзанске активности на примарном тржишту, с обзиром на то да је сектор владе као главни покретач активности у овом сегменту тржишта у великој мјери смањено интензитет задуживања на домаћем тржишту капитала (детаљније у поглављу Влада). Посљедично, забиљежен је пад промета на обје бх. берзе. Укупна тржишна капитализација у БиХ на крају 2018. године мања је у односу на претходну годину, што је резултат забиљеженог смањења тржишне капитализације на BLSE у износу од 393,9 милиона КМ (9,8%) и смањења тржишне капитализације на SASE у износу од 57,9 милиона КМ (1,1%) у односу на крај 2017. године.

33 Raiffeisen EURO BOND отворени инвестициони фонд с јавном понудом добио је дозволу за рад 19.04.2018. године.

7. Финансијска инфраструктура

7.1. Платни системи

Централна банка БиХ је у 2018. години извршавала своју законску обавезу одржавања одговарајућих платних система. Платни промет се одвијао неометано кроз системе жиро клиринга и бруто поравнања у реалном времену (БПРВ). Одржавани су Централни регистар кредита (ЦРК) и Јединствени регистар рачуна пословних субјеката (ЈРРПС), а реализација трансакција путем међународног клиринга плаћања с иностранством се одвијала несметано.

У току 2018. године забиљежен је раст броја трансакција као и укупне вриједности свих трансакција кроз платне системе жиро клиринга и БПРВ-а. Укупна вриједност међубанкарских трансакција у платном промету је повећана за 6,7% али је стопа повећања мања у односу на 2017. годину када је износила 8,9%. Укупан број трансакција у 2018. је већи за 3% у односу претходну годину, а подршка расту броја трансакција пружена је увођењем додатног, четвртог дневног поравнања у жиро клиринг систему у 2017. години, чиме је правним и физичким лицима омогућена чешћа реализација њихових платних налога у току дана.

Првих десет банака у БиХ по обиму трансакција је у 2018. години учествовало у укупном броју БПРВ и жиро клиринг међубанкарских трансакција са 72,69%, што је повећање у односу на 2017. годину када је ово учешће износило 71,25%. Првих десет банака је такође повећало учешће у укупној вриједности трансакција са 74,76% у 2017. на 75,67% у 2018. години.

Раст вриједности укупних трансакција у платном промету у 2018. години и бржа циркулација новца довела је до смањења броја дана који су потребни да би се извршиле трансакције у вриједности годишњег номиналног БДП (табела 7.1). Иако је током 2018. године број унутарбанкарских трансакција смањен за 14% а међубанкарских повећан за 4% у односу на исти период прошле године, унутарбанкарске трансакције су остале и даље доминантне у односу на укупан број трансакција са 58% (42,3 милиона трансакција), док је учешће међубанкарских трансакција 42%. Вриједност унутарбанкарских трансакција у 2018. години је износила 115,4 милијарде КМ или 53%, док је вриједност међубанкарских трансакција износила 102,7 милијарди КМ или 47%.

Табела 7.1: Трансакције у међубанкарском платном промету

Година	Укупан број трансакција, у милионима	Укупан промет, милиони КМ	Просјечни дневни промет, милиони КМ	БДП/ просјечан дневни промет
2005.	22,9	36.195	140,3	122
2006.	24,9	47.728	185,0	104
2007.	28,4	60.193	234,2	93
2008.	29,6	70.345	272,7	91
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83

Извор: ЦББиХ, БХАС, калкулација ЦББиХ

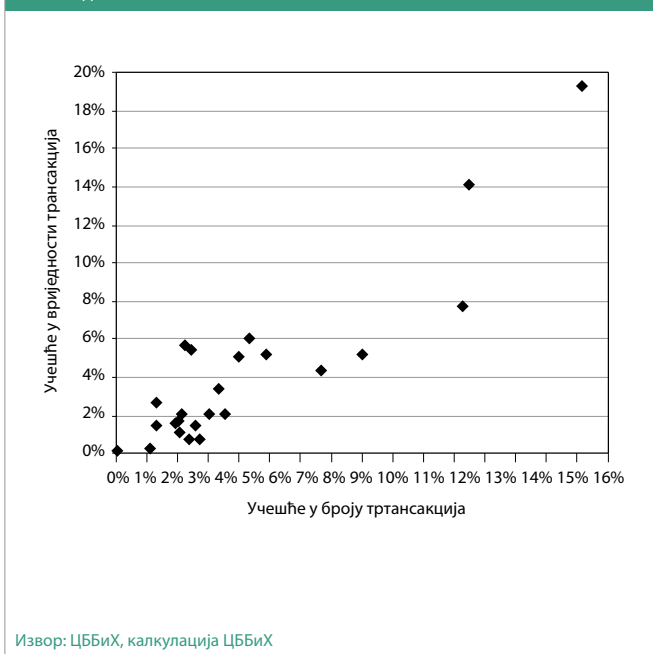
Табела 7.2: Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (НН)

Период	Све банке		10 банака са највећим учешћем	
	Број трансакција	Вриједност трансакција	Број трансакција	Вриједност трансакција
Децембар 2008.	693	908	1.271	1.381
Децембар 2009.	651	989	1.233	1.413
Децембар 2010.	651	903	1.256	1.346
Децембар 2011.	626	836	1.230	1.287
Децембар 2012.	638	844	1.278	1.295
Децембар 2013.	654	810	1.337	1.378
Децембар 2014.	660	778	1.350	1.310
Децембар 2015.	689	810	1.314	1.305
Децембар 2016.	690	822	1.307	1.322
Децембар 2017.	725	853	1.320	1.349
Децембар 2018.	738	869	1.344	1.335

Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

У табели 7.2. приказане су вриједности Herfindahl-Hirschmanovog индекса (HHI³⁴) који илуструје концентрацију укупног броја и вриједности међубанкарских трансакција у платном промету. Приказане вриједности индекса израчунате су за све банке у оба платна система (жироклиринг и БПРВ), а на основу података о њиховом учешћу у укупном броју и вриједности међубанкарских трансакција. За све банке учеснице платног промета концентрација мјерена овим индексом је већа у односу на претходну годину. Иако се већина међубанкарског платног промета одвија између мањег броја великих банака, вриједности HHI индекса указују на умјерену концентрацију међубанкарских платних трансакција и непостојање системских ризика у платним системима. Забиљежена је мања вриједност у HHI индексу који мјери концентрацију вриједности трансакција код десет банака с највећим учешћем, што указује на благо смањење концентрације вриједности трансакција код великих банака, иако се концентрација њиховог броја трансакција појачава.

Графикон 7.1: Учешће банака у међубанкарском платном промету у 2018. години

Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

На графикону 7.1. приказано је појединачно учешће свих банака у укупном броју и вриједности међубанкарских трансакција за 2018. годину. Банка с највећим учешћем у међубанкарском платном промету у 2018. години чини 19,26% укупне вриједности или

15,17% укупног броја свих трансакција, док првих пет банака с највећим учешћем чине 52,89% укупне вриједности трансакција.

ЦББиХ је у 2018. години наставила одржавати ЦРК, који је током године на дневној основи подацима ажурирало 26 банака (23 банке с дозволом за рад, двије банке које су у ликвидацији и још имају активна потраживања те Развојна банка ФБиХ), 30 микрокредитних организација те 19 лизинг компанија и осталих институција. У односу на 2017. годину, број приступних тачака је знатно повећан, а промјена је највише узрокована повећањем броја у комерцијалним банкама, које су и даље далеко најзначајнији корисници информација похрањених у ЦРК.

У циљу унапређења платних система ЦББиХ је у 2018. години донијела нову Одлуку о Јединственом регистру рачуна пословних субјеката у БиХ (ЈРРПС) и извршила надоградњу постојећег регистра трансакционих рачуна пословних субјеката у БиХ на нову платформу и с новим функционалностима. Ради се о регистру свих рачуна пословних субјеката који платни промет у БиХ обављају преко рачуна отворених у банкама и ЦББиХ. Овај регистар је у примјени од октобра 2018. године и у њему се налазе сви рачуни пословних субјеката, док је до сада садржавао само трансакционе рачуне. ЈРРПС ће првенствено користити комерцијалним банкама, порезним органима, органима управе, органима за провођење закона те осталим нивоима власти приликом откривања финансијских структура и трансакција које компаније и појединци могу искористити на незаконит начин, нпр. за избегавање плаћања пореза, прање новца и сл. Регистар ће, такође, пружати информације свим правним и физичким лицима која наплату својих потраживања морају тражити принудним путем преко овлашћених институција.

Међународни клиринг плаћања између банака из БиХ и Републике Србије настављен је и у 2018. години те је кроз систем извршено укупно 10.853 платних налога чија је вриједност била 224,1 милион евра. Вриједност трансакција је знатно већа у односу на 2017. годину, чак за 30,20%, док је број налога већи

34 HHI је мјера концентрације и рачуна се као сума квадрата појединачних учешћа у посматраном сегменту. Индекс испод 1.000 поена указује на неконцентрисаност, од 1.000 до 1.800 поена умјерену, од 1.800 до 2.600 поена на високу концентрацију, преко 2.600 се сматра веома високом концентрацијом до максималних 10.000 када је концентрација монополска.

за 2,37%, што указује на активно кориштење ове платформе за поравнање платних трансакција.

7.2. Регулаторни оквир

Након што су у 2017. години усвојени сетови закона којима се регулише пословање банака у БиХ и на тај начин проведене реформе у финансијском сектору БиХ, као и закони о измјенама и допунама закона о агенцијама за банкарство, њихова примјена као и доношење подзаконских аката настављено је у 2018. и првој половини 2019. године.

Агенције за банкарство су у току 2018. године континуирано радиле на унапређењу постојећег регулаторног оквира за рад банака и других финансијских организација те на доношењу нових подзаконских аката. Ступањем на снагу нових банкарских регулатива, ступио је на снагу и нови оквир извјештавања за банке (COREP), а 2018. година је утврђена као период паралелног извјештавања према ранијем регулаторном оквиру и новом COREP извјештавању. У првој половини 2019. године усвојене су одлуке о управљању кредитним ризиком и утврђивању очекиваних кредитних губитака којом се прописују правила за управљање кредитним ризиком, начин распоређивања изложености у нивое кредитног

ризика и утврђивање очекиваних кредитних губитака, те прихватљив колатерал за потребе утврђивања очекиваних кредитних губитака и ограничења највеће допуштене изложености у односу на признати капитал. Доношењем ових одлука, које ће бити у примјени од 01.01.2020. године, у значајној мјери је комплетиран кључни сет регулаторних прописа. Такође, за наставак хармонизације регулаторног оквира изузетно је важно и доношење новог закона о осигурању депозита БиХ који би требао да осигура бољу заштиту депонената и пропише обавезу чланства у програму осигурања депозита за сваку нову банку која добије дозволу за рад. Приједлог овог закона је упућен у парламентарну процедуру, али још увијек није усвојен.

У оквиру подршке борби против прања новца и превенцији финансирања тероризма Европска унија финансира трогодишњи пројекат за БиХ у вриједности од два милиона евра. Пројекат је омогућио свеобухватну анализу кривичног законодавства у БиХ, при чему су кориштени поступци евалуације Moneyvala те нова методологија Организације за контролу и спречавање прања новца (FATF), која представља међународно признате стандарде у борби против прања новца и финансирања тероризма.

**ИЗВЈЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОЈ
СТАБИЛНОСТИ ЗА 2018. ГОДИНУ**

Статистички додатак

Табела А1: Промјене сувереног рејтинга

Држава	Датум промјене	Standard & Poor's рејтинг		
		Дугорочни	Изглед	Краткорочни
Грчка	до 2009	А	Стабилан	А-1
	09.01.2009	А	Негативан, посматрање	А-1
	14.01.2009	А	Стабилан	А-2
	07.12.2009	А	Негативан, посматрање	А-2
	16.12.2009	БББ+	Негативан, посматрање	А-2
	16.03.2010	БББ+	Негативан	А-2
	27.04.2010	ББ+	Негативан	Б
	02.12.2010	ББ+	Негативан, посматрање	ББ+
	29.03.2011	ББ-	Негативан, посматрање	Б
	09.05.2011	Б	Негативан, посматрање	Ц
	13.06.2011	ЦЦЦ	Негативан	Ц
	27.07.2011	ЦЦ	Негативан	Ц
	05.02.2012	ЦЦЦ	Стабилан	Ц
	27.02.2012	СД	НМ	СД
	02.05.2012	ЦЦЦ	Стабилан	Ц
	07.08.2012	ЦЦЦ	Негативан	Ц
	05.12.2012	СД	-	СД
	18.12.2012	Б-	Стабилан	Б
	28.01.2015	Б-	Негативан, посматрање	Б
	15.04.2015	ЦЦЦ+	Негативан	Ц
22.01.2016	Б-	Стабилан	Б	
19.01.2018	Б	Позитиван	Б	
25.06.2018	Б+	Позитиван	Б	
Ирска	до 2009	ААА	Стабилан	А-1+
	09.01.2009	ААА	Негативан	А-1+
	30.03.2009	АА+	Негативан	А-1+
	08.06.2009	АА	Негативан	А-1+
	24.08.2010	АА-	Негативан	А-1+
	23.11.2010	А	Негативан, посматрање	А-1
	02.02.2011	А-	Негативан, посматрање	А-2
	01.04.2011	БББ+	Стабилан	А-2
	05.12.2011	БББ+	Негативан, посматрање	А-2
	13.01.2012	БББ+	Негативан	А-2
	11.02.2013	БББ+	Стабилан	А-2
	07.12.2013	БББ+	Позитиван	А-2
	06.06.2014	А-	Позитиван	А-2
	05.12.2014	А	Стабилан	А-1
	05.06.2015	А+	Стабилан	А-1
Португал	до 2009	АА-	Стабилан	А-1+
	13.01.2009	АА-	Негативан, посматрање	А-1+
	21.01.2009	А+	Стабилан	А-1
	07.10.2009	А+	Негативан	А-1
	27.04.2010	А-	Негативан	А-2
	30.11.2010	А-	Негативан, посматрање	А-2
	24.03.2011	БББ	Негативан, посматрање	А-2
	29.03.2011	БББ-	Негативан	А-3
	05.12.2011	БББ-	Негативан, посматрање	А-3
	13.01.2012	ББ	Негативан	Б
	06.03.2013	ББ	Стабилан	Б
	05.07.2013	ББ	Негативан	Б
	09.05.2014	ББ	Стабилан	Б
	20.03.2015	ББ	Позитиван	Б
	18.09.2015	ББ+	Стабилан	Б
	15.09.2017	БББ-	Стабилан	А-3
	15.03.2019	БББ	Стабилан	А-2

Шпанија	до 2009	AAA	Стабилан	A-1+
	12.01.2009	AAA	Негативан, посматрање	A-1+
	19.01.2009	AA+	Стабилан	A-1+
	09.12.2009	AA+	Негативан	A-1+
	28.04.2010	AA	Негативан	A-1+
	05.12.2011	AA-	Негативан, посматрање	A-1+
	13.01.2012	A	Негативан	A-1
	26.04.2012	BBB+	Негативан	A-2
	10.10.2012	BBB-	Негативан	A-3
	23.05.2014	BBB	Стабилан	A-2
	02.10.2015	BBB+	Стабилан	A-2
	01.04.2017	BBB+	Позитиван	A-2
	23.03.2018	A-	Позитиван	A-2
	Италија	до 2009	A+	Стабилан
20.05.2011		A+	Негативан	A-1+
20.09.2011		A	Негативан	A-1
05.12.2011		A	Негативан, посматрање	A-1
13.01.2012		BBB+	Негативан	A-2
09.07.2013		BBB	Негативан	A-2
05.12.2014		BBB-	Стабилан	A-3
27.10.2017		BBB	Стабилан	A-2
26.10.2018		BBB	Негативан	A-2
Кипар	до 2009	A+	Стабилан	A-1
	21.07.2010	A+	Негативан, посматрање	A-1
	16.11.2010	A	Негативан	A-1
	30.03.2011	A-	Негативан	A-2
	29.07.2011	BBB	Негативан, посматрање	A-2
	12.08.2011	BBB+	Негативан, посматрање	A-2
	27.10.2011	BBB	Негативан, посматрање	A-3
	13.01.2012	BB+	Негативан	Б
	01.08.2012	BB	Негативан, посматрање	Б
	17.10.2012	Б	Негативан, посматрање	Б
	20.12.2012	ЦЦЦ+	Негативан	Ц
	21.03.2013	ЦЦЦ	Негативан	Ц
	10.04.2013	ЦЦЦ	Стабилан	Ц
	28.06.2013	СД	-	СД
	03.07.2013	ЦЦЦ+	Стабилан	Ц
	29.11.2013	ЦЦЦ+	Стабилан	Б
	25.04.2014	Б	Позитиван	Б
	24.10.2014	Б+	Стабилан	Б
	27.03.2015	Б+	Позитиван	Б
	25.09.2015	BB-	Позитиван	Б
	18.03.2017	BB+	Стабилан	Б
15.09.2017	BB+	Позитиван	Б	
14.09.2018	BBB-	Стабилан	A-3	

Извор: Standard & Poor's

Табела А2: Индекс цијена некретнина

		Сарајево	Мостар	Зеница	Тузла	УКУПНО
2006.	Q1	54	84	67		59
	Q2	59	84	63		62
	Q3	58	82	66		62
	Q4	63	71	71		65
2007.	Q1	69	85	72		71
	Q2	77	90	88		79
	Q3	85	86	92		86
	Q4	94	92	95		94
2008.	Q1	100	100	100	100	100
	Q2	105	99	107	104	105
	Q3	103	102	113	114	105
	Q4	109	104	126	117	110
2009.	Q1	99	120	129	102	102
	Q2	96	125	127	105	101
	Q3	91	124	128	114	99
	Q4	89	127	119	121	97
2010.	Q1	88	119	130	119	96
	Q2	86	128	129	126	98
	Q3	85	120	126	112	94
	Q4	84	126	143	120	94
2011.	Q1	83	125	138	113	93
	Q2	84	121	140	93	92
	Q3	82	118	132	102	92
	Q4	83	124	131	107	92
2012.	Q1	84	132	130	111	94
	Q2	82	117	139	105	93
	Q3	80	124	122	103	89
	Q4	78	120	133	104	88
2013.	Q1	81	128	135	113	91
	Q2	78	127	134	113	90
	Q3	79	124	124	116	90
	Q4	76	130	136	101	88
2014.	Q1	78	121	126	104	88
	Q2	77	119	124	104	86
	Q3	77	111	126	106	86
	Q4	77	113	129	103	85
2015.	Q1	79	118	127	103	87
	Q2	80	117	127	106	89
	Q3	78	118	131	107	88
	Q4	81	114	126	106	89
2016.	Q1	78	112	125	104	87
	Q2	80	115	134	104	88
	Q3	82	131	133	108	93
	Q4	81	128	134	106	93
2017.	Q1	83	128	134	102	93
	Q2	84	113	134	102	91
	Q3	83	124	138	109	92
	Q4	86	110	135	118	94
2018.	Q1	86	119	131	104	93
	Q2	87	128	131	105	94
	Q3	85	122	135	113	94
	Q4	88	127	132	110	94

Извор: ЦББиХ

Табела А3: Преглед највећих задужености по класичним кредитима према КД БиХ 2010, 1.12.2018. у хиљадама КМ

Подручје	Кредити, остатак дуга	Учешће у подручју	Учешће у укупним потраживањима
А: Пољопривреда, шумарство и риболов	224.480		2,9%
<i>Узгој вишегодишњих усјева</i>			
Узгој осталих вишегодишњих усјева	16.535	7,4%	0,2%
<i>Билна и сточарска производња, ловство и услужне дјелатности повезане с њима, од чега: њима, од чега:</i>			
Помоћне дјелатности за узгој усјева	15.818	7,0%	0,2%
В: Вађење руда и камена	463.503		5,9%
<i>Вађење угљена и лигнита, од чега:</i>			
Вађење лигнита	32.045	6,9%	0,4%
С: Прерађивачка индустрија	1.683.872		21,4%
<i>Производња пића, од чега:</i>			
Производња пива	28.356	1,7%	0,4%
<i>Производња прехранбених производа, од чега:</i>			
Производња хљеба; свјежих пецива и колача	61.145	3,6%	0,8%
Прерада и конзервирање меса	28.361	1,7%	0,4%
Производња амбалаже од пластичних маса	21.283	1,3%	0,3%
<i>Прерада дрвета и производа од дрвета и плута, осим намјештаја; производња предмета од сламе и плетарских материјала, од чега:</i>			
Пиљење и блањање дрвета (производња резане грађе); импрегнација дрвета	55.410	3,3%	0,7%
<i>Производња готових металних производа, осим машина и опреме, од чега:</i>			
Производња металних конструкција и њихових дијелова	44.811	2,7%	0,6%
Производња електричне опреме			
Производња уређаја за дистрибуцију и контролу електричне енергије	29.526	1,8%	0,4%
Д: Производња и снабдјевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација	274.321		3,5%
<i>Производња и снабдјевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација, од чега:</i>			
Производња електричне енергије	114.598	41,8%	1,5%
Е: Снабдјевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом те дјелатности санације околиша	76.963		1,0%
<i>Скупљање, прочишћавање и снабдјевање водом, од чега:</i>			
Скупљање, прочишћавање и снабдјевање водом	46.668	60,6%	0,6%
Ф: Грађевинарство	529.105		6,7%
<i>Градња грађевина високоградње, од чега:</i>			
Градња стамбених и нестамбених зграда	119.004	22,5%	1,5%
Г: Трговина на велико и на мало, поправка моторних возила и мотоцикала	2.067.085		26,3%
<i>Трговина на велико, осим трговине моторним возилима и мотоциклима, од чега:</i>			
Неспецијализована трговина на велико	205.424	9,9%	2,6%
Трговина на велико чврстим, течним и гасовитим горивима и сличним производима	81.000	3,9%	1,0%
Трговина на велико фармацеутским производима	59.812	2,9%	0,8%
Трговина на велико дрвом, грађевинским материјалом и санитарном опремом	46.859	2,3%	0,6%
Трговина на велико осталим производима за домаћинство	35.084	1,7%	0,4%
Неспецијализована трговина на велико храном, пићима и дуванским производима	30.791	1,5%	0,4%
Трговина на велико металном робом, инсталацијским материјалом, уређајима и опремом за водовод и гријање	33.094	1,6%	0,4%
<i>Трговина на мало, осим трговине моторним возилима и мотоциклима, од чега:</i>			
Трговина на мало у неспецијализованим продавницама претежно храном, пићима и дуванским производима	218.953	10,6%	2,8%
Трговина на мало моторним горивима у специјализованим продавницама	95.078	4,6%	1,2%
Остала трговина на мало у неспецијализованим продавницама	74.176	3,6%	0,9%

Н: Превоз и складиштење	297.602		3,8%
<i>Копнени превоз и цјевоводни транспорт</i>			
Цестовни превоз робе	95.713	32,2%	1,2%
Жељезнички превоз путника и робе	18.359	6,2%	0,2%
И: Дјелатности пружања смјештаја те припреме и услуживање хране (хотелијерство и угоститељство)	287.297		3,6%
<i>Смјештај, од чега:</i>			
Хотели и сличан смјештај	77.455	27,0%	1,0%
Ј: Информације и комуникације	178.196		2,3%
<i>Издавачке дјелатности, од чега:</i>			
Издавање књига	35.957	20,2%	0,5%
К: Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања	356.935		4,5%
<i>Остале финансијске услужне дјелатности, осим осигурања и пензионих фондова, од чега:</i>			
Остало кредитно посредовање	52.773	14,8%	0,7%
Л: Пословање некретнинама	149.027		1,9%
<i>Пословање некретнинама, од чега:</i>			
Изнајмљивање и управљање властитим некретнинама или некретнинама узетим у закуп (лизинг)	75.667	50,8%	1,0%
Агенције за пословање некретнинама	30.920	20,7%	0,4%
М: Стручне, научне и техничке дјелатности	208.087		2,6%
<i>Архитектонске и инжењерске дјелатности; техничко испитивање и анализа, од чега:</i>			
Архитектонске и инжењерске дјелатности и с њима повезано техничко савјетовање	36.739	17,7%	0,5%
Н: Административне и помоћне услужне дјелатности	49.520		0,6%
<i>Путничке агенције, организатори путовања, туроператори и остале резервацијске услуге, те дјелатности повезане с њима, од чега:</i>			
Дјелатности путничких агенција	11.081	22,4%	0,1%
<i>Заштитне и истражне дјелатности</i>			
Дјелатности приватне заштите	9.210	18,6%	0,1%
О: Јавна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање	745.993		9,5%
<i>Јавна управа те економска и социјална политика заједнице, од чега:</i>			
Опште дјелатности јавне управе	536.004	71,9%	6,8%
<i>Дјелатности обавезног социјалног осигурања, од чега:</i>			
Дјелатности обавезног социјалног осигурања	137.848	18,5%	1,8%
Р: Образовање	17.273		0,2%
<i>Високо образовање</i>			
Високо образовање	5.974	34,6%	0,1%
Q: Дјелатности здравствене заштите и социјалне заштите	141.345		1,8%
<i>Дјелатности здравствене заштите</i>			
Дјелатности болница	87.617	62,0%	1,1%
Р: Умјетност, забава и рекреација	7.055		0,1%
<i>Библиотеке, архиви, музеји и остале културне дјелатности</i>			
Рад историјских мјеста и грађевина те сличних знаменитости за посјетитеље	317	4,5%	0,0%
С: Остале услужне дјелатности	19.837		0,3%
<i>Остале личне услужне дјелатности</i>			
Одржавање и поправка канцеларијских, рачунских машина и компјутера	813	4,1%	0,0%
Т: Дјелатности домаћинства као послодаваца; дјелатности домаћинства која производе различита добра и обављају различите услуге за властите потребе	675		0,0%
<i>Дјелатности приватних домаћинства која производе различита добра за властите потребе</i>			
Дјелатности приватних домаћинства која производе различита добра за властите потребе	552	81,8%	0,0%
У: Дјелатности вантериторијалних организација и тијела	95.251		1,2%
<i>Дјелатности вантериторијалних организација и тијела</i>			
Дјелатности вантериторијалних организација и тијела	88.028	92,4%	1,1%

Табела А4: Главне ставке спољнотрговинске размјене роба

Назив	Вриједност	Вриједност	Индекс	Номинални раст извоза, у %	Промијена вриједности извоза (у процентним поенима)	
	извоза, милиони КМ	извоза, милиони КМ	извозних цијена		цјеновни ефекат	ефекат обима извоза
	2017	2018	I - XII 2018 I - XII 2017			
	1	2	3	4 = 2/1	5	6
Базни метали и производи од базних метала	1.975,8	2.290,0		15,9		
Од чега: Гвожђе и челик	519,0	631,1	112,1	21,6	13,1	8,5
Производи од гвожђа и челика	584,6	713,4	111,5	22,0	12,6	9,4
Алуминијум и производи од алуминијума	652,3	721,7	107,1	10,6	7,4	3,3
Машине, апарати, механички и електрични уређаји	1.290,1	1.437,1		11,4		
Машине, апарати и механички уређаји, котлови; њихови дијелови	707,8	764,6	102,0	8,0	2,1	5,9
Електричне машине и опрема и њихови дијелови; апарати за снимање или репродукцију звука, телевизијски апарати за снимање или репродукцију слике и звука и дијелови и прибор за те производе	582,3	672,4	110,1	15,5	10,6	4,8
Разни производи	1.226,7	1.227,1		0,0		
Од чега: Намјештај; носачи мадраца; опрема за кревете и слични производи; свјетиљке и друга расвјетна тијела која нису споменута нити укључена на другом мјесту; свијетлећи знакови, освијетљене плочице са натписом; монтажне зграде	1.149,6	1.118,8	97,0	-2,7	-3,0	0,3
Производи минералног поријекла	1.051,1	1.298,9		23,6		
Од чега: Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације; електрична енергија; битуменске твари; минерални воскови	924,7	1.162,7	115,2	25,7	16,6	9,2
Производи хемијске индустрије или сродних индустрија	958,3	991,9		3,5		
Аноргански хемијски производи; органски и аноргански једињења племенитих метала, метала који се ријетко налазе, радиоактивних елемената и изотопа	604,0	635,0	101,4	5,1	1,5	3,6
Дрво и производи од дрвета	783,8	801,7		2,3		
Дрво и производи од дрвета; дрвени угаљ	779,5	797,6	109,4	2,3	8,8	-6,5

Главне групе извозних производа

Назив	Вриједност	Вриједност	Индекс	Номинални	Промјена вриједности увоза	
	увоза, милиони КМ	увоза, милиони КМ	увозних цијена		рост увоза, у %	(у процентним поенима)
	2017	2018	$\frac{\text{I-XII 2018}}{\text{I-XII 2017}}$		цјеновни	ефекат обима
	1	2	3	4 = 2/1	5	6
Производи минералног поријекла	2.749,0	2.974,5		8,2		
Од чега: Минерална горива, минерална уља и производи њихове дестилације; електрична енергија; битуменске твари; минерални воскови	2.641,7	2.845,1	108,2	7,7	8,2	-0,5
Машине, апарати, механички и електрични уређаји	2.526,1	2.664,1		5,5		
Машине, апарати и механички уређаји, котлови; њихови дијелови	1.409,3	1.545,4	110,7	9,7	10,6	-0,9
Електричне машине и опрема и њихови дијелови; апарати за снимање или репродукцију звука, телевизијски апарати за снимање или репродукцију слике и звука и дијелови и прибор за те производе	1.116,9	1.118,7	100,6	0,2	0,6	-0,4
Базни метали и производи од базних метала	1.955,0	2.203,4		12,7		
Од чега: Производи од гвожђа и челика	559,7	702,3	103,2	25,5	3,9	21,6
Гвожђе и челик	515,9	530,2	104,3	2,8	4,2	-1,4
Алуминијум и производи од алуминијума	295,1	368,4	103,5	24,8	4,2	20,6
Производи хемијске индустрије или сродних индустрија	1.680,9	1.787,0	107,7	0,1	7,6	-1,3
Аноргански хемијски производи; органски и аноргански једињења племенитих метала, метала који се ријетко налазе, радиоактивних елемената и изотопа	210,6	252,9	123,7	0,2	23,0	-2,9
Од чега: Фармацеутски производи	544,7	570,6	101,5	0,0	1,6	3,2
Етерична уља и смоле; парфимеријски, козметички или тоалетни производи	220,7	235,2	102,4	0,1	2,5	4,1
Разни производи хемијске индустрије	162,9	169,6	73,7	0,0	-37,2	41,4
Прехрамбене прерађевине	1.536,8	1.576,1		2,6		
Производи од житарица, брашна, скроба или млијека; посластичарски производи	196,9	212,8	101,1	8,1	1,2	6,9
Разни прехрамбени производи	249,1	262,4	99,5	5,3	-0,6	5,9
Пића, алкохоли и сирће	327,6	346,0	103,9	5,6	3,9	1,6
Остаци и отпаци од прехрамбене индустрије; припремљена животињска храна	179,7	191,7	104,2	6,6	4,3	2,4

Извор: БХАС, калкулација ЦББиХ

Табела А5: Преглед потраживања од предузећа по типу и дјелатности

у хиљадама КМ

2018.	Кредити						Потенцијални дуг			
	од чега Оквирни кредити	Комисиони кредити	Револвинг кредити	Акредитиви	Факторинг	Гаранције	Гаранције	Револвинг кредити	Оквирни кредити	
A	224.480	90.586	16.304	56.409	102	0	592	5.183	16.223	19.392
B	463.503	273.726	5.117	64.573	35	0	7.257	69.897	8.331	77.719
C	1.683.872	1.309.570	119.753	667.509	25.853	302	11.136	233.896	244.698	490.050
D	274.321	28.990	0	20.042	260	0	0	24.627	17.686	16.054
E	76.963	87.482	187	28.489	143	0	1	7.290	5.699	29.965
F	529.105	586.519	46.724	184.263	3.297	942	13.816	342.828	88.965	289.024
G	2.067.085	2.152.749	17.935	1.150.588	33.467	1.560	36.499	591.845	511.309	611.888
H	297.602	290.493	2.117	92.490	0	0	7.101	207.314	42.172	90.245
I	287.297	97.043	11.960	10.730	0	0	399	840	11.181	24.200
J	178.196	77.809	1.512	35.897	892	0	1.480	31.520	24.304	49.518
K	356.935	33.581	5.961	33.113	0	0	5.042	72.523	23.109	18.331
L	149.027	41.235	2.711	8.579	0	0	214	220	1.825	9.850
M	208.087	176.647	7.171	113.383	0	0	2.945	74.487	39.486	71.031
N	49.520	23.824	99	9.466	0	0	90	11.185	4.413	13.142
O	745.993	3.556	1.381	2.138	0	0	438	6.270	18.420	5.931
P	17.273	1.508	48	1.957	0	0	63	1.007	1.788	2.416
Q	141.345	30.005	123	10.573	0	110	42	455	5.429	2.366
R	7.055	6.127	340	2.150	0	0	0	9.573	1.486	1.824
S	19.837	18.732	8.469	6.447	0	0	353	3.071	4.156	4.396
T	675	0	0	136	0	0	638	655	213	0
U	95.251	2.018	1.391	556	0	0	0	0	1.781	1.446
УКУПНО	7.873.421	5.332.199	249.304	2.499.486	64.048	2.915	88.107	1.694.685	1.072.676	1.828.789
									Стварни дуг:	10.777.280
									Потенцијални дуг:	4.596.149

Извор: ЦРК

Напомена: Износ потраживања по основу кредита и комисионих кредита укључује остатак дуга и доспјелу ненаплаћену главницу.

Табела А.6 : Кредити предузећима, валутна структура дуга по дјелатностима на крају 2018.

у хиљадама КМ

Дјелатност	Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница				
	BAM	Кредити у иностраној валути и кредити с валутном клаузулом			
		EUR	CHF	USD	KWD
A	71.465	151.971	208	1.101	0
B	330.404	124.897	0	0	0
C	626.330	1.053.300	301	0	367
D	34.081	242.780	0	0	0
E	36.195	39.844	383	0	0
F	229.994	296.017	0	0	431
G	768.550	1.293.580	483	0	118
H	92.584	204.799	275	0	117
I	83.089	204.697	0	0	0
J	57.270	120.966	0	0	0
K	70.062	205.306	0	102.548	0
L	31.125	118.704	0	0	0
M	70.437	137.535	0	0	0
N	18.789	30.610	0	0	0
O	416.723	321.337	0	0	0
P	5.920	11.340	0	0	0
Q	44.137	97.300	0	0	0
R	1.580	5.507	0	0	0
S	4.924	14.984	0	0	0
T	141	537	0	0	0
U	2.526	90.853	0	3.896	0
УКУПНО	2.996.327	4.766.865	1.650	107.546	1.033

Извор: ЦРК

Табела А7: Статусне промјене у банкама у периоду од 2001.-2018. године

Број	Банка	Врста промјене	Датум промјене
1.	Sparkasse Bank д.д. Босна и Херцеговина Сарајево	Sparkasse Bank д.д. Сарајево промијенила име у Sparkasse Bank д.д. БиХ Сарајево	Q3 2014
	Sparkasse Bank д.д. Сарајево	АБС банка д.д. Сарајево промијенила име у Sparkasse Bank д.д. Сарајево	Q3 2009
	АБС банка д.д. Сарајево	Постала чланица Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group	Q4 2006
	Шех-ин банка д.д. Зеница	Припојена АБС банци д.д. Сарајево	Q2 2002
2.	Bosna Bank International (BBI) д.д. Сарајево		
3.	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	БОР банка д.д. Сарајево промијенила име у Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Q1 2017
	БОР банка д.д. Сарајево	БОР банци д.д. Сарајево припојена Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Q4 2016
	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево припојена БОР банци д.д. Сарајево	Q4 2016
4.	UniCredit Bank д.д. Мостар		
	UniCredit Загребачка банка ВиН д.д. Мостар	UniCredit Загребачка банка БиХ промијенила име у UniCredit Bank д.д. Мостар	Q1 2008
	Загребачка банка д.д. Мостар	Спајање са Универзал банком д.д. Сарајево и UniCredit Загребачку банку ВиН	Q3 2004
	Универзал банка д.д. Сарајево	Спајање са Загребачком банком БиХ д.д. Мостар у UniCredit Загребачку банку БиХ	Q3 2004
	HVB Централ Профит банка д.д. Сарајево	HVB Централ Профит банка Сарајево припојена UniCredit Загребачкој банци БиХ	Q1 2008
	HVB банка д.д. Сарајево	Спајање са Централ Профит банком у HVB Централ Профит банку д.д. Сарајево	Q4 2004
	Централ Профит банка д.д. Сарајево	Спајање са HVB банком д.д. Сарајево у HVB Централ Профит банку д.д. Сарајево	Q4 2004
Травничка банка д.д. Травник	Припојена Централ Профит банци д.д. Сарајево	Q4 2002	
5.	UniCredit Bank а.д. Бања Лука	Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука промијенила име	Q2 2008
	Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Припојена HVB групацији, наставила пословање као засебно правно лице	Q4 2005
	Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Приватизована и промијенила име у Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Q1 2002
6.	Addiko Bank д.д. Сарајево		
	Нуро Алре Адриа Банк д.д. Мостар	Нуро Алре Адриа Банк д.д. Мостар промијенила име и сједиште	Q4 2016
7.	Addiko Bank а.д. Бања Лука		
	Нуро Алре Адриа Банк а.д. Бања Лука	Нуро Алре Адриа Банк а.д. Бања Лука промијенила име	Q4 2016
	Кристал банка а.д. Бања Лука	Кристал банка а.д. Бања Лука промијенила име	Q3 2003
8.	АСА банка д.д. Сарајево		
	Инвестиционо комерцијална банка (ИКБ) д.д. Зеница	ИКБ д.д. Зеница промијенила сједиште и назив у АСА банка д.д. Сарајево	Q4 2016
	МОЈА банка д.д. Сарајево	МОЈА банка д.д. Сарајево припојена Инвестиционо комерцијалној банци д.д. Зеница	Q3 2016
	ФИМА банка д.д. Сарајево	промијенила име у МОЈА банка д.д. Сарајево	Q4 2010
	ВАБА банка д.д. Сарајево	промијенила име у ФИМА банка д.д. Сарајево	Q3 2007
	Validus банка д.д. Сарајево	промијенила име у ВАБА банка д.д. Сарајево	Q1 2007
Љубљанска банка д.д. Сарајево	Основана Validus банка преузела дио активе и пасиве Љубљанске банке д.д. Сарајево	Q3 2006	
9.	Комерцијално инвестициона банка (КИБ) д.д. Велика Кладуша		
10.	NLB банка д.д. Сарајево		
	NLB Тузланска банка д.д. Тузла	NLB Тузланска банка д.д. Тузла промијенила сједиште и име у NLB банка д.д. Сарајево	Q1 2012
	Тузланска банка д.д. Тузла	Тузланска банка д.д. Тузла промијенила име у NLB Тузланска банка д.д. Тузла	Q3 2006
	Comerceanbank банчна скупина NLB д.д. Сарајево	Припојена Тузланској банци д.д. Тузла	Q3 2006
11.	NLB банка а.д. Бања Лука		
	NLB Развојна банка а.д. Бања Лука	NLB Развојна банка а.д. Бања Лука промијенила име у NLB а.д. Бања Лука	Q4 2015
	LNB банка а.д. Бања Лука	Спајање са Развојном банком југоисточне Европе у NLB Развојна банка а.д. БЛ	Q2 2006
	Развојна банка југоисточне Европе а.д. Бања Лука	Спајање са LNB банком а.д. Бања Лука у NLB Развојну банку а.д. Бања Лука	Q2 2006

12	Raiffeisen Bank д.д. БиХ, Сарајево Raiffeisen Bank НРВ д.д. Мостар	Припојена Raiffeisen банци д.д. Сарајево	Q1 2003
13	ProCredit Bank д.д. Сарајево	Microenterprise bank д.д. Сарајево промијенила име у ProCredit Bank	Q4 2003
14	ZiraatBank ВН д.д. Сарајево	Turkish Ziraat Bank Bosnia д.д. Сарајево промијенила име у Ziraat Bank ВН	Q1 2013
15	Унион банка д.д. Сарајево		
16	Sberbank д.д. Сарајево Volksbank д.д. Сарајево	Volksbank д.д. Сарајево промијенила име у Sberbank д.д. Сарајево Sberbank групација преузела Volksbank д.д. Сарајево	Q1 2013 Q1 2012
17	Sberbank а.д. Бања Лука Volksbank а.д. Бања Лука Zepher Комерс банка а.д. Бања Лука	Volksbank а.д. Бања Лука промијенила име Sberbank групација преузела Volksbank а.д. Бања Лука Постала чланица Volksbank International AG, промијенила име у Volksbank а.д. БЛ	Q1 2013 Q1 2012 Q3 2007
18	Intesa Sanpaolo банка д.д. БиХ УПИ банка д.д. Сарајево LT Господарска банка д.д. Сарајево Господарска банка д.д. Сарајево LT Комерцијална банка д.д. Ливно	Промијенила име у Intesa Sanpaolo банка д.д. БиХ Припојена УПИ банци д.д. Сарајево Спајање са LT Комерцијалном банком Ливно у LT Господарску банку д.д. Сарајево Спајање са Господарском банком Сарајево у LT Господарску банку д.д. Сарајево	Q3 2008 Q3 2007 Q1 2003 Q1 2003
19	Вакуфска банка д.д. Сарајево Депозитна банка д.д. Сарајево	Припојена Вакуфској банци д.д. Сарајево	Q2 2002
20	Нова банка а.д. Бања Лука Агропром банка а.д. Бања Лука	Нова банка а.д. Бијељина промијенила сједиште Припојена Новој банци а.д. Бијељина	Q3 2007 Q1 2003
21	Павловић International банка а.д. Слободомир Бијељина Привредна банка а.д. Добој Привредна банка а.д. Брчко Семберска банка а.д. Бијељина	Припојена Павловић International банци Припојена Павловић International banci Припојена Павловић International банци	Q2 2003 Q4 2002 Q4 2001
22	Комерцијална банка а.д. Бања Лука		
23	MF банка а.д. Бања Лука IEFK банка а.д. Бања Лука	Промијенила име у MF банка а.д. Бања Лука	Q3 2010

Банке којима су одузете дозволе за рад од 2002. године:

		Датум промјене
1	Samelia банка д.д. Бихаћ	Q1 2002
2	Привредна банка а.д. Градишка	Q1 2002
3	Екватор банка а.д. Бања Лука	Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia д.д. Сарајево	Q3 2002
5	Банка за југоисточну Европу Бања Лука	Q4 2002
6	Привредна банка а.д. Српско Сарајево	Q4 2004
7	Господарска банка д.д. Мостар	Q4 2004
8	Љубљанска банка д.д. Сарајево	Q3 2006
9	Херцеговачка банка д.д. Мостар	Q3 2012
10	Postbank ВН Поштанска банка БиХ д.д. Сарајево	Q2 2013
11	Бобар банка а.д. Бијељина	Q4 2014
12	Банка Српске а.д. Бања Лука	Q2 2016

Извор: ЦББиХ

